

องค์ประกอบในการรำ

ในบทนี้ผู้วิจัยขอนำเสนอเกี่ยวกับองค์ประกอบและขั้นตอนในการรำของกลุ่มชนชาวกะเหรี่ยง ซึ่งจากการศึกษารวบรวมข้อมูลและค้นคว้าเกี่ยวกับการรำของกะเหรี่ยงตั้งแต่ พ.ศ.2544-2545 ทำให้ทราบถึงประวัติความเป็นมาของท่ารำ และองค์ประกอบในการรำกะเหรี่ยงปัจจุบัน ซึ่งได้แก่ ชุดการแสดง ผู้แสดง การแต่งกาย เครื่องดนตรีและเพลงที่ใช้ร้อง โอกาสและเวลาในการแสดงสถานที่แสดง ลักษณะการแสดง ในตำบลป่าแดง อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี จากการเก็บข้อมูลภาคสนาม งานเทิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ในหมู่บ้านป่าแดง ตำบลป่าแดง อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี เมื่อวันที่ 6 ธันวาคม พ.ศ.2544 และในงานการแสดงวัฒนธรรมของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงในด้านการอนุรักษ์ศิลปะการแสดงของกลุ่มชนในงานพระนครคีรี อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี เมื่อวันที่ 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2545 พบรายละเอียดเกี่ยวกับการรำกะเหรี่ยงซึ่งมีการรำทั้ง 4 ชุด กล่าวคือ รำตง, รำกระทบไม้ไผ่, รำดำข้าว และการแสดงเพลงกล่อมลูก และเพื่อที่จะเข้าใจได้ดียิ่งขึ้น โดยผู้วิจัย ขออธิบายองค์ประกอบตามลักษณะของการรำทั้ง 4 ชุด กล่าวคือ

3.1 รำตง หรือรำจีดาว

ลักษณะการรำซึ่งกลุ่มชนชาวกะเหรี่ยงนั้นถือว่าเป็นการรำอวยพร ซึ่งเป็นการร้องและรำที่ใช้เสียงดนตรีประกอบในการแสดง เป็นการแสดงเพื่อขอบคุณและอวยพร โดยชาวบ้านจะรวมกลุ่มกันร้องเพลงภาษากะเหรี่ยง หรือเป็นที่นัดหมายพบปะกันระหว่างหนุ่ม-สาว ซึ่งในการรำตงต้องอาศัยองค์ประกอบต่างๆ เข้ามาเพื่อช่วยให้การแสดงสนุกสนานและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

3.1.1 ผู้แสดง

รำตง เป็นการแสดงที่ใช้ผู้แสดงเป็นหญิงหรือชายก็ได้ ซึ่งผู้แสดงก็เป็นกลุ่มชนชาวกะเหรี่ยง ในหมู่บ้านที่มีความสามารถในการแสดง และสามารถสละเวลาให้แก่ส่วนรวมได้

ในอดีตการคัดเลือกผู้แสดงไม่จำกัดวัยและอายุ โดยกลุ่มผู้แสดงอาวุโสในหมู่บ้านจะเป็นผู้คัดเลือก ซึ่งบางครั้งครูผู้สอนรำก็จะเป็นผู้คัดเลือกเอง¹ โดยคัดเลือกชาย-หญิงที่มีบุคลิกลักษณะดีมีใจรักและมี

¹ สัมภาษณ์ สมบัติ วิโรจน์ประสิทธิ์ อายุ 72 ปี, ครูสอนรำกะเหรี่ยงหมู่บ้านป่าแดง, 24 พฤษภาคม 2545.

เวลาพร้อมที่จะฝึกหัด และที่สำคัญต้องกล้าแสดงออก จำนวน 12-16 คน เมื่อคัดเลือกได้เรียบร้อยแล้ว กลุ่มผู้แสดงอาวุโส และบางครั้งพ่อก็ พะละ ซึ่งเป็นครูสอนรำตงภายในหมู่บ้านก็จะนำไปฝึกหัดก่อนที่จะมีงานต่างๆ ประมาณ 8-10 วัน โดยทำการฝึกหัดที่บริเวณลานหน้าบ้านของพ่อก็ พะละ ในช่วงเวลา 18.00 นาฬิกา เป็นต้นไป หลังเสร็จจากภารกิจประจำวัน เมื่อฝึกหัดจนเกิดความชำนาญแล้วกลุ่มนักแสดงกลุ่มนี้ก็จะทำหน้าที่เป็นผู้แสดงรำตงประจำหมู่บ้านแทน และจะปฏิบัติสืบทอดการแสดงต่อไปเป็นรุ่นๆ ไป คือมีการสอนสืบทอดไปเรื่อยๆ จนกลายเป็นวัฒนธรรมประจำหมู่บ้าน² เพราะกลุ่มผู้แสดงเดิมที่มีครอบครัว โดยเฉพาะผู้หญิงเมื่อแต่งงานแล้ว ต้องดูแลครอบครัวไม่สามารถแสดงได้

กลุ่มผู้ชมกับกลุ่มผู้แสดงนั้น ไม่แยกจากกันเด็ดขาด เพราะมีบางครั้งและผู้ชมได้กลายเป็นผู้แสดงด้วย และผู้ชมที่เข้าร่วมแสดงนั้นก็จะเป็นผู้แสดงที่อาวุโสที่เคยรำตงมาแล้ว เมื่อได้ยินเสียงดนตรีแล้วเกิดความรู้สึกสนุกสนานจึงเข้ามาร่วมแสดงด้วย แต่จะแสดงอยู่ด้านหลังโดยเรียงลำดับต่อจากผู้แสดงคนสุดท้าย แต่บางครั้งก็จะหยุดแสดงและกลับมาเป็นผู้ชมอีกครั้ง⁴ ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะรู้สึกเหนื่อยจึงหยุดพัก จะเห็นได้ว่ากลุ่มผู้ชมที่เข้ามาร่วมการแสดงนั้นจะเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการรำตง ทั้งนี้เนื่องจากการรำตงเป็นการแสดงที่มีรูปแบบท่ารำมีใช้ใช้ท่าทางอย่างไรก็ได้มาประกอบกรำรำ ดังนั้นจึงต้องทำการฝึกหัดการรำมาอย่างดีจึงจะสามารถแสดงได้ดี ด้วยเหตุนี้ไม่มีกลุ่มผู้ชมที่ไม่มีประสบการณ์ในการแสดงเข้ามาร่วมแสดงด้วย ปัจจุบันกลุ่มผู้ชมกับกลุ่มผู้แสดงจะแยกจากกัน เพราะกลุ่มผู้ชมจะเป็นบุคคลต่างถิ่นต่างๆ ไปที่ต้องการชมการแสดง

ปัจจุบันผู้คัดเลือกผู้แสดงยังคงเป็นกลุ่มผู้แสดงอาวุโสและครูผู้สอนรำกะเทรียงเหมือนในอดีต โดยจะปรึกษากันภายในกลุ่ม และพิจารณาจากลักษณะของงานและสถานที่แสดงแล้วจึงกำหนดจำนวนผู้แสดง และทำการคัดเลือกซึ่งมักจะเลือกผู้แสดงที่มีบุคลิกลักษณะดี ใบหน้าสวย อายุประมาณ 15-30 ปี และจะต้องเป็นคนที่สามารถสละเวลาเพื่อส่วนรวมได้เข้ามาเป็นผู้แสดง คนที่ไม่เคยมีประสบการณ์การแสดงมากก็ต้องมาฝึกหัดจากคนที่รำเป็นโดยจะรวมกลุ่มกันไปฝึกหัดที่บริเวณลานบ้านใดบ้านหนึ่ง ปัจจุบันนิยมฝึกหัดกันที่บ้านนายฉ่ำทุ ชูชาติ ซึ่งเป็นผู้แสดงอาวุโส เพราะมีบริเวณกว้างขวางพอ และจะฝึกหัดก่อนที่จะมีงานประมาณ 5-7 วัน เนื่องจากคนหนุ่ม-สาวบางคนก็ได้พบเห็นการรำตงมาจนเกิดการซึบซับโดยไม่รู้ตัว เมื่อเริ่มฝึกหัดกันจริงๆ ก็ทำให้การรำนั้นง่ายและจำได้เร็วในที่สุด

²สัมภาษณ์ พ่อก็ พะละ อายุ 78 ปี, ครูสอนรำกะเทรียงหมู่บ้านป่าเต็ง, 24 พฤษภาคม 2545

³เรื่องเดียวกัน.

⁴เรื่องเดียวกัน.

3.1.2 การแต่งกาย

การแต่งกายของการรำดงมี 2 แบบคือ การแต่งกายแบบดั้งเดิม และการแต่งกายแบบสากล ซึ่งแยกเป็นผู้แสดงชาย และผู้แสดงหญิงดังนี้

ผู้แสดงชาย

สวมเสื้อตัวเดี่ยวนอกวี แขนสั้นในตั้ว เป็นเสื้อที่ทอขึ้นเองภายในหมู่บ้านนุ่งผ้าพื้นเบะชายหรือนุ่งกางเกง โปกผ้าเป็นยอดแหลมที่ศีรษะด้วยผ้าต่างสี ยกเว้นสีดำ

ภาพที่ 3.1 การแต่งกายของผู้แสดงชาย แบบดั้งเดิม

ที่มา ถ่ายภาพโดย บุชบา รอดอัน ณ บ้านเลขที่ 47 หมู่ 6 ตำบลป่าเต็ง อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี ในวันที่ 6 กรกฎาคม 2545

ภาพที่ 3.2
ที่มา

ผ้าโพกศีรษะของผู้แสดงชาย ซึ่งมีความยาว 2 เมตร กว้าง 1 เมตร
ถ่ายภาพโดย บุรพา รอดอัน ณ บ้านเลขที่ 47 หมู่ 6 ตำบลป่าแดง อำเภอแก่งกระจาน
จังหวัดเพชรบุรี ในวันที่ 6 กรกฎาคม 2545

ผู้แสดงหญิง

เป็นชุดกระโปรงสีดำยาวกรอมเท้า (ข้อเท้า) ลักษณะของเสื้อเป็นคอวี ตอนบนช่วงคอ บ่า ปลายแขนเสื้อ และชายกระโปรงปักด้วยด้ายสีสด ลักษณะกระโปรงทรงสอบไม่มีการตัดหรือการเย็บแต่อย่างใด เพราะเป็นการทอขึ้นเอง ตามรูปร่างและความยาวของผู้สวมใส่ โปกผ้าต่างสีนำมาผูกไว้ด้านหลัง

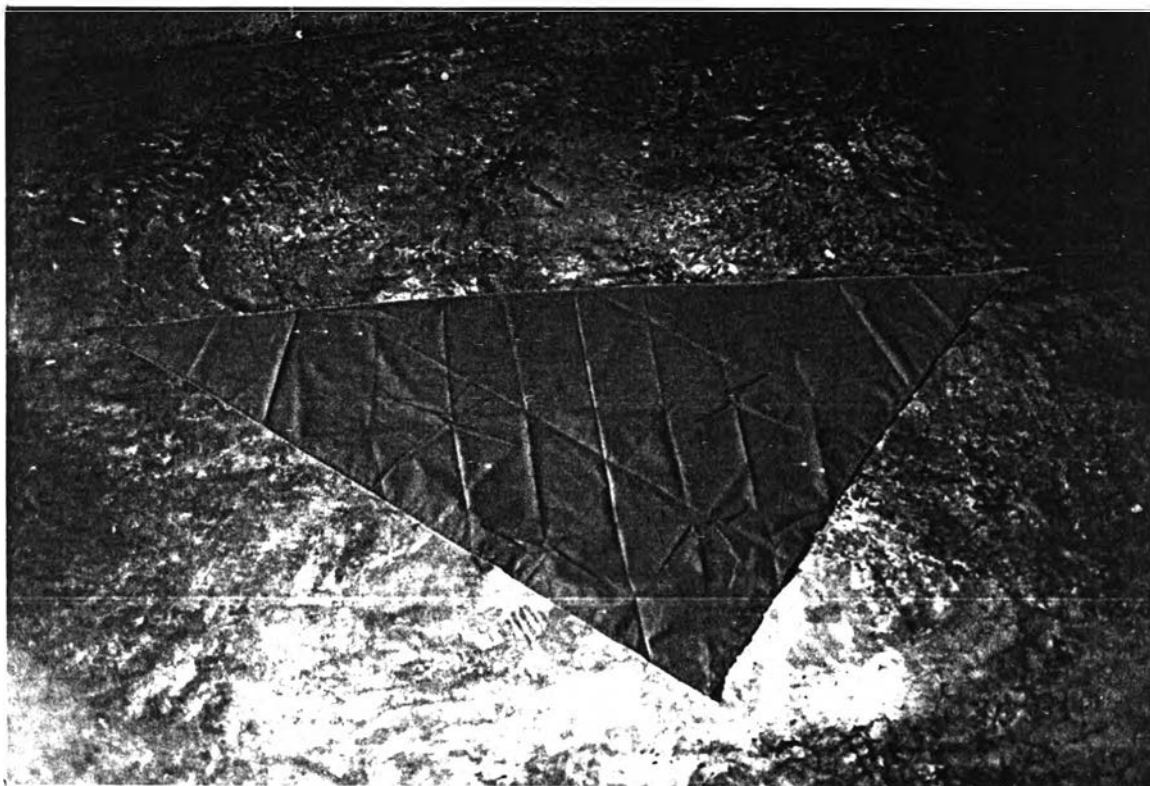

ภาพที่ 3.3 : การแต่งกายของผู้แสดงหญิง ด้านหน้า-ด้านหลัง สวมกระโปรงสีดำยาวถึงข้อเท้า โปกศีรษะด้วยผ้าต่างสี มีลักษณะเป็นรูปสามเหลี่ยมสีแดง

ที่มา : ถ่ายภาพโดย บุษบา รอดอัน ณ บ้านเลขที่ 256 หมู่ 6 ตำบลป่าเต็ง อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี ในวันที่ 23 พฤษภาคม 2545

- ภาพที่ 3.4 : การแต่งกายของผู้แสดงหญิง แบบดั้งเดิม มีลักษณะเป็นชุดกระโปรงสีดำ คอวี ยาวระดับ
 ข้อเท้า ชายกระโปรงปักด้วยลูกปัดและด้ายสีสด
- ที่มา : ถ่ายภาพโดย นุชบา รอดอัน ณ บ้านเลขที่ 47 หมู่ 6 ตำบลป่าเต็ง อำเภอแก่งกระจาน
 จังหวัดเพชรบุรี ในวันที่ 6 กรกฎาคม 2545

ภาพที่ 3.5 : ผ้าโพกศีรษะของผู้แสดงฝ่ายหญิงเป็นผ้าต่างสีมีลักษณะเป็นรูปสามเหลี่ยม กว้าง 1.50 เมตร ยาว 2 เมตร

ที่มา : ถ่ายภาพโดยบุษบา รอดอัน ณ บ้านเลขที่ 47 หมู่ 6 ตำบลป่าเต็ง อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี ในวันที่ 6 กรกฎาคม 2545

สำหรับเครื่องประดับนั้นในสมัยก่อนไม่นิยมสวมใส่ เป็นเพราะว่ากลุ่มชนชาวกะเหรี่ยงดำเนินชีวิตอย่างเรียบง่าย แบบชาวป่าทั่วไป ส่วนทรงผมนั้นในสมัยก่อน ผู้หญิงกะเหรี่ยงจะไว้ผมยาว และรวมผมมัดปล่อยไว้ข้างหลังแบบสบายๆ ไม่พิถีพิถันแต่อย่างใด

ภาพที่ 3.6 : การไว้ผมยาวของผู้หญิงกะเหรี่ยง ซึ่งไม่นิยมตัด
ที่มา : ถ่ายภาพโดย นุชชา รอดอัน ณ บ้านเลขที่ 47 หมู่ 6 ตำบลป่าเต็ง อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี ในวันที่ 6 กรกฎาคม 2545

การแต่งกายแบบปัจจุบัน (แบบสากล)

ผู้แสดงชาย

ปัจจุบันการแต่งกายของการรำตงเริ่มเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมบ้างเล็กน้อย เนื่องจากชาวกะเหรี่ยงในหมู่บ้านป่าแดงหันมานิยมสวมใส่ชุดกะเหรี่ยงทางภาคเหนือ⁵ เป็นเสื้อทรงกระสอบสีแดง, สีชมพู, สีบานเย็น แต่เอาจุดยเห็นว่ามีสีสันฉูดฉาดสวยงาม หาชื้อได้ง่าย เป็นเพราะปัจจุบันกลุ่มชาวกะเหรี่ยงไม่ค่อยนิยมทอผ้า เพราะทอวัสดุอุปกรณ์ในการทอค่อนข้างยาก จึงหันมานิยมซื้อสวมใส่เป็นส่วนมาก และมีเสื้อเชิ้ตแขนยาวสีขาวสวมใส่ก่อน แล้วจึงสวมเสื้อกะเหรี่ยงทรงกระสอบทับเสื้อเชิ้ตแขนยาวอีกครั้ง ผู้แสดงชายไม่นิยมสวมใส่เครื่องประดับ

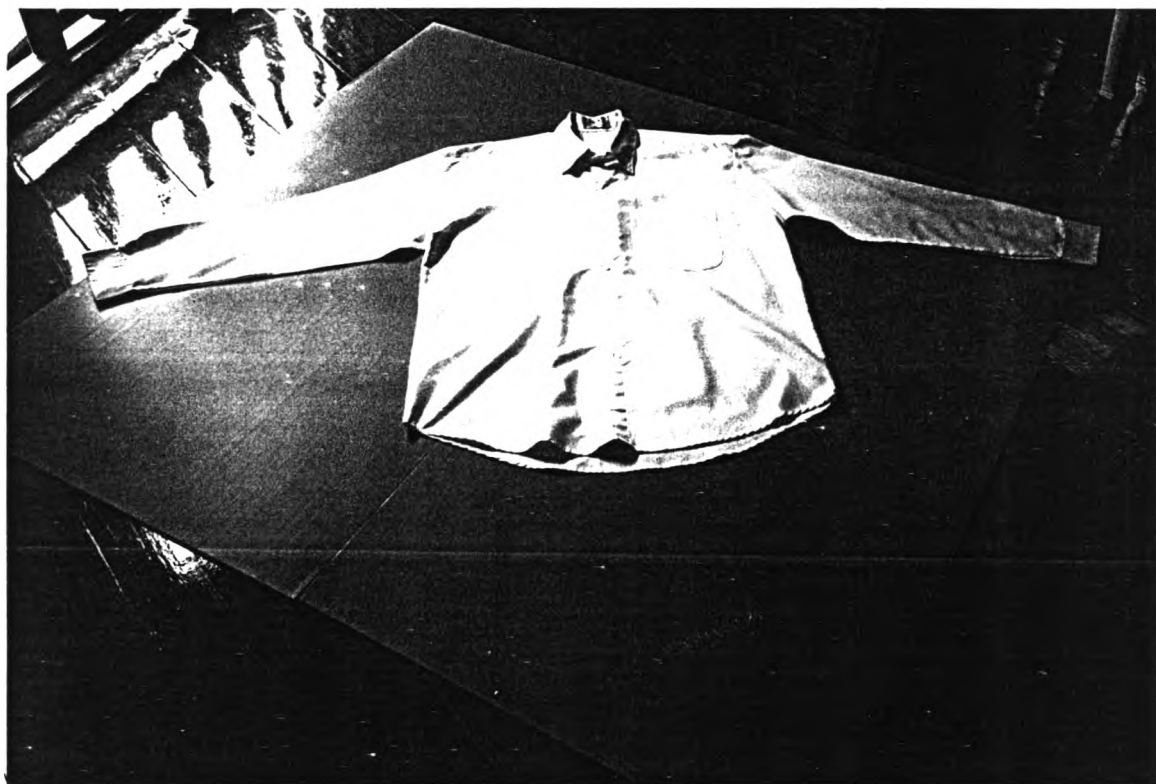
- ภาพที่ 3.7 : การแต่งกายแบบปัจจุบัน (แบบสากล) สวมเสื้อเชิ้ตแขนยาวสีขาวไว้ด้านในแล้วจึงสวมเสื้อกะเหรี่ยงทรงกระสอบทับอีกครั้ง สวมกางเกงขายาวสีดำ
- ที่มา : ถ่ายภาพโดย บุชบา รอดอัน ณ โรงเรียนศึกษาผู้ใหญ่หมู่บ้านป่าแดง ตำบลป่าแดง อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี ในวันที่ 6 กรกฎาคม 2545

⁵สัมภาษณ์ สมบัติ วิโรจน์ประสิทธิ์ อายุ 72 ปี, ครูสอนรำกะเหรี่ยงหมู่บ้านป่าแดง, 24 พฤษภาคม 2545.

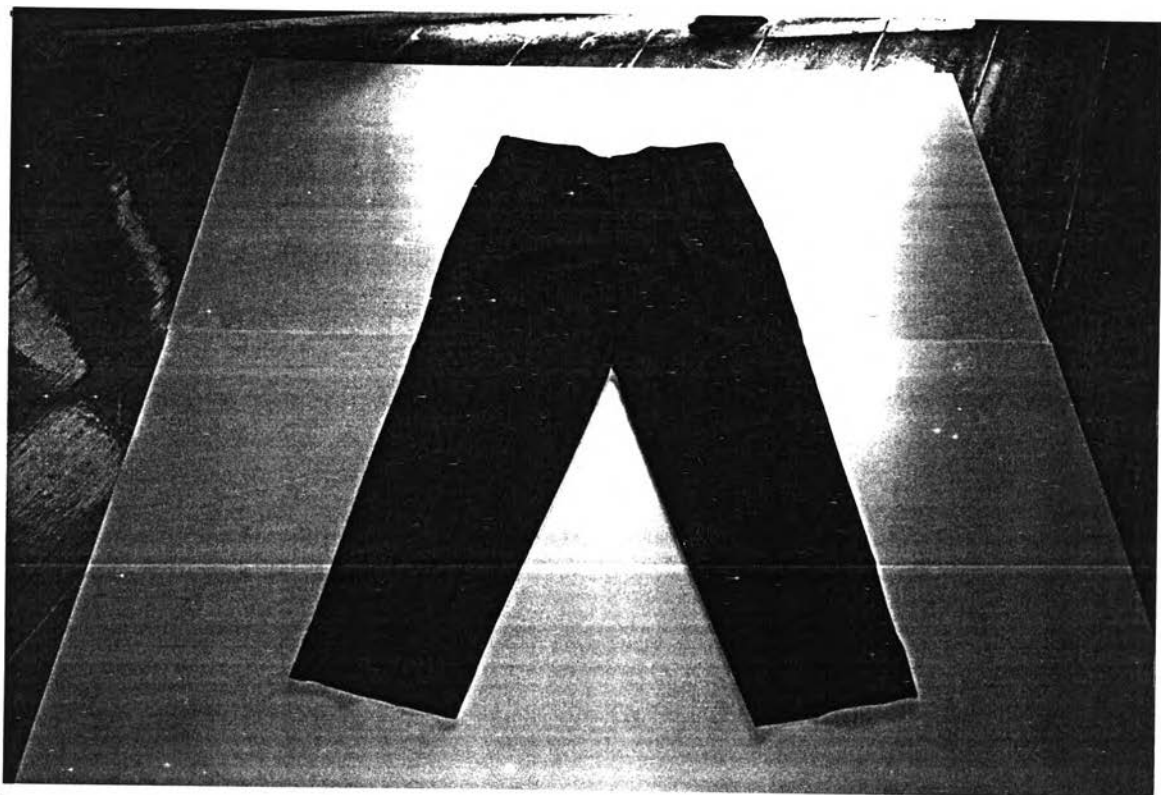

ภาพที่ 3.8 : เสื้อกะเทรียงของผู้แสดงชายสีแดงมีลักษณะเป็นเสื่อตัวสั้นระดับสะโพก ด้านข้างและ
ตรงหน้าอกจะมีพู่ห้อยด้วยด้ายสีขาว

ที่มา : ถ่ายภาพโดย บุชบา รอดอัน ณ บ้านเลขที่ 256 หมู่ 6 ตำบลป่าเต็ง อำเภอกำแพงกระเจาน
จังหวัดเพชรบุรี ในวันที่ 6 กรกฎาคม 2545

ภาพที่ 3.9 : เสื้อเชิ้ตแขนยาวสีขาวของผู้แสดงฝ่ายชาย
ที่มา : ถ่ายภาพโดย บุชบา รอดอัน ณ บ้านเลขที่ 256 หมู่ 6 ตำบลป่าแดง อำเภอแก่งกระจาน
จังหวัดเพชรบุรี ในวันที่ 6 กรกฎาคม 2545

ภาพที่ 3.10 : กางเกงขาขาวสีดำ ของผู้แสดงฝ่ายชาย
ที่มา : ถ่ายภาพโดย นุชบา รอดอัน ณ บ้านเลขที่ 256 หมู่ 6 ตำบลป่าเต็ง อำเภอกำแพงกระเจาน
จังหวัดเพชรบุรี ในวันที่ 6 กรกฎาคม 2545

ผู้แสดงหญิง

การแต่งกายของการรำตงปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมซึ่งมีมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2539 เนื่องจาก นายสุรจิต สุขกันตะ (ปัจจุบันดำรงตำแหน่งศึกษาธิการอำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี) ซึ่งเป็นผู้ที่ติดต่อประสานงานนำกลุ่มชนชาวกะเหรี่ยงออกเผยแพร่ ได้เสนอความคิดที่จะฟื้นฟูวัฒนธรรมชาวกะเหรี่ยง โดยการนำรำตงออกเผยแพร่สู่สายตาบุคคลภายนอกในงานประเพณีต่างๆ เช่น งานประเพณีสงกรานต์ งานอนุรักษ์ ศิลปะการแสดงของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง งานแสดงเทิดพระเกียรติรัชกาลที่ 9 ที่ผ่านมา และเพื่อให้บุคคลภายนอกที่เข้ามาร่วมชมได้เห็นถึงวัฒนธรรมการแสดง การแต่งกายของชาวกะเหรี่ยงซึ่งกลุ่มผู้แสดงอาวุโส ตลอดทั้งครูผู้สอนรำภายในหมู่บ้านก็เห็นสมควร ด้วยเหตุผลหลายประการ คือ ชุดแบบดั้งเดิมที่ทอขึ้นเองจากฝีมือของชาวกะเหรี่ยงในหมู่บ้านนั้น ปัจจุบันวัสดุต่างๆ ค่อนข้างหายากและมีราคาแพง เมื่อทอเสร็จราคาแพงกว่าเสื้อผ้าสำเร็จรูปที่มีขายอยู่ทั่วไปทางภาคเหนือของไทย ซึ่งมีสีล้นสดใสหาซื้อได้ง่ายกว่าประหยัดกว่า และประการที่สำคัญที่สุดชาวกะเหรี่ยงไม่นิยมทอผ้าหันมารับจ้างทั่วไป เพราะรายได้ดีกว่าการทอผ้า⁵ ดังนั้นการแต่งกายของการรำตงก็เปลี่ยนมาแต่งแบบชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงทางภาคเหนือ ซึ่งมีลักษณะดังนี้

- สวมเสื้อทรงกระสอบคอวีแขนสั้นในตัวสีขาวแค่อวซึ่งจะมีด้ายเป็นพวงตรงหน้าอก
- นุ่งซิ่น ซึ่งเป็นผ้าซิ่นที่ทอเองในหมู่บ้านบ้าง และหาซื้อเองบ้าง สีแดง
- เครื่องประดับ ผู้แสดงฝ่ายหญิงไม่นิยมใส่เครื่องประดับใดๆ ทั้งสิ้น ซึ่งผู้วิจัยพอจะอนุมาน

ได้ว่า กลุ่มชนชาวกะเหรี่ยงมีความเป็นอยู่ที่เรียบง่ายดำเนินชีวิตอยู่แบบคนป่าทั่วๆ ไปจึงไม่นิยมสวมใส่เครื่องประดับ หรืออาจจะเป็นเพราะว่าเครื่องประดับนั้นๆ มีราคาแพงก็เป็นได้

สำหรับทรงผมนั้นครั้งโบราณจะไว้ผมยาวโดยไม่มีการตัด แล้วมัดผมปล่อยไว้กลางหลังโดยไม่ได้พิถีพิถันแต่อย่างใด แล้วนำผ้ามาผูกไว้ด้านหลัง ทั้งชายผ้าห้อยลงมา ปัจจุบัน ผู้แสดงฝ่ายหญิงยังปฏิบัติเช่นนั้นอยู่

การประยุกต์การแต่งกายผู้แสดงรำตงมีให้เห็นในแบบต่างๆ กัน เพื่อความเหมาะสมในโอกาสการแสดงงานต่างๆ แต่ก็ยังคงไว้ซึ่งวัฒนธรรมการแต่งกายของกลุ่มชนชาวกะเหรี่ยงไว้เป็นอย่างดี ในการรำตงผู้แสดงจะไม่สวมรองเท้าขณะแสดง

⁵สัมภาษณ์ สุรจิต สุขกันตะ อายุ 46 ปี, ศึกษาธิการอำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี,

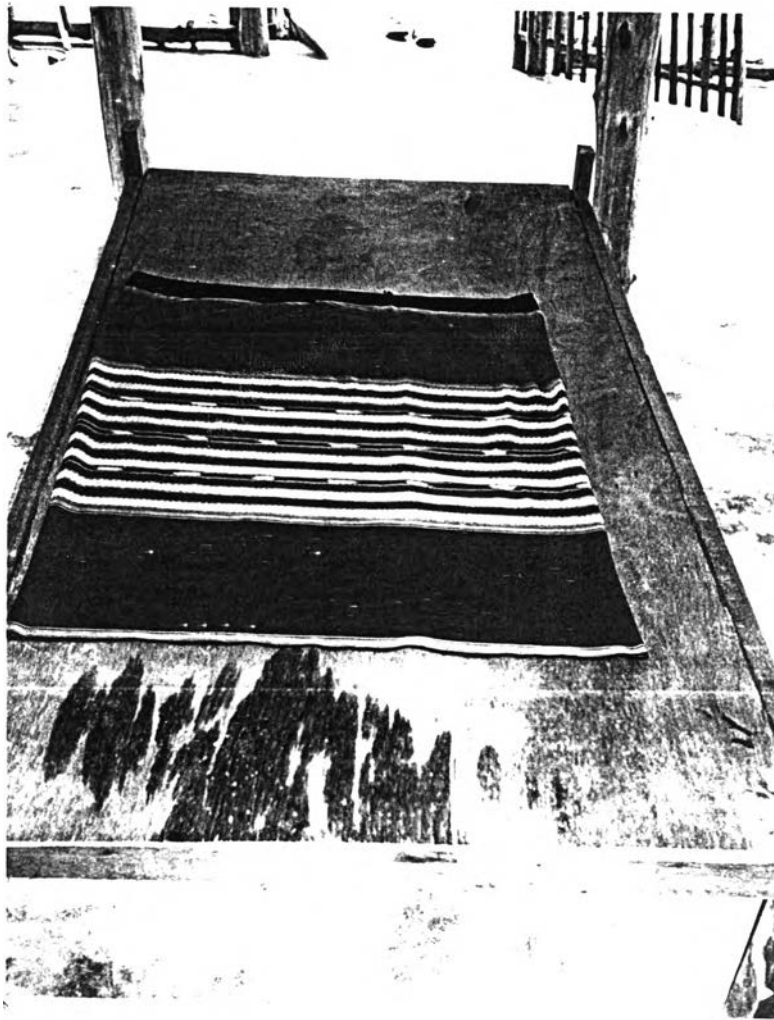
ภาพที่ 3.11 : การแต่งกายของผู้แสดงหญิงในการรำตง สวมเสื้อคอวี แขนสั้นในตั้ว ทรงกระสอบแค่นั้น สะเอว นุ่งซิ่นสีแดง คาดสีระชะด้วยผ้าซึ่งมีขนาดความยาว 2 เมตร กว้าง 2 นิ้ว

ที่มา : ถ่ายภาพโดย บุชบา รอดอัน ณ บ้านเลขที่ 255 หมู่ 6 ตำบลป่าเต็ง อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี ในวันที่ 6 กรกฎาคม 2545

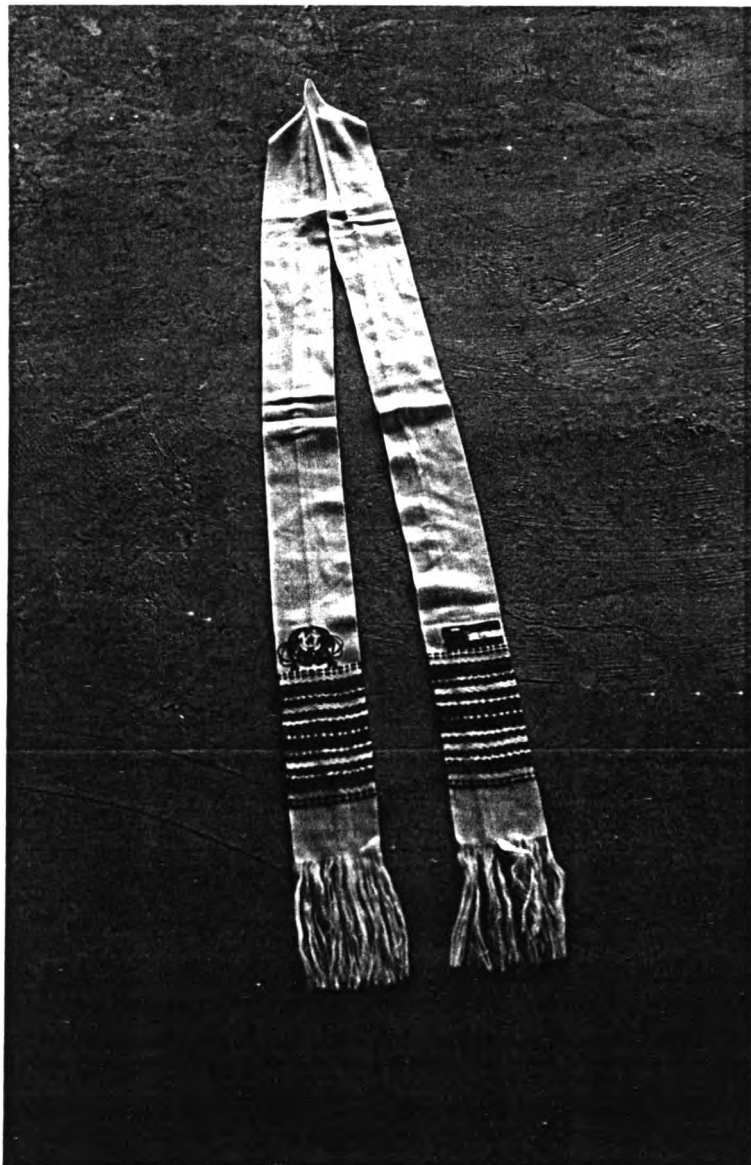

ภาพที่ 3.12 : เสื้อกะเหรี่ยง ของผู้แสดงหญิง สีขาว ซึ่งมีลักษณะเป็นเสื้อตัวสั้นระดับสะโพก ด้านข้าง และตรงหน้าอกจะมีพู่ห้อย

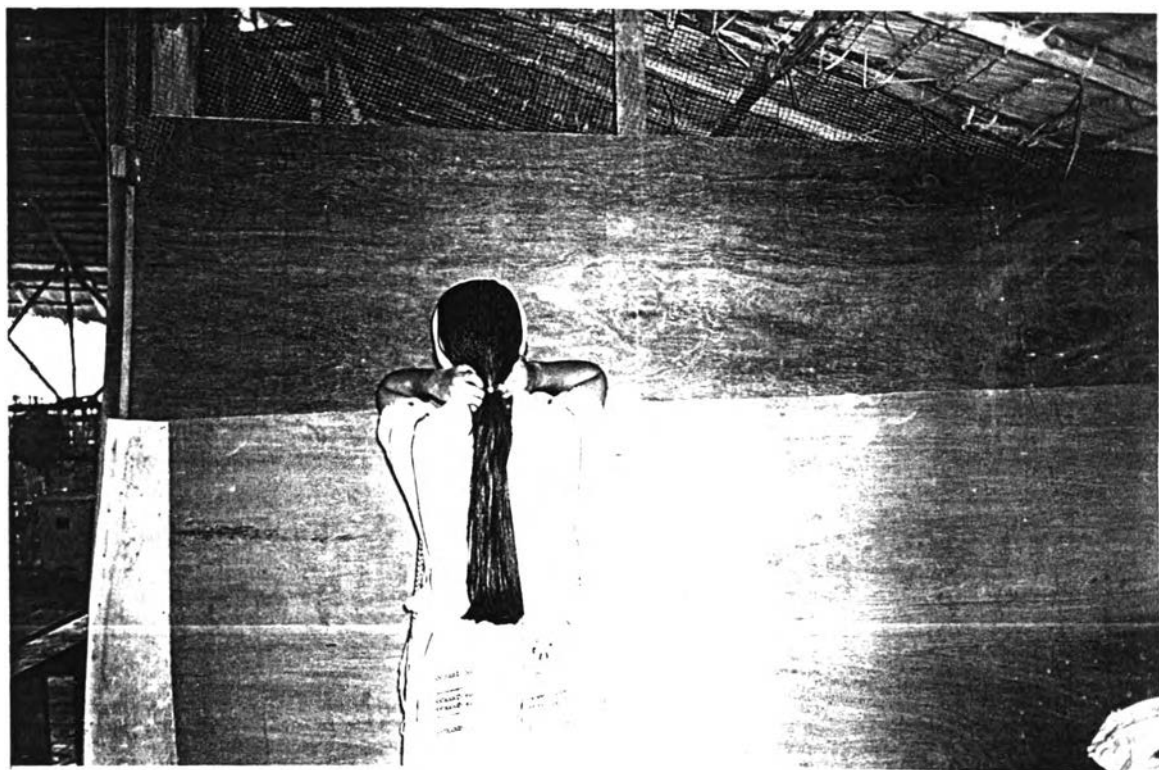
ที่มา : ถ่ายภาพโดย นุชบา รอดอัน ณ บ้านเลขที่ 256 หมู่ 6 ตำบลป่าแดง อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี ในวันที่ 6 กรกฎาคม 2545

ภาพที่ 3.13 : ผ้าชิ้นปล้อง ของผู้แสดงฝายหญิง เป็นผ้าที่ทอขึ้นเองภายในหมู่บ้าน
ที่มา : ถ่ายภาพโดย บุชบา รอดอัน ณ บ้านเลขที่ 256 หมู่ 6 ตำบลป่าเต็ง อำเภอแก่งกระจาน
จังหวัดเพชรบุรี ในวันที่ 6 กรกฎาคม 2545

ภาพที่ 3.14 : ผ้าคาดศีรษะของผู้แสดงฝ่ายหญิงในการรำตง ซึ่งมีขนาดความยาว 2 เมตร กว้าง 2 นิ้ว
ที่มา : ถ่ายภาพโดย นุชบา รอดอัน ณ บ้านเลขที่ 256 หมู่ 6 ตำบลป่าเต็ง อำเภอแก่งกระจาน
จังหวัดเพชรบุรี ในวันที่ 6 กรกฎาคม 2545

ภาพที่ 3.15 : ลักษณะการคาดผมของผู้แสดงฝ้ายหญิง เมื่อผูกเสร็จแล้วทิ้งชายผ้าให้ห้อยลงมาด้านหลัง ยาวประมาณ 1.50 เมตร

ที่มา : ถ่ายภาพโดย บุรณา รอดอัน ณ บ้านเลขที่ 256 หมู่ 6 ตำบลป่าเต็ง อำเภอกงกระจัน จังหวัดเพชรบุรี ในวันที่ 6 กรกฎาคม 2545

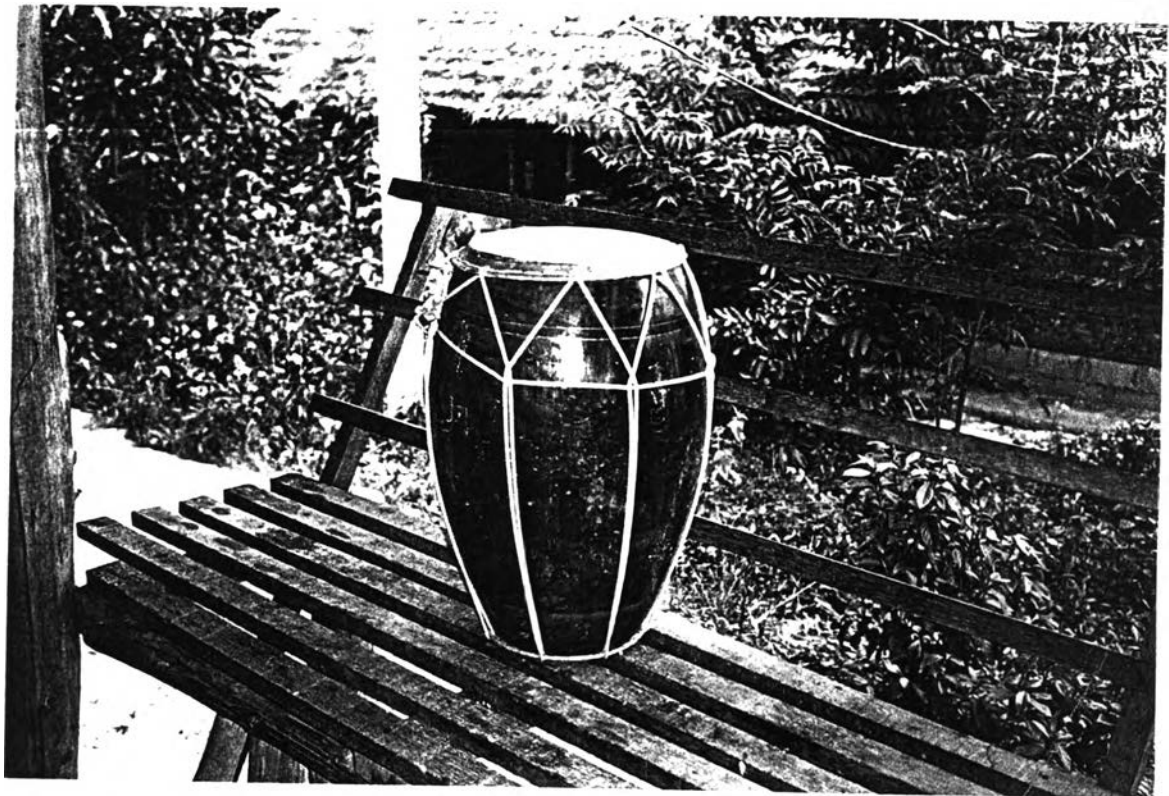
3.1.3 เครื่องดนตรีและเพลงที่ใช้แสดง

การรำตงมีเครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบการแสดง ดังนี้

1. กลอง 1 ลูก
2. ซ้อง 1 ใบ
3. ฉิ่ง 1 คู่
4. ฉาบ 1 คู่
5. ตง(ไม้ไฟ) 1 คู่

1. กลอง หรือเคอะ

จัดเป็นเครื่องดนตรีประเภทตี ทำจากไม้เนื้อแข็ง หน้ากลองมี 2 ด้าน หุ้มด้วยหนังโดยการ
ใช้เชือกไนล่อนรัดรอบกลองทั้งด้านบนและด้านล่าง

ภาพที่ 3.16 : กลอง

ที่มา : ถ่ายภาพโดย บุษบา รอดอัน ณ บ้านเลขที่ 256 หมู่ 6 ตำบลป่าแดง อำเภอแก่งกระจาน
จังหวัดเพชรบุรี ในวันที่ 6 กรกฎาคม 2544

กลองชนิดนี้โดยทั่วไปมีขนาดดังนี้

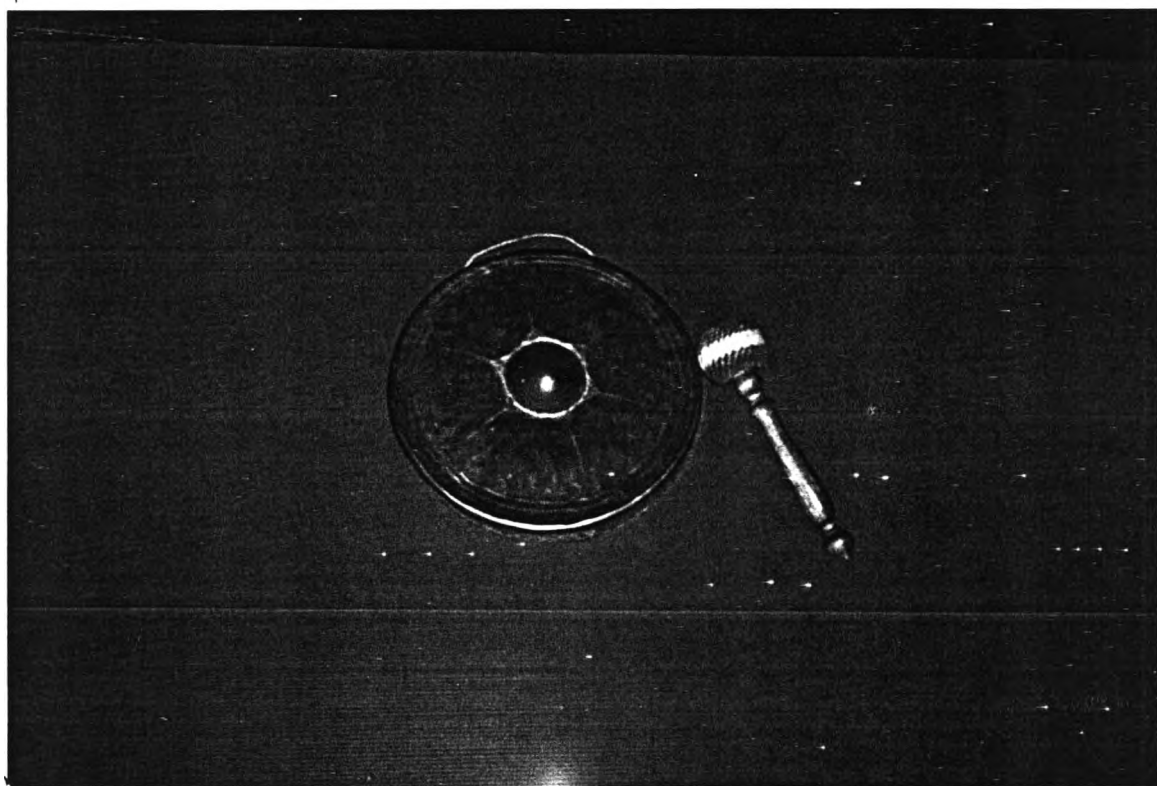
ความยาว	45	เซนติเมตร
เส้นผ่าศูนย์กลางของหน้ากลอง	25	เซนติเมตร
เส้นผ่าศูนย์กลางส่วนท้ายสุด	20	เซนติเมตร
ความยาวจากหน้ากลองถึงเอวกลาง	22.5	เซนติเมตร
ความยาวจากเอวกลองถึงส่วนท้ายสุด	22.5	เซนติเมตร
รอบเอวกลอง	90	เซนติเมตร
เส้นรอบวงบนของหน้ากลอง	80	เซนติเมตร
เส้นรอบวงล่างของหน้ากลองส่วนสุดท้าย	60	เซนติเมตร

การซึงหนังนิยมซึงด้วยหนังวัว โดยนำมาพอกด้วยการแช่ในน้ำเกลือ เมื่อได้ที่ดีแล้วก็นำมาใส่ครกใหญ่ๆ ต่ำให้หนังบางยิ่งขึ้น เมื่อหนังบางจนได้ที่แล้ว ก็นำไปซึงให้ตั้งบนหนังกลอง ในขณะที่หนังยังไม่แห้ง การซึงซึงใช้วิธีเจาะรูโดยรอบแล้วร้อยด้วยเชือกไนลอน สลับยึดที่ด้านบนของกลองโดยใช้ลวดแข็งขนาดใหญ่เป็นที่สาวเชือกเพื่อให้หนังตั้ง

2. ซ็อง หรือโม

ซ็องเป็นเครื่องตีทำด้วยโลหะเหมือนกัน รูปร่างคล้ายกับฉาบ คือ มีปุ่มกลมตรงกลาง และมีฐานแผ่ออกไปโดยรอบ ที่ต่างกันฉาบก็คือ หล่อโลหะหนากว่าฉาบและมีหักงุ้มออกไปเป็นขอบคนละด้านกับปุ่มที่โป่งออกมา ขอบที่หักงุ้มออกมานั้น เรียกว่า “ฉัตร” และที่ขอบหรือฉัตรนั้นเจาะรู 2 รู ไว้ร้อยเชือกหรือเส้นหนังสำหรับห้อย หรือบางทีก็ผูกร้อยปลายอีกข้างหนึ่งไว้กับไม้สำหรับมือถือ และมีไม้ตีต่างหากตรงหัวไม่มีพื้นผ้าห่อหุ้มและถกหรือรัดด้วยเชือกให้แน่นมิให้หลุด ใช้ตีตรงปุ่มกลางซ็องให้เกิดเสียง เครื่องดนตรีชนิดนี้แต่เดิมทำเป็นขนาดเล็ก พอตีได้ยินเสียง “ซ็องๆ” จึงเรียกชื่อตามเสียงว่า “ซ็อง”⁷ ส่วนชาวกะเหรี่ยงเรียกว่า “โม”

⁷ รัตน อัญโพธิ์, หนังสือเครื่องดนตรีไทย. (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พิมพ์แอนด์, 2530), (พิมพ์เนื่องในโอกาสฉลองอายุครบ 80 ปีของนายรัตน อัญโพธิ์ อดีตอธิบดีกรมศิลปากร พ.ศ.2499-2511 วันอังคารที่ 20 ตุลาคม 2530). หน้า 25.

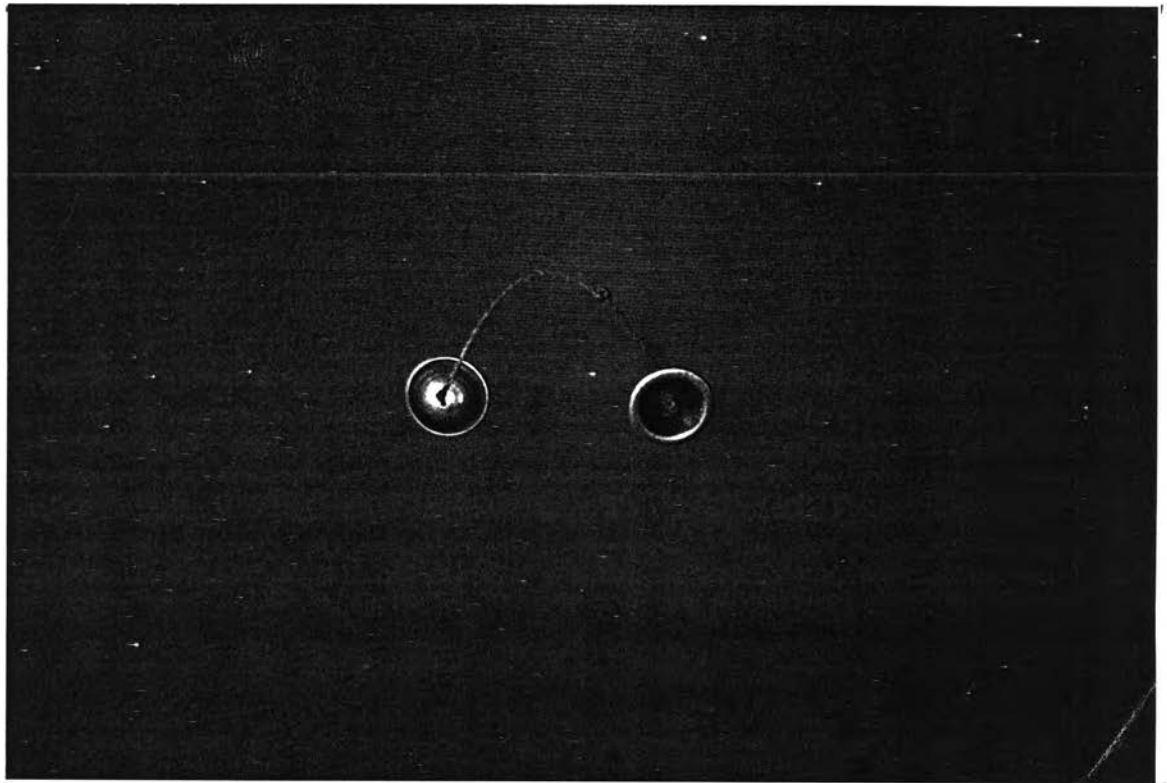

ภาพที่ 3.17 : ฮ่อง ขนาดกลาง(เส้นผ่าศูนย์กลาง 25 เซนติเมตร)
ที่มา : ถ่ายภาพโดย บุรณา รอดอัน ณ บ้านเลขที่ 256 หมู่ 6 ตำบลป่าเต็ง อำเภอแก่งกระจาน
จังหวัดเพชรบุรี ในวันที่ 6 กรกฎาคม 2545

3. ฉิ่ง หรือจิ้งกือ

จัดเป็นเครื่องตีทำด้วยโลหะหล่อหนา เว้ากลางปากผายกลม รูปคล้ายถ้วยชาไม่มีก้น สำหรับฉิ่งคู่หนึ่ง มี 2 ฝา แต่ละฝาวัดผ่านศูนย์กลางจากสุดขอบหนึ่งไปสุดขอบอีกข้างหนึ่ง ประมาณ 6 เซนติเมตร ถึง 6.5 เซนติเมตร เจาะรูตรงกลางเว้าสำหรับร้อยเชือก เพื่อสะดวกในการถือตีกระทบกันทำให้เกิดเสียงเป็นจังหวะฉิ่งที่กล่าวนี้สำหรับใช้ประกอบวงปี่พาทย์ ส่วนฉิ่งที่ใช้สำหรับวงเครื่องสายและวงมโหรี มีขนาดเล็กกว่านั้นคือ วัดผ่านศูนย์กลางเพียง 5.5 เซนติเมตร

ที่เรียกว่า “ฉิ่ง” ก็คงจะเรียกตามเสียงที่เกิดขึ้นจากการเอาขอบของฝาหนึ่งกระทบเข้ากับอีกฝาหนึ่ง แล้วยกขึ้น จะได้ยินเสียงดังกังวานยาวคล้าย “ฉิ่ง” แต่ถ้าเอา 2 ฝานั้นกลับกระทบประกบกันได้จะได้ยินเสียงสั้นคล้าย “ฉับ”^๑

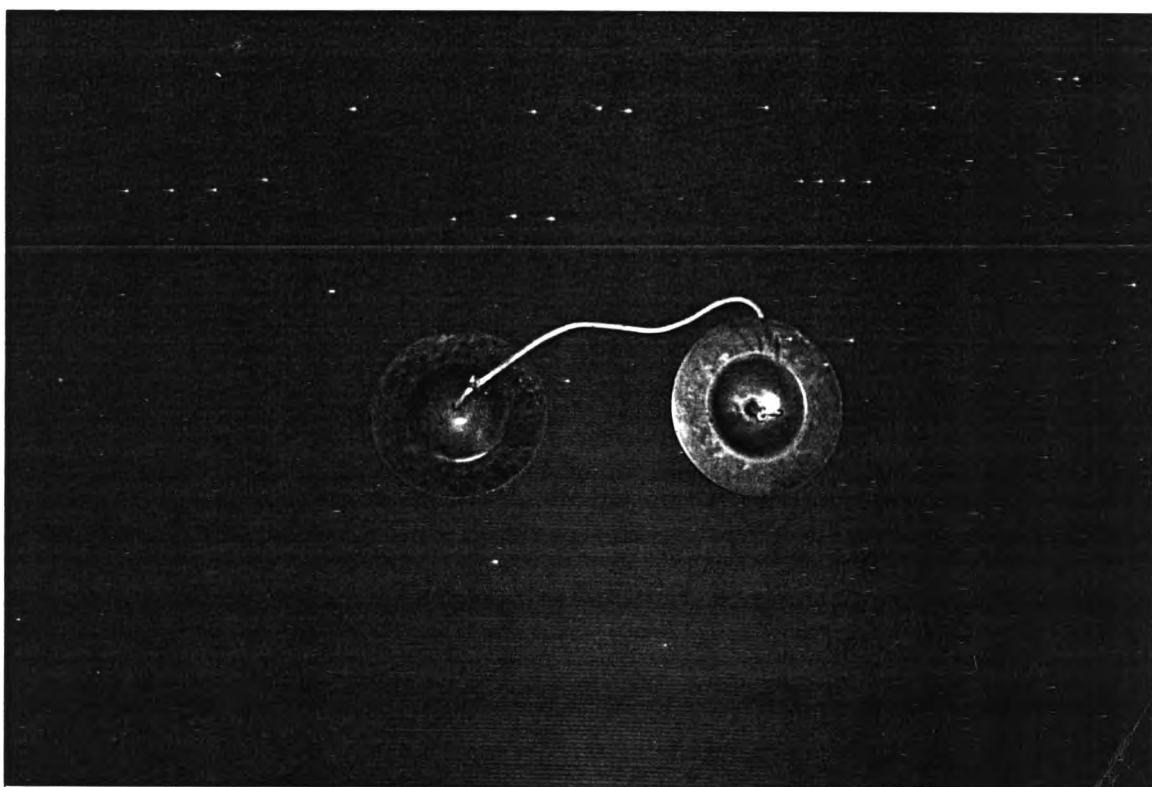
ภาพที่ 3.18 : ฉิ่ง ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 5.5 เซนติเมตร

ที่มา : ถ่ายภาพโดยบุษบา รอดอัน ณ โรงเรียนศึกษาผู้ใหญ่ป่าเต็ง ตำบลป่าเต็ง อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี ในวันที่ 6 กรกฎาคม 2545

^๑ธนิศ อยุ่โพธิ์, หนังสือเครื่องดนตรีไทย. หน้า 30.

4. ฉาบ หรือจ้อกือ

เป็นเครื่องตีชนิดหนึ่งที่ทำด้วยโลหะเหมือนกัน รูปร่างคล้ายฉิ่งแต่หล่อบางกว่าฉิ่งมีขนาดใหญ่กว่าและกว้างกว่า ตอนกลางมีปุ่มกลางทำเป็นกระพุ้งขนาดวางลงในอุ้งมือ 5 นิ้ว ขอบนอกแบนรอบ ออกไปโดยรอบและเจาะรูตรงกลางกระพุ้งไว้ร้อยเส้นเชือกหรือเส้นหนังสำหรับถือ ต่อมาคิดทำขึ้นเป็น 2 ขนาด ขนาดเล็กเรียกว่า “ฉาบเล็ก” ขนาดใหญ่เรียกว่า “ฉาบใหญ่” ขนาดเล็กวัดผ่านศูนย์กลางราว 12 ถึง 13 เซนติเมตร ขนาดใหญ่วัดผ่านศูนย์กลางราว 24 ถึง 26 เซนติเมตร ในขนาดละ 2 อัน หรือขนาดละคู่ตีกระทบกันให้เกิดเสียงตามจังหวะที่ต้องการที่เรียกว่า “ฉาบ” ก็เข้าใจว่าเรียกตามเสียงคล้าย “แฉ่งแฉ่ง, แฉ่งแฉ่ง”⁹

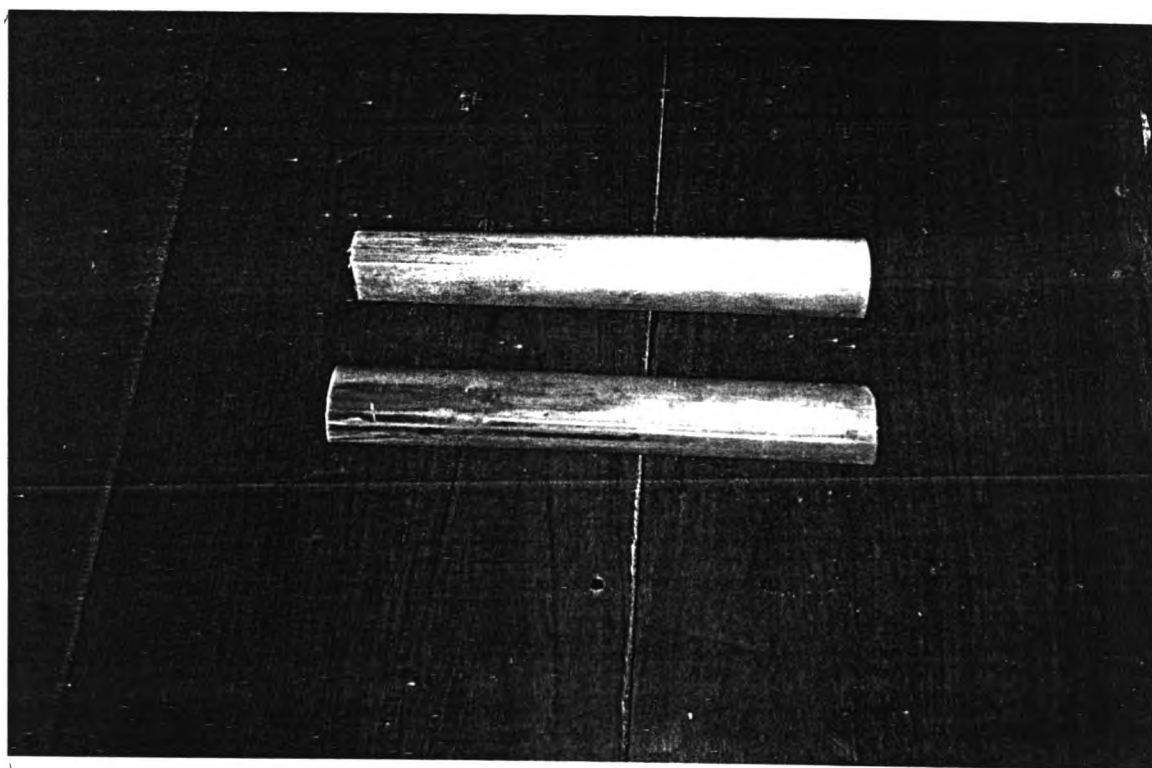
ภาพที่ 3.19 : ฉาบ

ที่มา : ถ่ายภาพโดยบุษบา รอดอัน ณ บ้านเลขที่ 256 หมู่ 6 ตำบลป่าแดง อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี ในวันที่ 6 กรกฎาคม 2545

⁹ธนิศ อยู่โพธิ์, หนังสือเครื่องดนตรีไทย. หน้า 30.

5. ตง (ไม้ไผ่) หรืออะ

ไม้ไผ่ยาวประมาณ 30 เซนติเมตร เสาะเป็นร่อง ใช้ตีให้จังหวะ เกลาเพื่อให้ผิวเรียบ รูปร่างกลมแบบไม้ไผ่ และหนาตามขนาดของเนื้อไม้ทำเป็น 2 อัน หรือคูใช้ตีให้ผิวกระทบกันทางด้านบนเกิดเสียงได้ ยืนเป็น "ก๊อ ก๊อ ก๊อ"

ภาพที่ 3.20 : ตง ทำจากไม้ไผ่ เป็นเครื่องดนตรีประกอบจังหวะมีขนาดยาว 18 นิ้ว กว้าง 2.5 เซนติเมตร
ที่มา ถ่ายภาพโดย บุชบา รอดอัน ณ บ้านเลขที่ 256 หมู่ 6 ตำบลป่าแดง อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี ในวันที่ 6 กรกฎาคม 2545

เนื้อร้อง ทำนองและจังหวะ

การแสดงรำตงเป็นการแสดงพื้นบ้านที่มีดนตรีประกอบและบทเพลงสำหรับขับร้องให้ทำนอง บทร้องเป็นบทร้องภาษาพื้นบ้านของกลุ่มชนชาวกะเหรี่ยงเป็นภาษากะเหรี่ยง ทำนองเพลงเป็นทำนองที่ได้รับการสืบทอดมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ จนถึงปัจจุบัน

เพลงที่ใช้บรรเลงและขับร้องประกอบเป็นเพลงที่ใช้ในการรำตง โดยจะมีคำร้องประกอบด้วยเนื้อเพลงรำตงมีเนื้อหาเกี่ยวกับความเป็นมาของกะเหรี่ยงการอบรมคนให้เป็นคนดี และเกี่ยวกับด้านศาสนาที่มุ่งสอนและอบรมให้เป็นคนดี เป็นต้น ซึ่งมีบทร้องและเนื้อเพลงโดยที่ชาวกะเหรี่ยงได้ร้องสืบทอดต่อมาจากบรรพบุรุษ ดังนี้

เพลงจีดาว

เลาวา	เปอปปาเคอะญอเซอะวอ
คำยอท้ออี	เฮนี่ทอซอ
เนอะเฮมีตีอ	เลอะเปอะเซอะวอ
ซูวีชาวา	อุคอเซอเงือลونا
เฮทีลลอซาคونا	เปอะเกอะเฮเวเซอะกอ
ทีกอมือซีเฮอ	ทีกอมือความาเซอกอ
ควาลอมีที่เฮ	กาวลอมมีที่กองาเด
โจโพมือควาวีเซอะกอ	เกอนามีที่กองาแคะ
เกอญอกองาแคะบามา	เกอะยอกอโจแคะอุเซอะเงือเซอะกอซา
ทีกอโพฮือ โอทีกอโพฮือ	เฮตีอบาเนอะเซอะวอ
เลอะยาคานี้	คอบือเวงีเตอระคูนี
เอลอเวเตอะเพลอะคอ	ลา ลา ลา ลา ลา ลา
คือพลาทอนีซอเฮมานี	คอบือเวเลอะแบลอะลิลี
คอนาคอยา	อือ...เบอะบาลอพา
แห่นี้อาซอคอบือเวกอโจแคะ	บาพีบามาเฮลลอแกละจือ
ต่ำกุต่าโจเตอะทอดาล่อซาบ่า	บาต่ำกุต่างอบาตุนี้
บามาจือเปอะปวาเกอะลือพซี	งองาเตอะงี ดีเกอะยา มาซีดี
เปอปปาเกอะยอโพซีแกละจือกองาแคะ (ซ้า)	
ดีซอเกอะทอพอเลคลี	เปอะเวเกอะทอพอเลคลี
โอเปอะปวาเกอะยอโพ	ดีเซอะกอกองาแคะ
กอมือนีกอโจ	กอนิปยะนี
กองาบาอเซอะกอ	กองาบาพอเซอะกอ
*มีบามือนือแหละตาลาฮือลาคลือ	เตอะเบอะเบอะอี (ซ้า)
ดอเบอะเวบาจอทอกลู	
ซุเกอะโมลอกีซากองาอีเซอะกอ	ดีซอเกอทอท้อดีอาเวนีซอ
เปอะคอบุทีกออี	แกละจือมาลูแกละจือดีนีอาซอ
ทีกอมือควาเปอะลุกวย	บีน้อลลอซานอเตอะงาเตอะงี
เนอะกีมิตือเลอเนอะเซอะวอ	ซาปี่น่ปวาเกอะญอโพเตอะงี
ทีกอมือควาเปอะซิวินา	อุซอะอุคลีกองาแคะ
ทีกอมือควาเปอะซิวินา	คอมือคอบือเวคี่ซอท้อท้อ คุคูปอ
พอลลอลซาเปอะจือ	มีกลือ มีกลือ เกอะญอเกอะงีงอ

คำแปลภาษาไทย โดย นายพงษ์พันธ์ ชูชาติ

ไปรอบ ๆ หรือไปทั่วหมู่บ้าน	ในหมู่บ้านกะเหรี่ยงของเรา
หมดฝนหรือเข้าฤดูหนาวแล้ว	มางานปีใหม่
ถ้าท่านหรือเธอมาถึง	ที่หมู่บ้านเรา
ใจดีหรือบริสุทธิ์ใจ	อยู่คอยต้อนรับเธอ
ได้มาเห็นหรือได้มาพบกับเธอ	เราจะมาเล่นด้วยกัน
หนุ่มสาวในหมู่บ้าน	เราจะมาเล่นด้วยกัน
ชาวบ้านทั้งหลายในหมู่บ้าน	ทั้งหญิงและชายในหมู่บ้านมาช่วยกัน
เอา ดูให้แน่ใจหรือดูให้ชัดเจน	จงดูให้แน่ใจหรือดูให้ชัดเจนทุกคน
พวกเราทั้งหลายมาเล่นด้วยกัน	จงฟังให้ชัดเจนทุกคน
กะเหรี่ยงเราทุกคนจะต้องมาเล่นด้วยกัน	กะเหรี่ยงทุกยุคต้องมาเห็นมาพบกัน
เอาชาวบ้านทั้งหลาย	เอาชาวโลกทั้งหลาย
ได้มาถึงบ้านท่าน	เฮโอ พ่อแม่พี่น้องทั้งหลายจงมาดูเรา
สมัยก่อนนั้นพี่น้องที่ดีต่อกันในเผ่านี้	ลงมาด้วยกันหรือลงมาในห้องพ่อแม่เดียวกัน
ลา ลา ลา ลา ลา ลา	
ปรากฏให้เห็นวันปีใหม่	พ่อแม่พี่น้องตั้งสมัยก่อน
เธอหรือท่านกับเรา	เราต้องจากกัน
ดังนั้นพ่อแม่พี่น้องทุกยุคทุกสมัย	ต้องมาต้องทำต้องพยายาม
หน้าแล้งหน้าฝนเราไม่เคยขาดกัน	หน้าแล้งหน้าฝนเราต้องทนได้
เราต้องช่วยพวกเราเผ่าเดียวกัน	อย่าคิดมากขอร้องถ้าทำได้
พวกเรากะเหรี่ยงทั้งหลาย	จงพยายามทุกคน
เพื่อที่จะก้าวหน้าไปไวไว	โอพวกเราชาวกะเหรี่ยงเพื่อนทุกคน
ทุกคนต้องอยู่ด้วยกัน	จงคำนึงถึงตัวเราเองทุกคน
เพื่อที่จะเจริญขึ้น	พวกเราจะพยายามเรียนรู้
ทั้งชายและหญิงในประเทศเรามาเล่นด้วยกัน	
ทุกคนอย่างลึมกัน	ถ้าท่านกลับไปถึงหมู่บ้าน
อย่าลึมพวกเราชาวกะเหรี่ยง	เราอวยพรท่านทั้งชายและหญิง
ขอให้มีความสุขพลั้งที่แข็งแรง	เราอวยพรทั้งชายและหญิง
พี่กับน้องเพื่อที่เราจะได้มีความเจริญพร้อมเพรียงกัน	
จับมือกันไว้แน่น ๆ	เพื่อที่ชาวกะเหรี่ยงจะได้ดีกันทุกคน

3.1.4 โอกาสและเวลาในการแสดง

โอกาสที่ใช้ในการแสดงรำตง ผู้วิจัยสามารถแบ่งออกตามลักษณะของงานได้ดังนี้

3.1.4.1 งานทิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 เป็นงานประจำหมู่บ้าน ป่าเต็งที่จัดขึ้นทุกๆ ปี ซึ่งการแสดงของกลุ่มชนชาวเผ่ากะเหรี่ยง ดังนั้น ในวันที่ 5 เดือนธันวาคม ทุก ๆ ปี จะต้องมีการแสดงรำตงเพื่อเป็นการแสดงความจงรักภักดีและเป็นการอวยพร¹⁰

3.1.4.2 งานเทศกาลรื่นเริงต่างๆ เช่น งานวันอนุรักษ์วัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบุรีซึ่งจัดขึ้นในวันที่ 12 กุมภาพันธ์ งานปีใหม่ วันที่ 2 มกราคม และงานสงกรานต์ วันที่ 13 เมษายนของทุกปี เป็นต้น

3.1.4.3 งานต้อนรับแขกผู้มาเยี่ยมชมนายในหมู่บ้าน ซึ่งเป็นการแสดงต้อนรับผู้ที่เข้ามาเยี่ยมชมและศึกษาวัฒนธรรมชาวกะเหรี่ยง ซึ่งมีด้วยกันหลายกลุ่ม เช่น นิสิตนักศึกษา ครูอาจารย์ เจ้าหน้าที่ของกลุ่มอนุรักษ์วัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบุรี และเจ้าหน้าที่ของสถานีโทรทัศน์ช่อง 9 รายการตะลอนเกมส์ซึ่งหมุนเวียนกันเข้าไปในหมู่บ้านป่าเต็ง

ในอดีตโอกาสในการรำตงนั้นจะรำในงานเทศกาลและงานต่าง ๆ เช่น งานทำบุญข้าวใหม่ งานสงกรานต์ งานรื่นเริงหลังจากฤดูกาลเก็บเกี่ยว เป็นต้น โดยผู้แสดงจะรำหลังจากเสร็จงานแล้ว หรือแล้วแต่ลักษณะของงานนั้นๆว่าจะจัดขึ้นในช่วงเวลาใด แต่ต้องมีการนัดหมายให้แน่นอน เพราะเหตุว่ากลุ่มชนชาวกะเหรี่ยงต้องออกไปทำงาน เช่น หาของป่า ทำการเพาะปลูก และรับจ้างทั่วไป แต่เมื่อมีการแสดงไม่ว่าจะเป็นเวลาใดพวกเขาก็จะมาพร้อมเพรียงกัน เพื่อแสดงให้เห็นถึงความสามัคคีรักใคร่กลมเกลียวกันภายในกลุ่มชน

ปัจจุบันโอกาสในการแสดงรำตงเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงซึ่งจากการที่ผู้วิจัยศึกษาพบว่า การรำตงในหมู่บ้านป่าเต็งนั้น รำในงานประเพณีรื่นเริงต่างๆ ได้แก่ งานต้อนรับแขกผู้มาเยือน งานปีใหม่ งานคริสตมาส และงานรื่นเริงหลังฤดูกาลเก็บเกี่ยว ซึ่งจะมีการจัดขึ้นภายในหมู่บ้าน การรำตงเริ่มมีบทบาทและเป็นส่วนหนึ่งในการแสดงของกะเหรี่ยงที่หมู่บ้านป่าเต็ง นับว่าเป็นการรำที่สร้างความนิยมให้กับชุมชนกะเหรี่ยง และเป็นชุดการแสดงที่เป็นรู้จักของคนทั่วไปในจังหวัดเพชรบุรี เพราะปัจจุบันทางหน่วยงานของทางภาครัฐและเอกชนมีความสนใจในการแสดงชุดรำตงของกะเหรี่ยงมากขึ้น จึงขอให้ทางหมู่บ้านป่าเต็งนำการรำตงไปร่วมในการแสดงต่างๆ ที่ทางอำเภอและจังหวัดจัดขึ้น โดยไม่จำกัดอายุผู้แสดงแต่จะเน้นถึงประเพณีและวัฒนธรรมภายในกลุ่มชนเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งภาพลักษณ์ที่แสดงออกมามีความโดดเด่นให้เห็นถึงเอกลักษณ์เฉพาะเผ่าพันธุ์อย่างเห็นได้ชัดเจนสามารถดึงดูดความสนใจแก่ผู้พบเห็น โดยเฉพาะชาวต่างชาติซึ่งเข้ามาเยี่ยมชมภายในจังหวัดเพชรบุรี

สำหรับเวลาในการแสดงนั้น สามารถแสดงได้ทั้งกลางวัน และกลางคืนซึ่งในการแสดงแต่ละครั้งต้องใช้ระยะเวลาประมาณ 7-15 นาที อาจจะมากหรือน้อยกว่านี้ขึ้นอยู่กับความต้องการของผู้ชม และ

¹⁰สัมภาษณ์ กীরทอ แก้วช่วยชูบ อายุ 54 ปี, ครูสอนรำกะเหรี่ยงหมู่บ้านป่าเต็ง, 6 ธันวาคม 2544.

ผู้แสดง คือในการแสดงแต่ละครั้งนั้นกลุ่มชนชาวกะเหรี่ยงจะไม่เรียกร้องค่าตอบแทนใดๆ เป็นการขอความร่วมมือจากผู้แสดง เพื่อประชาสัมพันธ์และสร้างชื่อเสียงให้แก่หมู่บ้านป่าเต็งผู้แสดงทุกคนต่างก็เต็มใจให้ความร่วมมือกันเป็นอย่างดี จะต้องมีการนัดผู้แสดงล่วงหน้าประมาณ 10-15 วัน ซึ่งในการแสดงแต่ละครั้งต้องใช้ผู้แสดงจำนวนหลายคน และผู้แสดงส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้างทั่วไป เช่น ปลุกลับประทัด ปลุกอ้อย เลี้ยงสัตว์ เป็นต้น

ส่วนค่าตอบแทนที่ได้รับมาจากการแสดงนั้น ส่วนใหญ่กลุ่มผู้แสดงจะไม่เรียกร้อง แต่จะต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเดินทาง เช่น วิทยุ-ส่ง ผู้แสดงซึ่งการแสดงบางครั้งผู้ติดตามไปแสดงก็จะมอบค่าตอบแทนให้เป็นเงินรางวัลซึ่งก็ไม่มากนักเฉลี่ยคนละประมาณ 50-100 บาท

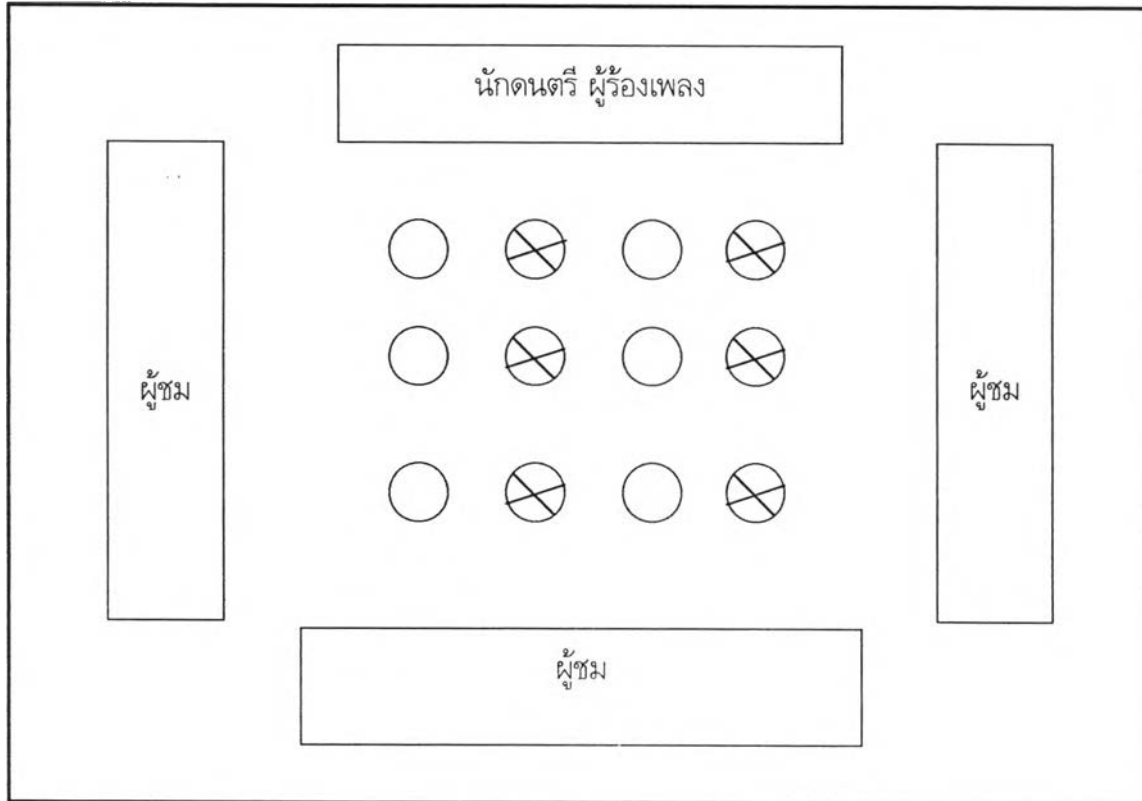
3.1.5 สถานที่แสดง

สถานที่แสดงแบบดั้งเดิมของการรำตงนี้ ไม่มีที่แน่นอนตายตัว เพราะเป็นการรำสำหรับใช้ในงานประเพณีต่างๆ ไปได้ โดยจะใช้รำกับพื้นไม่มีเวทีเหมือนกับการแสดงของการรำนาฏศิลป์ในภาคอื่นๆ โดยทั่วไปซึ่งอาจใช้บริเวณลานบ้าน ซึ่งชาวบ้านมักจะมาชุมนุม และเป็นที่นั่งดพบสังสรรค์กันภายในหมู่บ้าน ถึงแม้ว่าทางหน่วยงานของอำเภอและจังหวัดติดต่อขอการแสดงชุดรำตงไปรวมในงานส่วนมากจะเป็นการแสดงบนพื้นดินหรือพื้นปูนเปลือยมากกว่า สาเหตุอาจเนื่องมาจากจำนวนผู้แสดงมีมารวมทั้งผู้ร้องเพลง และผู้เล่นดนตรีเพราะกลุ่มชนชาวกะเหรี่ยงนิยมร้องเพลงและเล่นดนตรีสดไม่นิยมอัดเทป ซึ่งจากการสัมภาษณ์พงษ์พันธ์ ชูชาติ ผู้มีความชำนาญด้านการแสดงดนตรี กล่าวว่า “กะเหรี่ยงมักนิยมร้องเพลงและรำตงมานานและต้องการแสดงออกให้กลุ่มชนอื่นๆ ได้เห็นถึงความสามารถของพวกเขา”¹¹ ผู้แสดงจะไปตั้งแถวบริเวณพื้นหรือลานดินที่จัดเตรียมไว้ ซึ่งไปตั้งแถวโดยแบ่งผู้รำ ผู้เล่นดนตรีจะยืนใกล้กับผู้ร้องเพลง ผู้รำก็จะเริ่มรำเมื่อรำจบก็จะยืนอยู่กับที่ค่อยๆ หายยเดินกลับโดยแยกย้ายกันตามที่ได้นัดหมายกันไว้ก่อนที่จะทำการแสดง

ปัจจุบันสถานที่ที่ใช้แสดงรำตงสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทคือ

3.1.5.1 แสดงบนลานกว้าง ลานนั้นต้องเป็นลานที่มีพื้นเรียบสม่ำเสมอไม่ขรุขระ ไม่มีสิ่งกีดขวาง อีกทั้งต้องมีความกว้างยาวพอเหมาะ เช่น ลานบ้าน ลานปูน สนาม เพื่อไม่ให้เป็นการอุปสรรคในการรำ เพราะผู้แสดงต้องถอดรองเท้าในขณะที่แสดง โดยที่ผู้แสดงจะหันหน้าเข้าหาผู้ชม ซึ่งสถานที่ดังกล่าวโดยทั่วไปไม่มีการยกพื้น สถานที่แสดงในลักษณะเช่นนี้ผู้ชมจะอยู่ด้านหน้าด้านข้างแล้วแต่ความเหมาะสม ส่วนผู้ขับร้องเพลงรำตง มักจะอยู่ด้านหลัง หรือด้านข้างของผู้แสดง ส่วนผู้ชมจะยืนหรือนั่งชมก็ได้ ดังแผนผังแสดงดังนี้

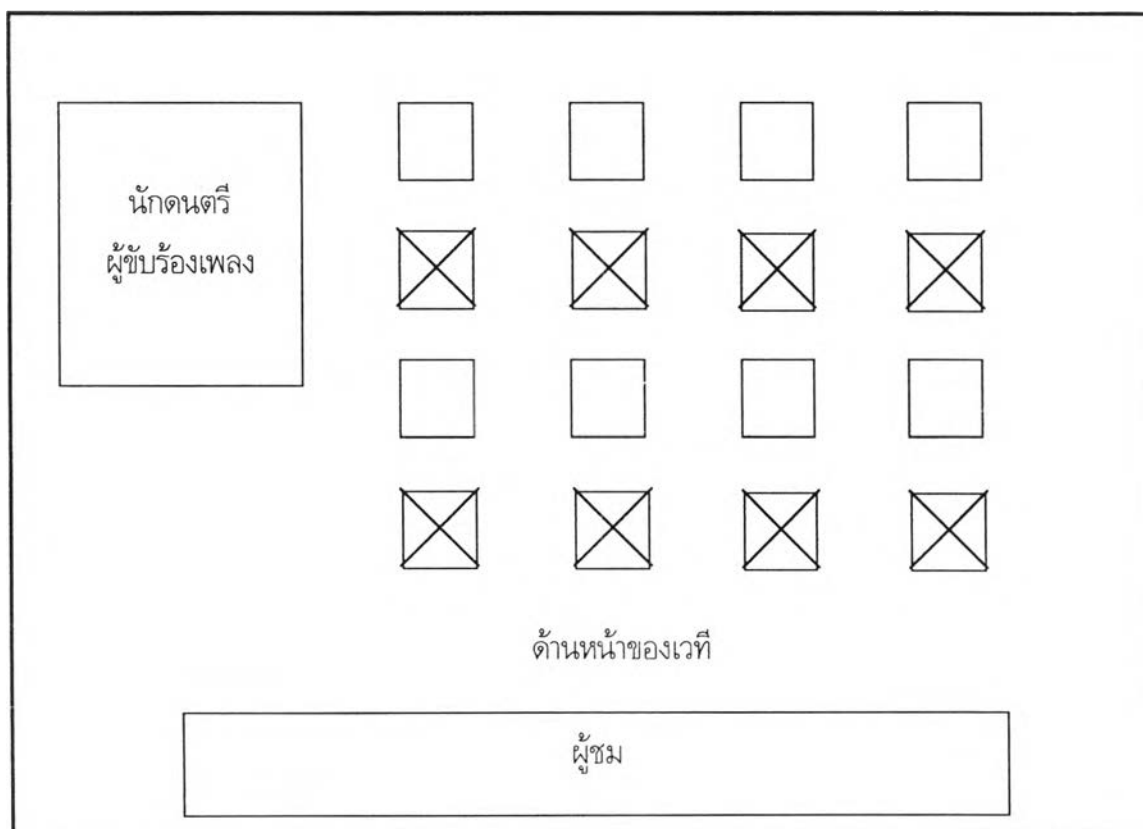
¹¹สัมภาษณ์ พงษ์พันธ์ ชูชาติ อายุ 47 ปี, ผู้เล่นดนตรีและร้องเพลงกะเหรี่ยงในหมู่บ้านป่าเต็ง,

- หมายถึง ผู้แสดงหญิง
- ⊗ หมายถึง ผู้แสดงชาย

แผนผังที่ 3.1 : จำลองแบบสถานที่จากการแสดงบนลาน บริเวณงานพระนครคีรี
ในวันที่ 2 กุมภาพันธ์ ของทุกปี

3.1.5.2 แสดงบนเวที ในการแสดงรำตงบนเวทีที่เด่นชัดคืองานการแสดงผลงานศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นของอำเภอแก่งกระจาน งานประเพณีสงกรานต์ ที่กลุ่มชนชาวกะเหรี่ยงนำมาแสดงร่วมกับคนไทย ซึ่งลักษณะของสถานที่ที่ใช้แสดงคือผู้แสดงจะรำตงบนเวที มีผู้ร้องและนักดนตรีเพลงรำตงยืนร้องอยู่ด้านหลังหรือด้านข้างของผู้แสดง และแต่ความเหมาะสมของสถานที่และเวทีการแสดง โดยผู้ชมจะนั่งหรือยืนชมจากด้านล่างของเวที ซึ่งมีลักษณะแผนผังดังนี้

สัญลักษณ์ที่ใช้แทนในการรำตง หมายถึง ผู้แสดงหญิง หมายถึง ผู้แสดงชาย

แผนที่ผัง 3.2 สถานที่ในการแสดงรำตงบนเวที

จากการประเภทของสถานที่แสดงรำตงรูปแบบใน 2 ประเภทนี้ถึงจะมีความแตกต่างกันบ้างแต่ที่เหมือนกัน คือ ความกว้างของเวที ที่จะต้องกว้างขวางเหมาะสมพอสมควร เพื่อให้การแสดงชุดนั้นสะดวกในการรำตง เพราะกลุ่มชนชาวกะเหรี่ยงเมื่อมีการแสดงที่ไหนก็ตาม กลุ่มชนเหล่านี้จะนำผู้แสดงมาเป็นจำนวนมาก คือมีทั้งผู้แสดง ผู้ขับร้องเพลง นักดนตรี เพื่อแสดงให้เห็นถึงความสามัคคีภายในกลุ่มชนเดียวกัน แต่ถึงจะมีสถานที่จำกัดจริงๆ จำนวนผู้แสดงต้องลดลง เพื่อให้เหมาะสมกับขนาดของเวทีดังกล่าว

3.1.6 ลักษณะการร้อง

“การร้องของกลุ่มชนชาวกะเหรี่ยงในหมู่บ้านป่าแดง ซึ่งแสดงเป็นคู่ ชาย-หญิง โดยที่แสดงออกถึงความสนุกสนานที่ชาวบ้านนิยมแสดงเป็นกลุ่ม ดังนั้นความสวยงามจึงอยู่ที่การจัดแถวจึงเป็นสิ่งสำคัญแถวของการร้องนิยมจัดเป็นแถวตอน ไม่กำหนดว่าจะต้องเป็นแถวคู่เพียงแต่ให้ลงตัวกับจำนวนผู้ร้อง ซึ่งขึ้นอยู่กับสถานที่ด้วยเช่นกัน และจะคัดเลือกผู้ที่ร้องเก่งอยู่ด้านหน้า เพื่อที่จะให้ผู้ที่อยู่ด้านหลัง เพราะเหตุว่าต้องใช้ผู้แสดงจำนวนมาก 8, 10, 12, 14,... โดยไม่จำกัดจำนวน”¹²

ลำดับการร้องของกลุ่มชนชาวกะเหรี่ยงมีดังนี้ คือ เมื่อนักดนตรีเริ่มบรรเลงจังหวะเพลง ผู้ขับร้องเริ่มร้องเพลงร้อง โดยผู้แสดงร้องที่อยู่ตรงบริเวณลานแสดงซึ่งจัดแถวตามที่ได้ชักซ้อมมา ซึ่งรูปแบบของแถวนั้นมีการแปรแถว โดยการที่ผู้แสดง ชายเดินสลับที่กับผู้แสดงหญิงตามจังหวะเพลงร้อง ซึ่งลักษณะเด่นของการร้อง อยู่ที่การใช้มือและเท้าที่สัมพันธ์กัน และในการเปลี่ยนท่าร้องแต่ละท่านั้นจะกำหนดจำนวนโดยลักษณะ ของมือจะมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ซึ่งการร้องแต่ละท่านั้นดูเหมือนจะง่าย ซึ่งผู้วิจัยจะเคยชินอยู่กับท่าท่างทวยศิลป์ไทย อาจเป็นเพราะท่าร้องแสดงออกมานั้นเป็นไปโดยธรรมชาติ การร้องจึงมักแสดงให้เห็นถึงวิธีการร้องและออกจะดูแตกต่างจากท่างทวยศิลป์ไทยโดยทั่วไป ซึ่งในการร้องลักษณะของการใช้เท้าต้องให้มีความสัมพันธ์และสอดคล้องกันกับมือ เพราะเมื่อเปลี่ยนท่าร้องแต่ละครั้งต้องใช้เท้าเตะไปด้านหลัง ด้านซ้ายและด้านขวาอย่างรวดเร็ว โดยสลับผลัดเปลี่ยนไปมาและจะต้องคอยฟังเพลงและจังหวะเครื่องดนตรี ซึ่งต้องใช้ความสามารถของผู้ร้องเป็นอย่างมาก

ในการปฏิบัติท่าร้องแต่ละท่านั้น ผู้แสดงจะต้องร้องให้ตรงกับจังหวะและทำนองเพลงที่ใช้ตลอดจนเนื้อเพลงที่ใช้ขับร้อง ดังนั้นผู้แสดงร้องจึงจำเป็นต้องจดจำทำนองเพลงที่ใช้บรรเลงและใช้ขับร้องได้เป็นอย่างดีจึงจะสามารถร้องได้ถูกต้อง

สำหรับลักษณะของท่าร้องนั้น จะมีการใช้มือและเท้าหลายลักษณะ เช่น การใช้เท้าจะมีการเตะ เข่า ด้านหน้า ด้านข้าง และย่อเท้า การใช้มือก็มีการตั้งวงสูงมือเดียวตั้งวงสูงสองมือเท้าสะเอว เป็นต้น ทั้งนี้คงอาจจะเป็นการเพื่อไม่ให้ผู้ชมรู้สึกเบื่อในขณะที่ชมก็เป็นได้ และการปฏิบัติท่าร้องนั้นผู้แสดงทั้งชายและหญิงจะปฏิบัติไปในทิศทางเดียวเกือบตลอดทั้งเพลง ซึ่งมีบางท่าที่ต่างออกไปเช่น ท่าผู้แสดงหญิงนั่ง ผู้แสดงชายจะยืน แต่มือยังอยู่ในลักษณะเดียวกันคือชูมือสูง

การนับจำนวนครั้งที่ปฏิบัติในแต่ละท่านั้น สามารถช่วยทำให้ผู้แสดงแสดงได้อย่างพร้อมเพรียงกันวันเสียแต่ผู้แสดงลืมจำนวนครั้งที่นับ หรือทำการฝึกซ้อมมาน้อยจึงทำให้มีการผิดพลาดแต่ก็ไม่ได้ทำให้รำผิดพลาดประการใด และเมื่อผู้แสดงแสดงจนครบกระบวนการแล้วผู้แสดงจะหยุดรำ และยืนอยู่กับที่รอให้นักดนตรีและผู้ขับร้องเพลงจนจบ หลังจากนั้นก็ทยอยเดินกลับไปในทิศทางเดียวกันยังด้านหลังเวที โดยเดินเรียงกันเป็นแถวและแยกย้ายกันเป็นอันสิ้นสุดการรำ

¹²สัมภาษณ์ สมบัติ วิโรจน์ประสิทธิ์ อายุ 72 ปี, ครูสอนร้องหมู่บ้านป่าแดง, 12 สิงหาคม 2544.

3.1.7 การสืบทอดการแสดง

"การสืบทอดการแสดงรำตงในหมู่บ้านป่าเต็ง มีการสืบทอดมาเป็นระยะเวลาช้านาน ไม่มีหลักฐานปรากฏแน่ชัดว่ามีมาอย่างไร"¹³ ซึ่งในปัจจุบันนี้รำตงเป็นการแสดงเพื่ออนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมด้านการแสดงของกลุ่มชนชาวกะเหรี่ยงในจังหวัดเพชรบุรี ซึ่งผู้วิจัยสามารถแยกรายละเอียดได้ดังนี้

3.1.7.1 การสืบทอดจากบรรพบุรุษ ซึ่งการสืบทอดทำรำในลักษณะเช่นนี้เกิดขึ้นเพราะบรรพบุรุษเป็นผู้แสดงรำตงมาก่อน และถ่ายทอดทำรำให้บรรพบุรุษเป็นผู้สอนรำกะเหรี่ยงและนำมาถ่ายทอดทำรำให้จะเห็นได้ว่าการสืบทอดทำรำของกลุ่มชนชาวกะเหรี่ยงซึ่งยังมีการสืบทอดกันมาจนปัจจุบันนี้ยังคงดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของเผ่าพันธุ์ไว้ เช่น การเหยียดมือ การสับตมือ ซึ่งการแตะเท้าไม่ได้กำหนดตายตัวว่า ต้องใช้ส่วนใดของเท้าแตะพื้น

3.1.7.2 การสืบทอดการแสดงจากกลุ่มนักแสดงด้วยกัน ซึ่งในการสืบทอดทำรำตงในลักษณะนี้เกิดขึ้นเพราะชุมชน หรือกลุ่มองค์กร หน่วยงานราชการต่างๆ ต้องการให้มีการแสดงวัฒนธรรมของกลุ่มชนชาวกะเหรี่ยง เพื่อต้องการที่จะอนุรักษ์ไว้จึงให้ผู้ที่มีความสามารถในการรำตงมาถ่ายทอดให้ ซึ่งลักษณะทำรำนั้นให้ดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของกลุ่มชน ซึ่งการรำตงของกลุ่มชนชาวกะเหรี่ยงนั้นแสดงให้เห็นถึงความสามัคคี รักใคร่ปรองดองกันภายในกลุ่มเสียเป็นส่วนใหญ่ เช่น ในการแสดงเทิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ที่อำเภอแก่งกระจานในวันที่ 6 ธันวาคม 2544 และงานอนุรักษ์ศิลปะการแสดงกลุ่มชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงในงานพระนครคีรีที่บริเวณเขาวังลานปูนบนโรงโขน ในจังหวัดเพชรบุรี เมื่อวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2545 เป็นต้น

จึงเห็นได้ว่าการแสดงรำตงนั้นเป็นการรำที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ และกลุ่มนักแสดงรำตงด้วยกันผู้ที่สูงอายุจะเป็นผู้ให้คำแนะนำในการรำตลอดจนเครื่องแต่งกาย เครื่องดนตรีและเนื้อเพลงที่ใช้ขับร้อง เมื่อมีการแสดงที่ได้ก็ตาม กลุ่มผู้แสดงอาวุโสก็จะคัดเลือกผู้แสดงและฝึกสอนทำรำให้ซึ่งปัจจุบันยังสามารถอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมการแสดงของกลุ่มชนชาวกะเหรี่ยงไว้ได้เป็นอย่างดี

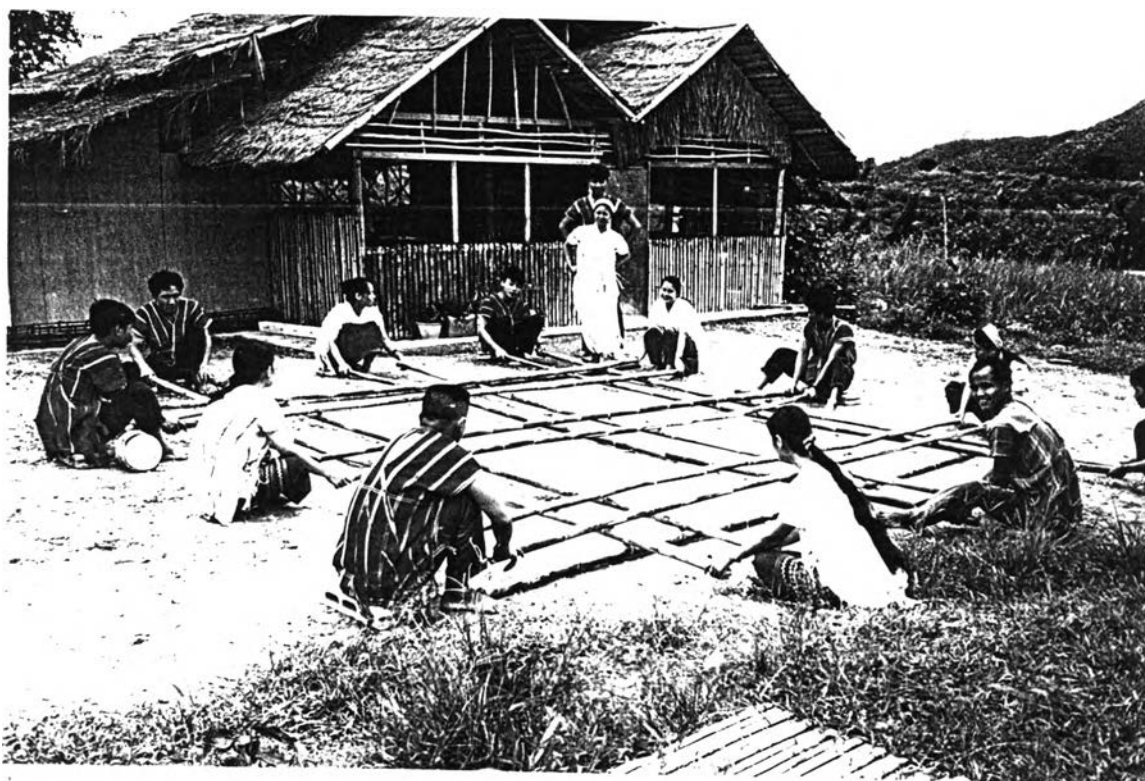
3.2 รำกระทบไม้ไผ่ หรือ จี๊วะ

ลักษณะการรำรูปแบบนี้ถือเป็นการละเล่นเพื่อความสนุกสนานรื่นเริง ในงานหยุดพักผ่อนประจำปี คือหลังฤดูการเก็บเกี่ยว โดยชาวบ้านจะรวมกลุ่มกันขึ้นมาร้องรำทำเพลง ซึ่งในการรำแต่ละครั้งนั้นต้องอาศัยองค์ประกอบต่างๆ เข้ามาเกี่ยวข้องเพื่อช่วยให้การรำกระทบไม้ไผ่สนุกสนานและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ซึ่งผู้วิจัย ได้จัดแบ่งหัวข้อดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

¹³สัมภาษณ์ พ่อท๊อ พอลละ อายุ 78 ปี, ครูสอนรำกะเหรี่ยงหมู่บ้านป่าเต็ง, 12 สิงหาคม 2544.

3.2.1 ผู้แสดง

การรำกระบี่กระบองไม้ไผ่ ผู้รำก็คือกลุ่มชนชาวบ้านในหมู่บ้าน หรือที่เรียกว่าคนไทยเชื้อสายกะเหรี่ยง ประกอบไปด้วย เด็ก ผู้ใหญ่ชาย-หญิง ทุกเพศทุกวัยไม่จำกัดจำนวน กลุ่มชาวบ้านเหล่านี้มีความต้องการที่จะแสดงออกถึงความสนุกสนาน การอวดตัวหรือแสดงความสามารถของตัวเองออกมาโดยผู้รำเข้าไปในไม้ไผ่ที่นำมากระบอกกัน เป็นจำนวนทั้งหมด 4 คู่ชาย-หญิง แต่ที่ขาดเสียมิได้นั้นก็คือ ผู้กระบี่กระบองไม้ไผ่จำนวน 12 คน ซึ่งก็คือเป็นผู้เล่นเช่นเดียวกัน และผู้กระบี่กระบองไม้ไผ่หนึ่งคอกยเคาะจังหวะจำนวน 12 คน และนั่งสลับกันชาย-หญิง ทั้ง 4 ด้าน ด้านละ 3 คน ในลักษณะของการวางไม้ไผ่ ซึ่งจัดเตรียมไว้ก่อนที่จะทำการแสดง โดยจัดไม้ไผ่เป็นคู่ชาย-หญิง จำนวน 6 คู่ คู่ละ 2 ลำ ซึ่งลักษณะการนั่งแต่ละคู่จะนั่งขัดสมาธิ หันหน้าตรงกัน โดยการนั่งแต่ละคนนั้นระยะห่างกัน 1.50 เมตร ซึ่งนั่งรอบไม้ไผ่ที่ได้จัดเตรียมไว้ดังกล่าว

ภาพที่ 3.21 : ผู้กระบี่กระบองไม้ไผ่จำนวน 12 คน โดยถือไม้ไผ่ทั้งมือซ้ายและมือขวา คู่ละ 2 ลำ ซึ่งมีไม้ไผ่ทั้งสิ้น 14 ลำ และแบ่งเป็นฐานรองไม้ไผ่ 2 ลำ เพื่อไม่ให้มือของผู้เคาะไม้ไผ่กระทบพื้น
ที่มา : ถ่ายภาพโดย บุษบา รอดอัน ณ โบสถ์คริสต์จักรป่าเต็ง ตำบลป่าเต็ง อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี ในวันที่ 6 กรกฎาคม 2545

ส่วนบทบาทของผู้กระทบบไม่ใผ้ในการรำนั้น นับว่ามีความสำคัญเป็นอย่างมากเนื่องจากต้องฟัง จังหวะออกและสามารถกระทบบไม่ใผ้ให้ตรง และเข้ากับจังหวะเพลงรำกระทบบไม่ใผ้ได้เป็นอย่างดี ถ้าหากไม่ กระทบบไม่ใผ้ให้ลงจังหวะเพลงรำกระทบบไม่ใผ้การรำกะเทรียงก็ไม่สามารถเกิดขึ้นได้ เพราะผู้รำไม่สามารถก้าว กระโดดหรือไม้ฉากหนักทำให้เกิดอันตรายต่อผู้รำ นอกจากนี้ผู้กระทบบไม่ใผ้ยังถือเป็นผู้กำหนดจังหวะและท่ารำ ในการรำเข้าไปในไม้ใผ้ที่กระทบบกันทั้ง 6 คู่ ถ้าผู้กระทบบไม่ใผ้เร่งจังหวะให้เร็วท่วงท่าในการรำก็จะเปลี่ยนไป จังหวะการก้าวเท้าจะเร็วขึ้น แต่ถ้าหากผ่อนจังหวะช้าลงท่วงท่าในการรำก็จะเปลี่ยนไปอีกรูปแบบหนึ่ง แต่ถึง อย่างไรก็ตามการกระทบบจังหวะจะเร็วหรือช้าก็ต้องขึ้นอยู่กับจังหวะของดนตรีอีกด้วย

อารมณ์ของผู้กระทบบไม่ใผ้ที่แสดงออกมาในขณะที่ไม้ใผ้่นั้น แสดงออกมาโดยการยิ้มแย้มแจ่มใส สิ่งให้เห็นเด่นชัดที่สุดก็คือ จังหวะที่กระแทกไม้ใผ้ลงไปจนเกิดเสียงเป็นจังหวะแสดงให้เห็นถึงความสนุกสนาน ในการรำกระทบบไม่ใผ้

ผู้กระทบบไม่ใผ้่นั้น ก็คือ กลุ่มเดียวกับผู้รำ ใครต้องการจะเข้าไปกระทบบไม่ใผ้ก็ได้ เมื่อเกิดความ เหนื่อยหรือเมื่อก็หยุดออกมาพักหรือเข้าไปรำ เมื่ออยากจะทำบ้าง ซึ่งในกรณีนี้เช่นเดียวกับผู้รำที่เมื่ออยากรำก็ เข้าร่วมรำ เมื่ออยากพักก็ออกมาเป็นผู้เคาะไม้ใผ้สลับกันไปมา คือจะต้องมีการฝึกซ้อมจนชำนาญจึงจะรำได้ดี

นอกเหนือจากนี้ผู้วิจัยยังพบว่า ผู้รำส่วนมากจะเป็นคนรุ่นหนุ่ม-สาว อายุประมาณ 12-35 ปี อาจ เป็นเพราะว่าการรำกระทบบไม่ใผ้มีจังหวะที่เร็ว การรำจะเป็นการกระโดดเท้าตลอดทั้งเพลง ด้วยเหตุนี้วัยผู้ใหญ่ ที่มีอายุ 40 ปีขึ้นไปมักไม่ค่อยรำ อาจเป็นเพราะร่างกายไม่สามารถที่จะกระโดดได้ดีเท่าคนในวัยหนุ่ม-สาวก็ เป็นได้

3.2.2 การแต่งกาย

ลักษณะการรำกระทบบไม่ใผ้ ผู้รำเป็นชาวกะเทรียง การแต่งกายจึงออกมาในรูปของการแต่งกาย แบบพื้นบ้านของกลุ่มชนชาวกะเทรียง โดยการแต่งกายจะแยกตามประเภทของผู้รำ คือ ผู้รำฝ่ายชายและผู้รำ ฝ่ายหญิง ดังมีรายละเอียด ดังนี้คือ

3.2.2.1 การแต่งกายของผู้รำกระทบบไม่ใผ้ฝ่ายชาย

ผู้รำนุ่งกางเกงขาวสีด้า, สีน้าเงินส่วนเสื้อส่วนมากจะไม่จำกัดจะใส่เสื้ออะไรก็ได้จะใส่เสื้อ กะเทรียงซึ่งทอขึ้นเองภายในหมู่บ้านที่มีสีแดงหรือสีชมพูบานเย็น ส่วนเครื่องประดับนั้นผู้ชายไม่นิยมสวมใส่ เครื่องประดับ

ภาพที่ 3.22 : การแต่งกายของผู้แสดงฝ่ายชาย ด้านหน้าสวมกางเกงขาวาวสีดำ สวมเสื้อกะเหรี่ยงที่หอ
 ชั้นเองในหมู่บ้าน แสดงแบบโดย ฉะตุคอกเก
 ที่มา : ถ่ายภาพโดย บุษบา รอดอัน ณ บ้านเลขที่ 256 หมู่ 6 ตำบลป่าแดง อำเภอแก่งกระจาน
 จังหวัดเพชรบุรี ในวันที่ 23 พฤษภาคม 2545

ภาพที่ 3.23 : การแต่งกายของผู้ชายด้านหลังสวมกางเกงขาวสีดำ เสื้อสีแดงที่ทอขึ้นเองภายในหมู่บ้าน
แสดงแบบโดย ฉะตุคอกเก

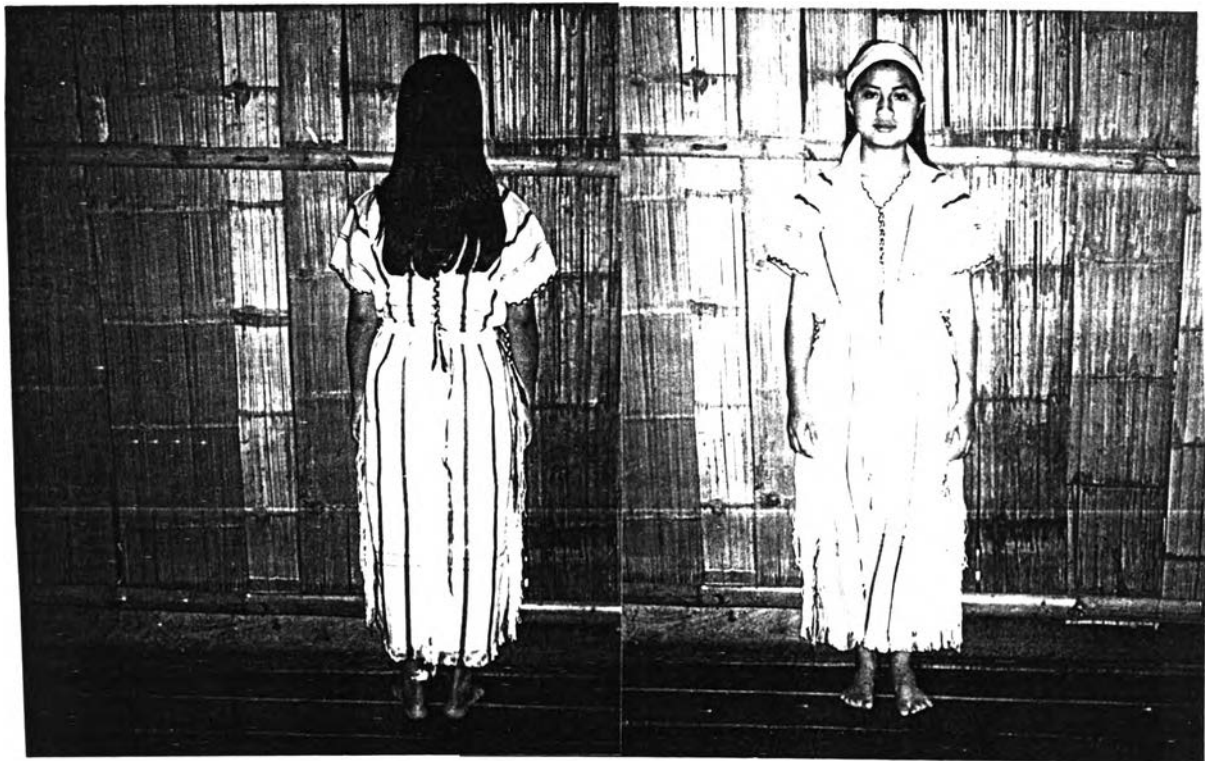
ที่มา : ถ่ายภาพโดย บุษบา รอดอัน ณ บ้านเลขที่ 256 หมู่ 6 ตำบลป่าเต็ง อำเภอแก่งกระจาน
จังหวัดเพชรบุรี ในวันที่ 23 พฤษภาคม 2545

3.2.2.2 การแต่งกายของผู้รักกระทบไม้ไผ่ฝ่ายหญิง

ผู้ว่ามักนิยมนิยมสวมใส่กระโปรงยาวติดกัน สีขาว โปกศึระด้วยผ้าต่างสียกเว้นสีดำ นามานักไว้ด้าน หลังโดยทิ้งชายผู้ให้ห้อยยาวลงมาและผูกสะเอว โดยใช้ผ้ากะเหรี่ยงที่ทอขึ้นภายในหมู่บ้าน ส่วนเครื่องประดับ นั้นผู้ว่าฝ่ายหญิงจะสวมสร้อยคอที่ทำด้วยเมล็ดเดือยซึ่งนำมาร้อยและนำมาประดับโดยนิยมนำเม็ดไม้เมื่อมีงาน ประเพณีภายในท้องถิ่น คือจะสวมใส่ชุดกะเหรี่ยงและสวมใส่เครื่องประดับบ้างแต่ไม่มากนัก

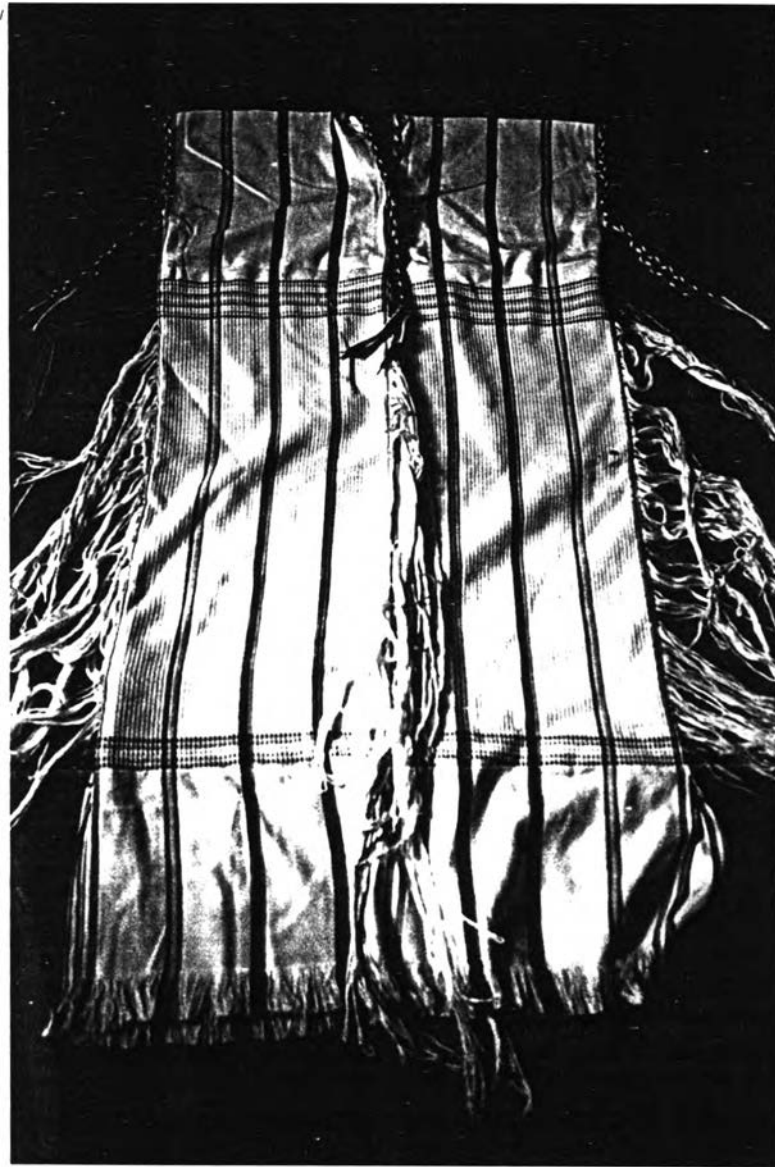
ปัจจุบันการแต่งกายของผู้ชายมีการเปลี่ยนแปลงจากเดิมไปบ้าง สาเหตุเพราะกลุ่มชนชาว กะเหรี่ยงได้มีความสัมพันธ์อันดีกับคนไทยในพื้นที่ราบมากขึ้น และเสื้อผ้ากะเหรี่ยงปัจจุบันไม่ค่อยนิยมนิยมสวม ใส่หันมาซื้อเสื้อผ้าสำเร็จรูปแทน เพราะขั้นตอนในการทอค่อนข้างจะซับซ้อนเสียเวลา อีกประการหนึ่งวัสดุ อุปกรณ์ในการทอผ้าหาซื้อได้ยากและมีราคาแพง ดังนั้นกลุ่มชนชาวกะเหรี่ยงจึงหันมานิยมสวมใส่ชุดที่ซื้อ สำเร็จรูปแทนบ้าง เช่น จากการมุ่งใจกระเบนของผู้ชายเปลี่ยนมาเป็นสวมกางเกงขากยาว และจากการสวมใส่ เสื้อผ้ากะเหรี่ยง เปลี่ยนเป็นเสื้อแบบคนไทยในพื้นที่ราบแทน เช่น เสื้อยืดหลากสี เสื้อเชิ้ตแขนยาว เฉพาะ ผู้ชาย¹⁴

¹⁴สัมภาษณ์ พงษ์พันธ์ ชูชาติ อายุ 47 ปี, ผู้เล่นดนตรีและร้องเพลงกะเหรี่ยงในหมู่บ้านป่าแดง,

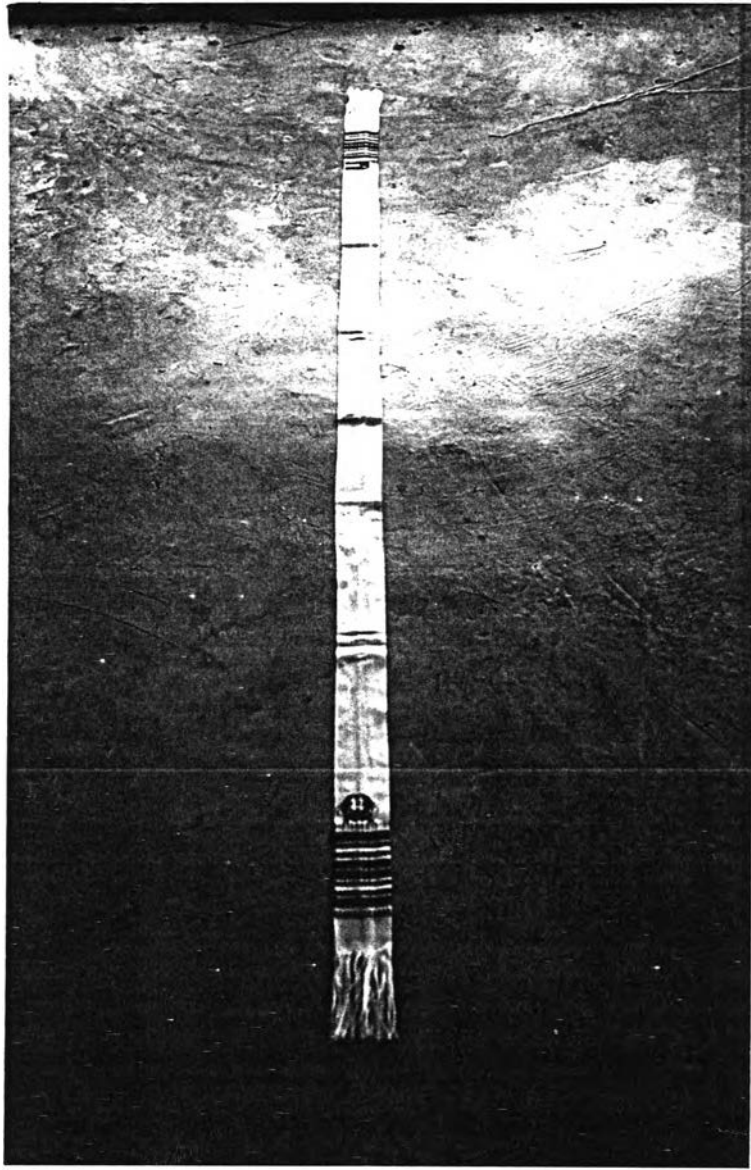

ภาพที่ 3.24 : การแต่งกายด้านหน้าและด้านหลังของผู้แสดงฝ่ายหญิงสวมชุดยวดยาวสีขาวทรงสอบ และมีไหมพรมสีขาวประดับห้อยยาวระหว่างอก คอวี แขนล้าในตัวยาวถึงข้อเท้าของผู้สวมใส่ผูกคิระด้วยผ้าสีขาว และผูกสะเอวด้วยผ้าสีขาวที่ทอขึ้นเองภายในหมู่บ้าน

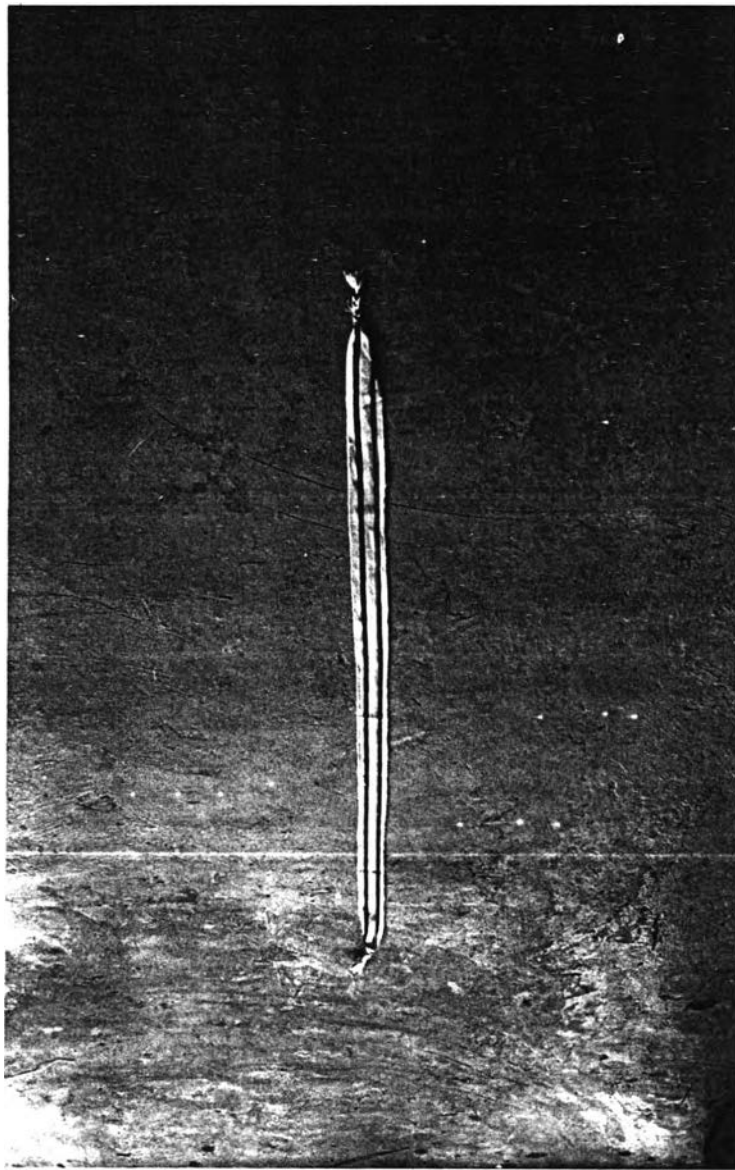
ที่มา : ถ่ายภาพโดย บุษบา รอดอัน ณ บ้านเลขที่ 256 หมู่ 6 ตำบลป่าเต็ง อำเภอกำแพงกระเจาน จังหวัดเพชรบุรี ในวันที่ 6 กรกฎาคม 2545

ภาพที่ 3.25 : ชุดกระโปรงยาวสีขาว ของผู้แสดงหญิง ยาวระดับข้อเท้า ซึ่งทอขึ้นเองภายในหมู่บ้าน
 ที่มา : ถ่ายภาพโดยบุษบา รอดอัน ณ บ้านเลขที่ 256 หมู่ 6 ตำบลป่าเต็ง อำเภอแก่งกระจาน
 จังหวัดเพชรบุรี ในวันที่ 23 พฤษภาคม 2531

ภาพที่ 3.26 : ขนาดของผ้าคาดศีรษะ มีขนาดกว้าง 2 นิ้ว ยาว 2 เมตร เป็นผ้าที่ทอขึ้นเองภายในหมู่บ้าน
 ที่มา : ถ่ายภาพโดยบุษบา รอดอัน ณ บ้านเลขที่ 256 หมู่ 6 ตำบลป่าแดง อำเภอแก่งกระจาน
 จังหวัดเพชรบุรี ในวันที่ 23 พฤษภาคม 2545

ภาพที่ 3.27 : ผ้าคาดสะเอวของผู้แสดงฝ้ายหญิง ที่ทอขึ้นเองภายในหมู่บ้านมีความยาว 2 เมตร กว้าง 2 นิ้ว

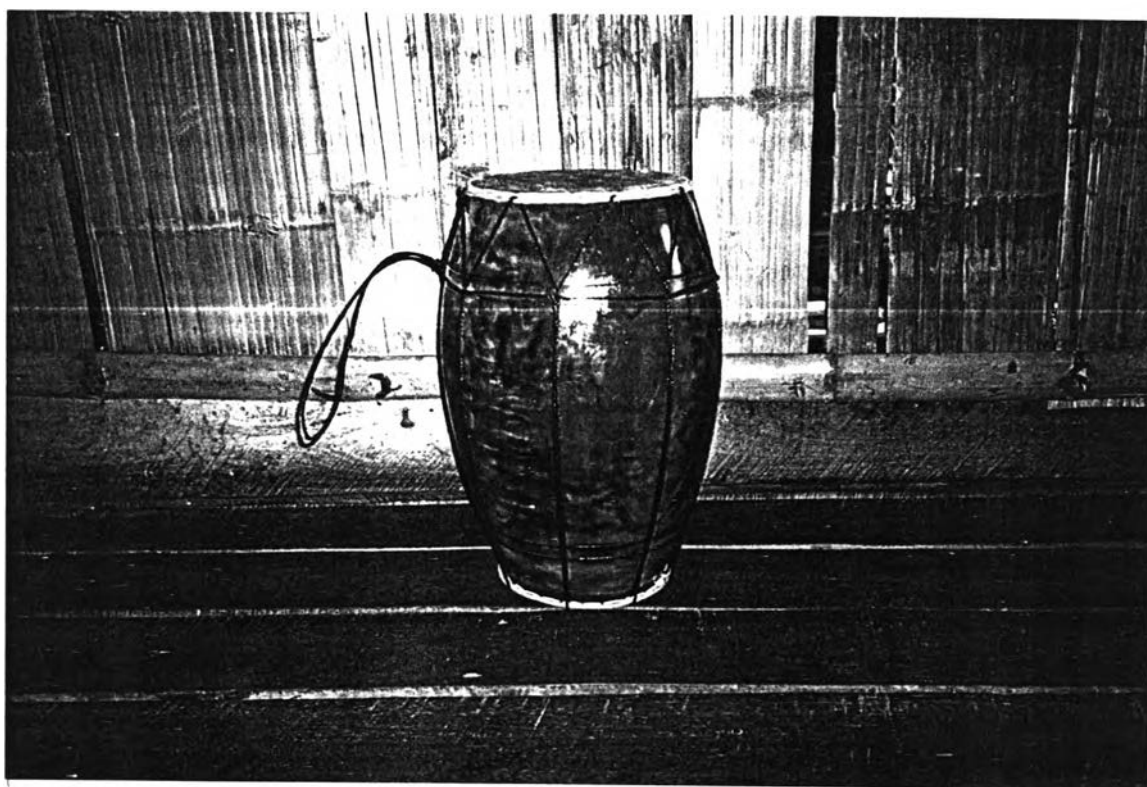
ที่มา : ถ่ายภาพโดยบุษบา รอดอัน ณ บ้านเลขที่ 256 หมู่ 6 ตำบลป่าเต็ง อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี ในวันที่ 23 พฤษภาคม 2545

3.2.3 เครื่องดนตรีและเพลงที่ใช้

ในการรำกระทับไม้ไผ่ไม่ปรากฏว่านำดนตรีมาใช้ประกอบในช่วงเวลาใดแต่จากการสัมภาษณ์ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ดนตรีนำเข้ามาประกอบในช่วงหลังที่ได้เกิดการรำกระทับไม้ไผ่แล้ว แต่ไม่สามารถหาหลักฐานได้แน่ชัด¹⁵ แต่จากการเก็บข้อมูลภาคสนามพบว่า ดนตรีที่ใช้ประกอบการรำกระทับไม้ไผ่

3.2.3.1 กลองหรือเคาะ

จัดเป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องตี ชนิดหนึ่ง ที่ใช้ประกอบการรำกระทับไม้ไผ่

ภาพที่ 3.28 : กลอง

ที่มา : ถ่ายภาพโดย บุษบา รอดอัน ณ บ้านเลขที่ 256 หมู่ 6 ตำบลป่าเต็ง อำเภอกำแพงกระเจาน จังหวัดเพชรบุรี ในวันที่ 23 สิงหาคม 2544

¹⁵สัมภาษณ์ ฉ่ำทู่ ชูชาติ อายุ 67 ปี, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 6 บ้านป่าเต็ง อำเภอกำแพงกระเจาน จังหวัดเพชรบุรี, 23 สิงหาคม 2544.

การซึ่งหนึ่ง นิยมซึ่งตั้งด้วยหนึ่งว้าว โดยนำมาพอกด้วยการเซีในน้ำเกลือ เมื่อได้ที่ดีแล้วก็นำมาใส่ครกใหญ่ๆ ตำให้หนึ่งบางยิ่งขึ้น เมื่อหนึ่งบางจนได้ที่แล้วก็นำไปซึ่งให้ตั้งบนหน้ากลองในขณะที่หนึ่งยังไม่แห้ง การซึ่งตั้งใช้วิธีเจาะรูโดยรอบแล้วร้อยเชือกในล่อนสลัวยึดที่ด้านบนของกลองโดยใช้ลวดแข็งขนาดใหญ่เป็นที่สาวเชือกเพื่อให้หนึ่งตั้ง

ในอดีตพบว่า เครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบการรำ กระทับไม้ไผ่นั้นมีเพียงเคอะ ซึ่งแปลว่ากลองจัดเป็นเครื่องดนตรีประกอบจังหวะในการรำและเครื่องให้สัญญาณในการเปลี่ยนท่ารำ¹⁶

จะสังเกตได้ว่า เครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบมักเป็นเครื่องดนตรีที่ให้จังหวะประกอบเท่านั้นไม่มีเครื่องดนตรีที่ใช้สำหรับบรรเลงเป็นทำนอง เพราะในการรำกระทับไม้ไผ่นั้นผู้แสดงจะฟังเสียงไม้ไผ่กระทบกันทั้ง 12 ลำมากกว่า นอกจากนี้ผู้แสดงยังต้องฟังเพลงจากผู้ขับร้องเพลง และจะต้องระวังในการก้าวกระโดดข้ามไม้ไผ่เพื่อไม่ให้ไม้ไผ่โดนเท้า ซึ่งนั่นหมายถึงว่า ผู้แสดงจะต้องเป็นผู้ที่มีปฏิภาณไหวพริบดี รู้จักการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าในการแสดงได้เป็นอย่างดีด้วย

บทร้องเพลงที่ใช้ประกอบการรำกระทับไม้ไผ่นั้นเป็นภาษากะเหรี่ยง ซึ่งมีเนื้อเพลงดังนี้

เพลงกระทับไม้ไผ่ หรือ จี๊วะ

โอ เซอกอซี	โอ เซอกอซี
มือคอควาคอควาคือ	มือคอควาคอควาคือ
เสมามือเบอะซา	เฮเลอะตำซาพวิปู
เลอะตำซาพวิเคเล็ก	เฮเซอกอกองาเดะ

¹⁶ สัมภาษณ์ คำอี ชูชาติ, ครูสอนรำกะเหรี่ยง, 23 สิงหาคม 2544.

เพลงรำกระทบไม้ไผ่ คำแปลภาษาไทย โดย นายพงษ์พันธ์ ชูชาติ

คำแปล

โอ เพื่อนทั้งหลาย

ชายกับหญิงกับชายเอย

มาทำจิตใจให้สบาย

ด้วยใจชื่นบานทั้งหมด

โอ เพื่อนทั้งหลาย

ชายกับหญิงกับชายเอย

มาด้วยใจชื่นบาน

มาด้วยกันทุกคน

3.2.3.2 เนื้อร้อง ทำนองเพลงและจังหวะ

การรำกะเหรี่ยงชุดรำกระทบไม้ไผ่เป็นการละเล่นพื้นบ้านที่มีทั้งจังหวะดนตรีประกอบและบทเพลงสำหรับขับร้องให้ทำนอง บทร้องจะเป็นบทร้องภาษาพื้นบ้านของกลุ่มชนชาวกะเหรี่ยง เป็นภาษากะเหรี่ยง ทำนองเพลงเป็นทำนองที่มีมาแต่บรรพบุรุษ บทร้องมีเนื้อเพลงซึ่งร้องซ้ำไปซ้ำมาในลักษณะที่เมื่อร้องจบเพลงแล้วก็เริ่มร้องใหม่ซ้ำกันหลายๆ ครั้ง ทำนองและจังหวะเพลงที่ใช้ในการรำกระทบไม้ไผ่ มีดังนี้

จังหวะเพลงกระทบไม้ไผ่ หรือจังหวะกระโดดขาเดียว ใช้ทำนองเพลงเพลงที่ใช้บรรเลงและขับร้อง ประกอบเป็นเพลงที่ใช้ในการรำกระทบไม้ไผ่จังหวะเดียวเท่านั้น โดยมีคำร้องประกอบด้วย เนื้อเพลงมักเป็นการร้องเพลงที่มีจังหวะเร็ว ซึ่งผู้วิจัยจะกล่าวถึงเนื้อร้องและทำนองเพลง โดยใช้ทำนองเพลงจี้วะเป็นการก้าวเท้ากระโดดลงในไม้ไผ่ และก้าวกระโดดด้วยขาเพียงข้างเดียว จัดเป็นจังหวะเร็ว ดังแผนภูมิจังหวะกลองและจังหวะกระทบไม้ไผ่ดังนี้

ตารางที่ 4.1 จังหวะกลองและจังหวะกระทบไม้ไผ่ เพลงจี้วะ

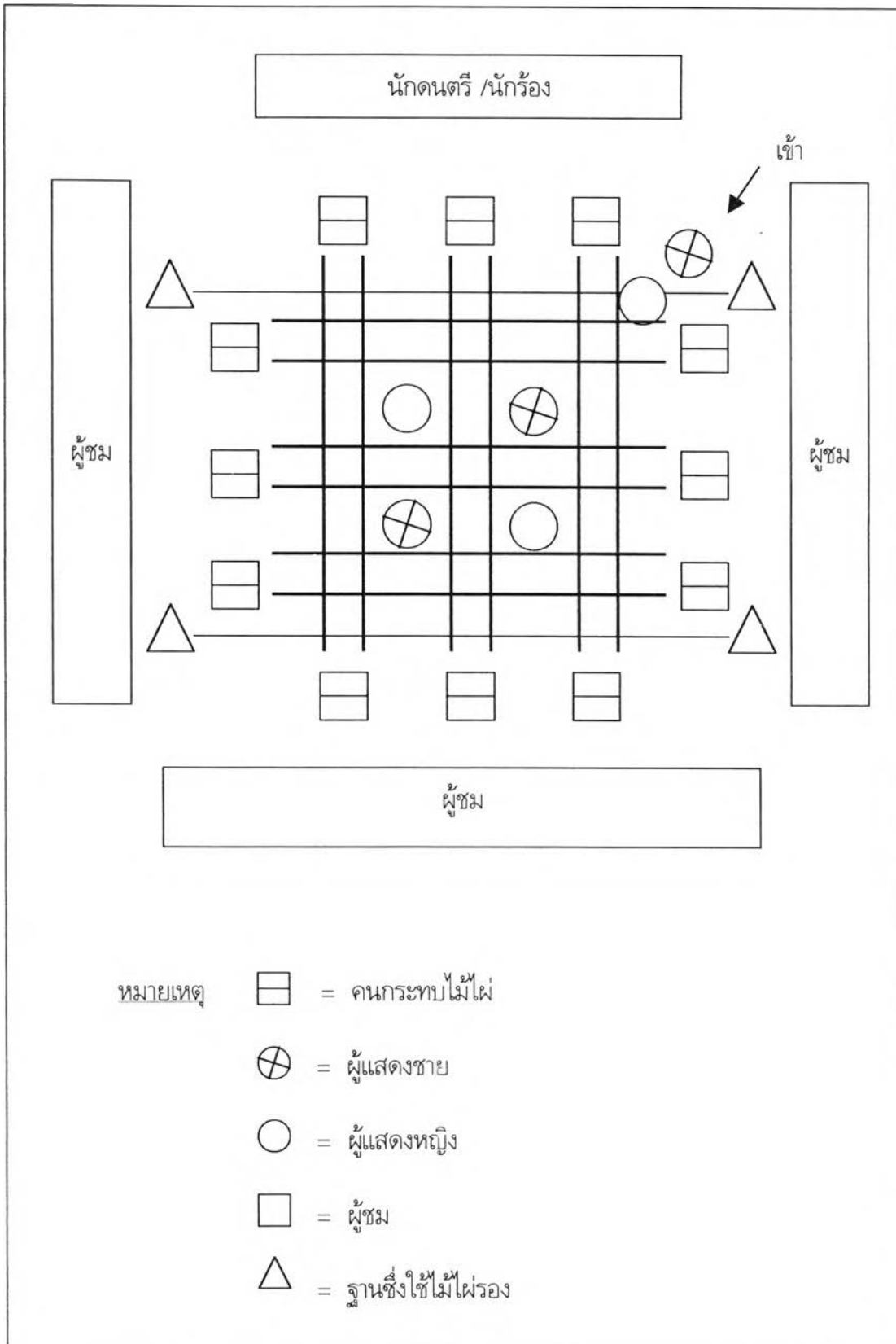
จังหวะกลอง	ตุ๊บ-ตุ๊บ-ตุ๊บ-ปะ	ตุ๊บ-ตุ๊บ-ตุ๊บ-ปะ	ตุ๊บ-ตุ๊บ-ตุ๊บ-ปะ
จังหวะกระทบไม้ไผ่	กึ่ง-กึ่ง-กึ่ง-ก๊อก	กึ่ง-กึ่ง-กึ่ง-ก๊อก	กึ่ง-กึ่ง-กึ่ง-ก๊อก
ลักษณะไม้ไผ่	ห่าง-ห่าง-ห่าง-ชิด	ห่าง-ห่าง-ห่าง-ชิด	ห่าง-ห่าง-ห่าง-ชิด

3.2.4 สถานที่ใช้แสดง

ในการรำกระทบไม้ไผ่ต้องใช้บริเวณลานกว้าง ลานนั้นต้องเป็นลานที่มีพื้นเรียบสม่ำเสมอ ไม่มีสิ่งกีดขวาง อีกทั้งต้องมีความกว้าง ยาวพอเหมาะ เช่น ลานบ้าน สนาม เนื่องจากการแสดงชุดนี้มีอุปกรณ์ประกอบที่เป็นลักษณะยาว การแสดงต้องเดินเข้าไปในอุปกรณ์และเดินเป็นวง ถ้าหากเป็นสถานที่เล็กๆ ก็จะทำให้ไม่สะดวกในการรำ และส่วนมากในการแสดงแต่ละครั้งจำเป็นต้องใช้ผู้แสดงจำนวนมาก คือ 20 คน จึงเป็นการสะดวกที่จะรำบนลานต่างๆ ไปไม่ต้องมีการยกพื้น สถานที่แสดงในลักษณะเช่นนี้ ผู้ชมนั่งหรือยืนอยู่

ด้านหน้าหรือด้านหลัง ไม่มีกำหนดที่แน่นอนตายตัว เพราะเป็นการร่ำสำหรับใช้ในงานประเพณีต่างๆ ไป โดยจะใช้ร่วมกับพื้น ซึ่งอาจใช้บริเวณบ้านที่ชาวบ้านมักจะมาชุมนุมและเป็นสถานที่นัดพบปะสังสรรค์กันภายในหมู่บ้าน ถึงแม้ว่าทางหน่วยงานของอำเภอและจังหวัด ติดต่อกขอการแสดงชุดรำกระทบไม้ไฟไปร่วมงาน ส่วนมากจะเป็นการแสดงบนพื้นดินหรือพื้นปูน สาเหตุอาจเนื่องมาจากจำนวนผู้แสดงมีมากกว่าผู้ร้องเพลง และผู้เล่นดนตรี เพราะกลุ่มชนชาวกะเหรี่ยงนิยมร้องและเล่นดนตรีสด ซึ่งจากการสัมภาษณ์ นายพงษ์พันธ์ ชูชาติ ผู้มีความสามารถด้านดนตรีและการร้องเพลงกะเหรี่ยง กล่าวว่า “กะเหรี่ยงมักนิยมร้องรำทำเพลงมานานและต้องการแสดงออกให้กลุ่มชนอื่นๆ ได้เห็นถึงความสามารถของพวกเขา”¹⁷ ผู้แสดงจะไปตั้งแถวบริเวณพื้นหรือลานดินที่จัดเตรียมไว้ และตั้งแถวโดยแบ่งออกเป็นผู้แสดงฝ่ายชาย 4 คน ผู้แสดงฝ่ายหญิง 4 คน ผู้เล่นดนตรีตีกลอง 1 คน ผู้ร้องเพลง 1-5 คน (ผู้ร้องเพลงไม่กำหนดตายตัวว่าจะเป็นที่คน) ผู้กระทบไม้ไฟจำนวน 12 คน แบ่งเป็นคู่ชาย-หญิง เริ่มเคาะไม้ไฟตามจังหวะกึ่ง กึ่ง กึ่ง กึ่ง กือก หลังจากนั้นผู้แสดงก็จะเริ่มแสดง เมื่อแสดงจบก็จะแยกย้ายกันไปตามที่ได้นัดหมายกันไว้ก่อนที่จะทำการแสดง ดังแผนผังรูปแบบแถว ดังนี้

¹⁷สัมภาษณ์ พงษ์พันธ์ ชูชาติ อายุ 47 ปี, ผู้เล่นดนตรีและร้องเพลงกะเหรี่ยงในหมู่บ้านป่าเต็ง,

แผนที่ 3.3: สถานที่และตำแหน่งของผู้กระทบไม้ไฟ

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบว่า การจัดสถานที่แสดงรำกระบอบไม้ไผ่นั้นต้องเป็นสถานที่ที่มีบริเวณกว้างหรือตามลานบ้าน กลุ่มชนชาวกะเหรี่ยงจะนัดพบกันและมีการซ้อมรำก่อนที่จะทำการแสดงจริง และได้จัดให้มีการรำชุดรำกระบอบไม้ไผ่ในงานเทศกาลพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 เป็นประจำทุกปี ณ หมู่บ้านป่าเต็ง อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี

ในการจัดสถานที่รำกระบอบไม้ไผ่นั้น พอที่จะสรุปได้ว่า สถานที่ต้องเป็นสถานที่ที่กว้างขวางเหมาะสมกับจำนวนผู้เล่น ผู้ชม นักดนตรี นักร้อง และอากาศสบายไม่ร้อนจนเกินไป มักจะหาที่ใต้ร่มไม้ใหญ่ เพื่อปกป้องแสงแดด หรือที่โล่งแจ้งเพื่อการแสดงจะดำเนินไปด้วยดี

3.2.5 โอกาสที่แสดง

การรำกระบอบไม้ไผ่ไม่นิยมเล่นกันในช่วงที่ว่างเว้นจากการหลังฤดูกาลเก็บเกี่ยวข้าวเสร็จคือเดือน พฤษภาคม-มิถุนายนเป็นโอกาสที่กลุ่มหนุ่มสาวชาวกะเหรี่ยงได้พบปะสังสรรค์กัน และเป็นแนวทางในการเลือกคู่ครองของชาวกะเหรี่ยง และจะหยุดประกอบการทำงานทั้งปวง เช่น ทำไร่ ทอผ้า ไร่จ้าง ซึ่งกลุ่มชนชาวกะเหรี่ยงจะร่วมสนุกรื่นเริงด้วยการรำกระบอบไม้ไผ่ ซึ่งผู้วิจัยประมวลไว้ว่าชาวกะเหรี่ยงมักปลูกบ้านเรือนห่างกัน และอีกประการหนึ่ง สังคมกะเหรี่ยงโดยทั่วไปเป็นสังคมที่อยู่ตามป่าเขาทางไกลจากเครื่องบันเทิง การพักผ่อนของชาวกะเหรี่ยงจึงอยู่ที่การสนทนาปราศรัยตอนกลางคืน เมื่อกลับจากทำงานในไร่แล้ว และเมื่อมีงานก็จะมีการรวมตัวกัน คือกะเหรี่ยงทุกหลังคาเรือนจะมาร่วมชุมนุมกัน ร้องเพลงและรำกระบอบไม้ไผ่ตามลานบ้าน ซึ่งหัวหน้าหมู่บ้านผู้เฒ่าจะเป็นผู้กำหนดว่าจะมารวมกันที่บ้านใคร นอกจากนี้หนุ่มสาวที่เป็นโสดจะมีการพบปะเกี่ยวพาราสี การเกี่ยวพาราสีจะไม่มีการล่วงเกินกันเป็นอันขาดเพราะเป็นการผิดผี

เนื่องจากการติดต่อระหว่างชายหนุ่มและหญิงสาว จะต้องอยู่ในกรอบประเพณีอย่างเคร่งครัดและงานสังสรรค์ที่จะทำให้คนในหมู่บ้านมาพบปะเจอเจอกันไม่ค่อยมี ดังนั้นโอกาสที่จะทำให้คนได้พบปะกัน ก็คืองานศพ งานแต่งงาน และในช่วงหลังฤดูกาลเก็บเกี่ยว ถือเป็นช่วงว่างงานหลังจากฤดูกาลเก็บเกี่ยว เป็นการพบปะสังสรรค์กันของชาวบ้านและหนุ่มสาวชาวกะเหรี่ยง

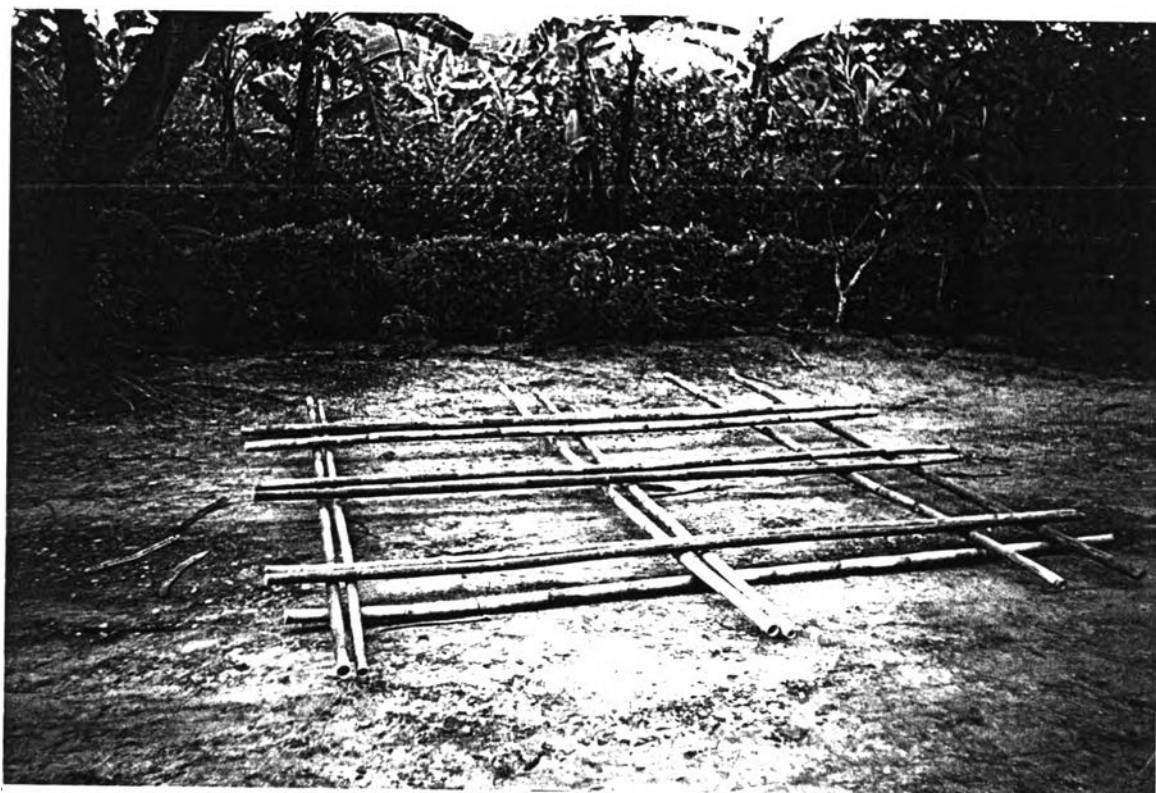
ส่วนเวลาที่ใช้ในการรำกระบอบไม้ไผ่นั้น สามารถทำได้ทั้งกลางวันและกลางคืนในสมัยก่อนจะนิยมเล่นกันตอนกลางคืน เพราะถือว่าเสร็จสิ้นภารกิจประจำวันแล้ว ถ้าคืนไหนเดือนมืดก็จะจุดไฟให้สว่างตามมีตามเกิด เช่น ใช้ก่อกองไฟ โดยใช้ไม้ที่มีอยู่ภายในหมู่บ้านจุดเพื่อใช้เป็นแสงสว่างแต่ถ้าเป็นเดือนหงายก็ไม่ต้องจุดไฟใช้แสงเดือนส่องแทน

จะเห็นได้ว่าโอกาสและเวลาในการรำกะเหรี่ยงชุดการรำกระบอบไม้ไผ่ เริ่มเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพของสังคมและสิ่งแวดล้อมเป็นสำคัญ แต่กลุ่มชนชาวกะเหรี่ยงในหมู่บ้านป่าเต็งนั้นยังมีจิตสำนึกถึงการอนุรักษ์การรำกระบอบไม้ไผ่ของพื้นบ้านกะเหรี่ยงเอาไว้

3.2.6 อุปกรณ์ในการแสดง

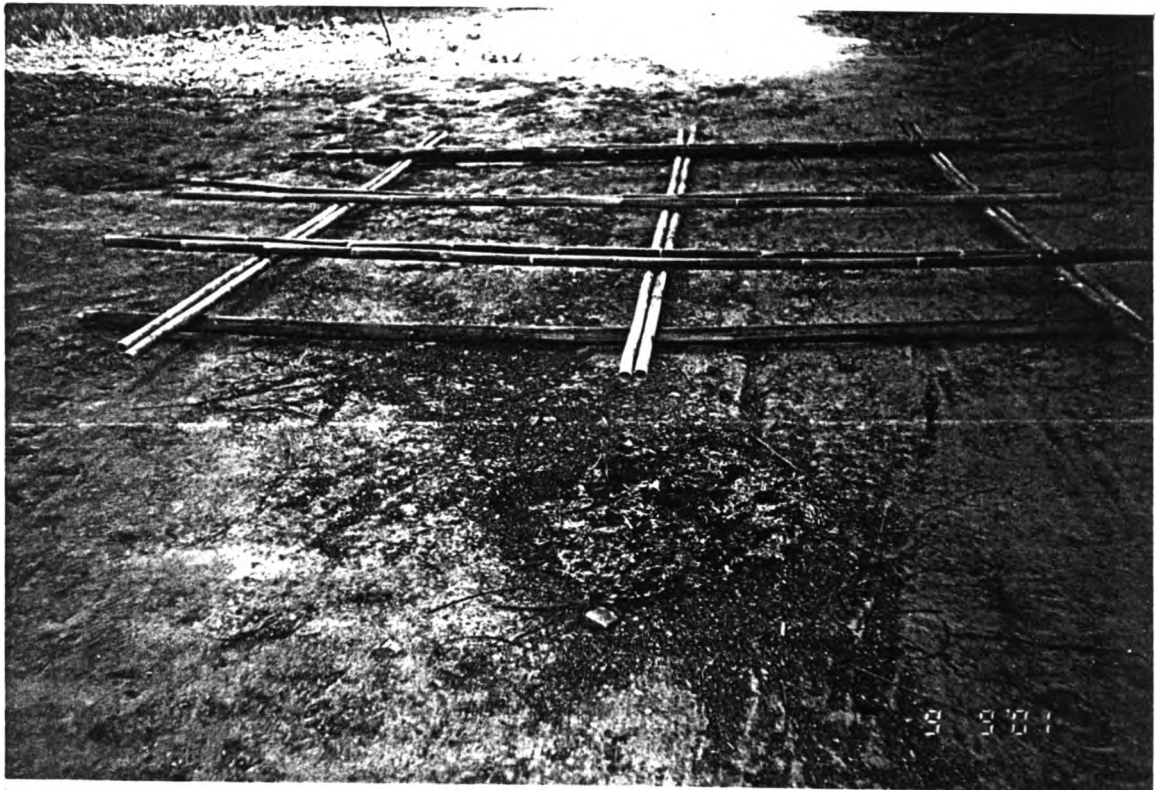
การรำกระบองไม้ไผ่ มีอุปกรณ์ที่สำคัญที่สุดก็คือไม้ไผ่แห้ง ซึ่งเป็นไม้ไผ่ที่มีอยู่ในพื้นที่หมู่บ้านดังกล่าว ชาวบ้านจะนำไม้ไผ่มาเป็นตัวกระทบกัน เพื่อกำ กระทบโดด หรือกำเข้า-ออกไม้ไผ่ไปตามจังหวะ

ไม้ไผ่ที่มีลักษณะเป็นท่อนไม้ไผ่ยาวประมาณ 4 เมตร ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 5 เซนติเมตร มีขนาดเท่ากันทั้ง 2 ด้าน นิยมนำไม้ไผ่มาใช้เป็นอุปกรณ์ เพราะเมื่อนำมาตีกระทบกันก็จะได้เสียงไพเราะและไม้แตกง่ายในการรำจะใช้ไม้ไผ่ลักษณะดังกล่าว 12 ลำ ใช้สำหรับกระทบให้จังหวะ นอกจากนี้ยังต้องมีไม้รองไม้ไผ่อีกคู่หนึ่ง แต่จะต้องมีลักษณะใหญ่กว่าประมาณ 4 เมตร เส้นผ่าศูนย์กลาง 5 เซนติเมตร และเป็นที่น่าสังเกตว่าไม้ไผ่ที่นำมากระทบกันจะมีลักษณะกลม ส่วนไม้ที่รองกระทบไม้ไผ่ก็จะมีลักษณะกลมเหมือนกันต่างกันตรงที่ไม้ไผ่ดังกล่าว ที่นำมารองนั้นจะมีขนาดยาวและใหญ่กว่า เพื่อที่จะได้รองรับไม้ไผ่ทั้ง 12 ลำเมื่อไม้ไผ่กระทบลงมาขณะแสดง

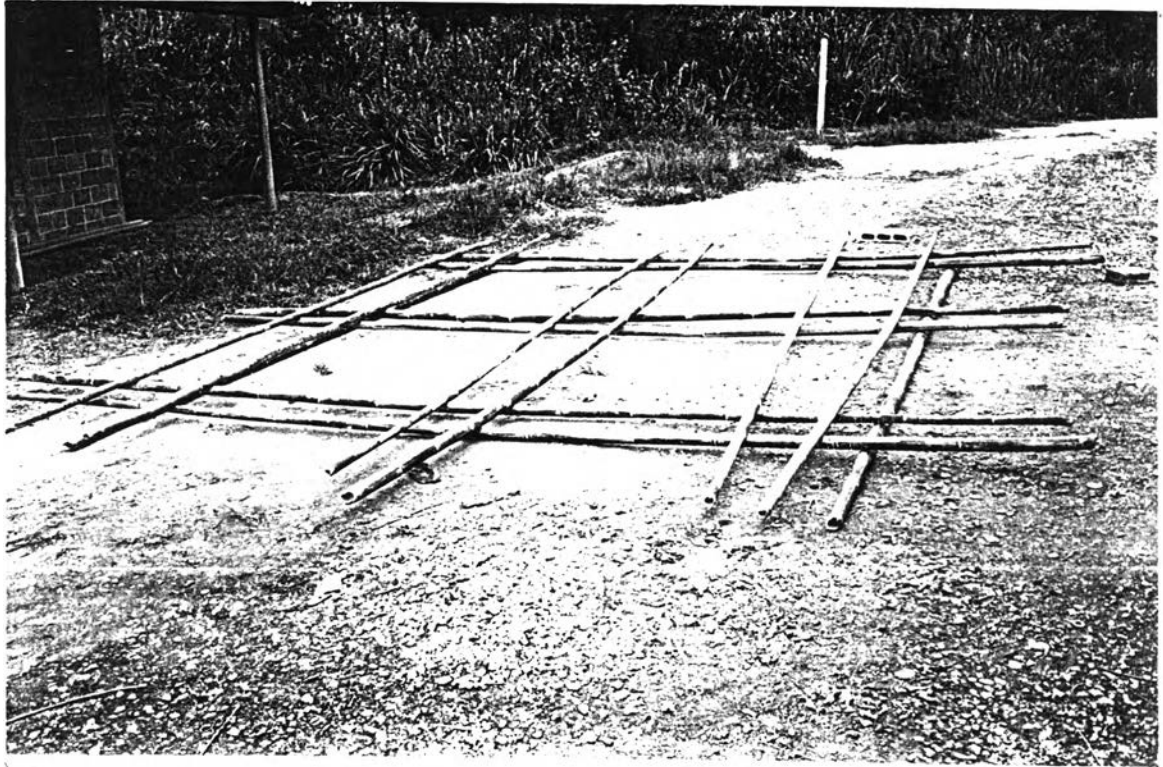

ภาพที่ 3.29 : ขนาดของไม้ไผ่จำนวน 14 ลำ ซึ่งมีความยาว 4 เมตร เส้นผ่าศูนย์กลาง 5 เซนติเมตร
ที่มา : ถ่ายภาพโดย บุษบา รอดอัน ณ บ้านเลขที่ 256 หมู่ 6 ตำบลป่าแดง อำเภอแก่งกระจาน
จังหวัดเพชรบุรี ในวันที่ 19 พฤษภาคม 2545

ลักษณะการวางอุปกรณ์ในการแสดง คือ นำไม้ไผ่ท่อนใหญ่ขนาดกัน 2 ลำห่างกันตามความยาวของไม้ไผ่ 12 ลำ แล้วนำไม้ไผ่ 12 ลำวางพาดทับด้านบนเหลือปลายทั้ง 2 ด้านให้ผู้เล่นใช้มือจับข้างละมือ คือ จับ 2 ลำทั้งมือซ้ายและมือขวา จับกระทบกันให้จังหวะพร้อมกันทั้ง 12 คน ตามจังหวะเพลงและดนตรีประกอบ

ภาพที่ 3.30 : ลักษณะการวางไม้ไผ่ในการแสดงจังหวะซิด
ที่มา : ถ่ายภาพโดย บุชบา รอดอัน ณ บ้านเลขที่ 256 หมู่ 6 ตำบลป่าเต็ง อำเภอกงกระจาน
จังหวัดเพชรบุรี ในวันที่ 19 พฤษภาคม 2545

ภาพที่ 3.31 : ลักษณะการวางไม้ไฟในการแสดงจังหวะท่า
ที่มา : ถ่ายภาพโดย บุษบา รอดอัน ณ บ้านเลขที่ 256 หมู่ 6 ตำบลป่าแดง อำเภอแก่งกระจาน
จังหวัดเพชรบุรี ในวันที่ 19 พฤษภาคม 2545

3.2.7 ลักษณะการรำกระบี่ไม้ไผ่

การรำกระบี่ไม้ไผ่เป็นการแสดงเป็นกลุ่ม นิยมใช้ผู้แสดงจำนวน 16-20 คน หรือมากกว่านี้ก็ได้ เพราะในการแสดงต้องมีผู้เคาะไม้ไผ่จำนวน 12 คน และผู้แสดงชาย-หญิงเป็นคู่ประมาณ 4-8 คนจะมากกว่านี้ก็ได้แต่จะน้อยกว่านี้ไม่ได้ ซึ่งในการแสดงแต่ละครั้งต้องใช้ผู้แสดงมากและจะต้องมีการจับคู่กันระหว่างนักแสดงชาย และนักแสดงหญิง ซึ่งลักษณะเด่นของการแสดงอยู่ที่การก้าวเท้าการกระโดดพร้อมกันดูแล้วสวยงามน่าสนใจกว่าที่จะใช้จำนวนผู้แสดงน้อยคู่

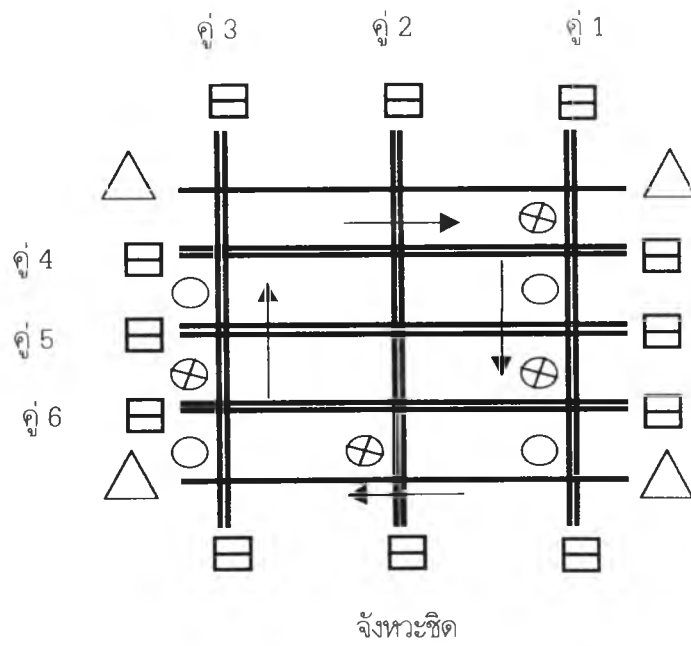
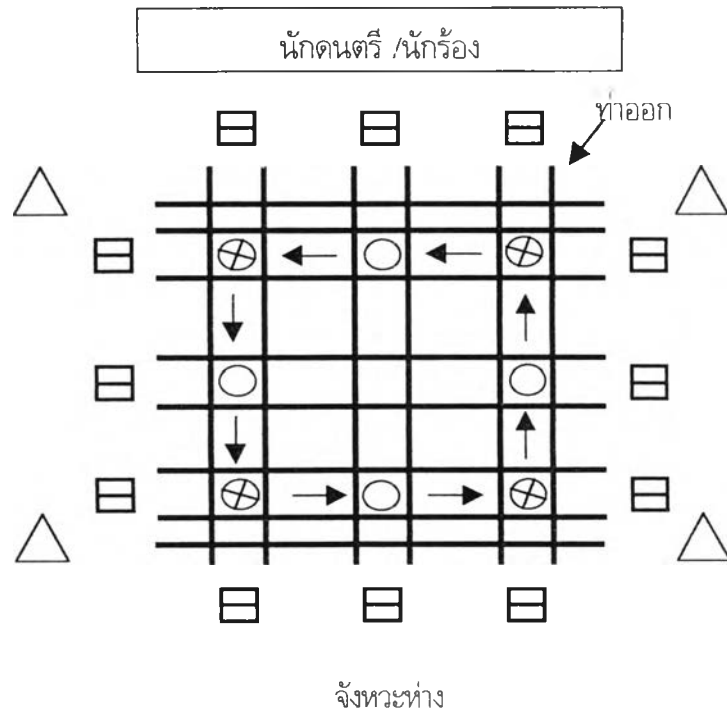
ก่อนที่จะเริ่มการแสดงผู้เคาะไม้ไผ่ทั้ง 12 คนจะนำไม้ไผ่มาจัดวางตามตำแหน่งที่กำหนดไว้ (ซึ่งได้กล่าวไปแล้วในหัวข้อ 3.2.6 อุปกรณ์ในการแสดง) และนั่งตามตำแหน่งที่วางไม้ไผ่ดังกล่าวก่อนที่จะแสดงผู้แสดงจะยืนรอในลักษณะแถวจะเป็นแถวตอนเรียงหนึ่งผู้แสดงหญิงจะอยู่หน้าผู้แสดงชายจะยืนกันไปเป็นคู่ๆ ซึ่งจะดูเหมาะสมกับการแสดงชุดนี้ เพราะสถานที่เป็นลานกว้าง

การจัดแถวในการแสดง จะมีรูปแบบต่างๆ และมีท่าที่แตกต่างกันออกไป ตามจังหวะ -
ดังรายละเอียด คือ

1. ท่าออก คือ ผู้แสดงจะยืนรอตามตำแหน่งไม้ไผ่ ทางขวามือของผู้ชมที่ชมอยู่ด้านหน้า โดยใช้ทำนองเพลงจังหวะจีระผู้แสดงจะรำออกมาเป็นคู่ชายหญิงจากด้านข้างของเวทีด้านเดียวหรือสถานที่แสดง โดยคนแรกของแถวรำก้าวเท้าขวาลงในไม้ไผ่ เข้าซ้ายยกไว้ข้างหลัง ซึ่งเพลงดังกล่าวมีจังหวะของการรำกระบี่ไม้ไผ่ ทั้งจังหวะท่าและจังหวะซัด โดยจังหวะท่ามีเสียงของจังหวะไม้ไผ่ คือ กิ่ง กิ่ง กิ่ง ซึ่งผู้แสดงก้าวเท้าลงในจังหวะของไม้ไผ่ที่กระทบกันในจังหวะท่า ส่วนจังหวะซัดที่ไม้ไผ่มีเสียง ก็ออก ผู้แสดงจึงก้าวข้ามไม้ไผ่ดังกล่าว พร้อมทั้งกระโดดออกมาและคนต่อมาก็จะรำตามในลักษณะเหมือนกัน ซึ่งจะเว้นช่วงแต่ละคนห่างกัน ให้ดูเหมาะสมดังแผนผังรูปแบบแถวดังนี้

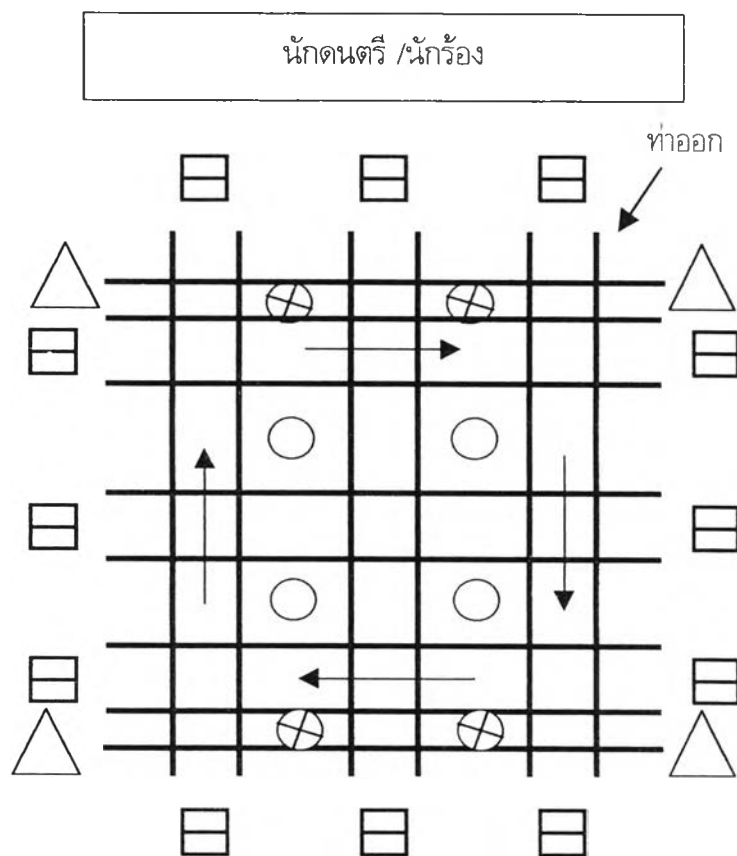
สัญลักษณ์ที่ใช้ในการรำกระบี่ไม้ไผ่

- = คนกระบี่ไม้ไผ่
- = ผู้แสดงชาย
- = ผู้แสดงหญิง
- = ฐานซึ่งใช้ไม้ไผ่รอง

แผนผังที่ 3.4: รูปแบบแถวทำออกในเพลงรำกระบี่ไม้ไผ่จังหวะห่างและจังหวะชิด

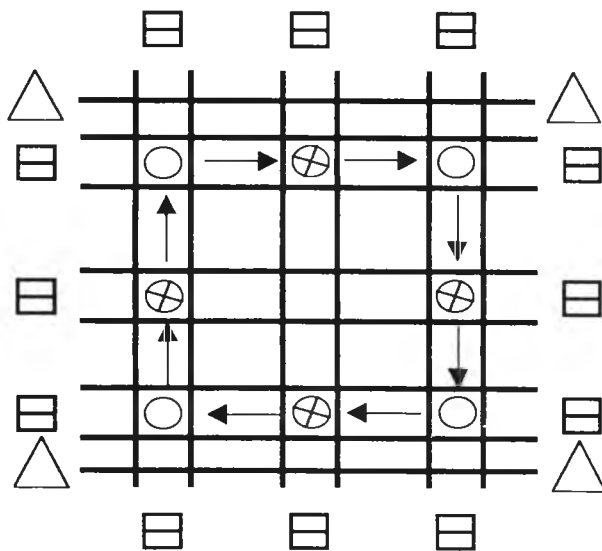
ทำเดินกลับตัวหยุดรอจังหวะในไม้ไม้ที่เคาะจังหวะห่างเพื่อที่จะปฏิบัติท่าทำตามการหมุน
 เข็มนาฬิกาต่อไป ตามแผนผังรูปแบบแถวดังนี้

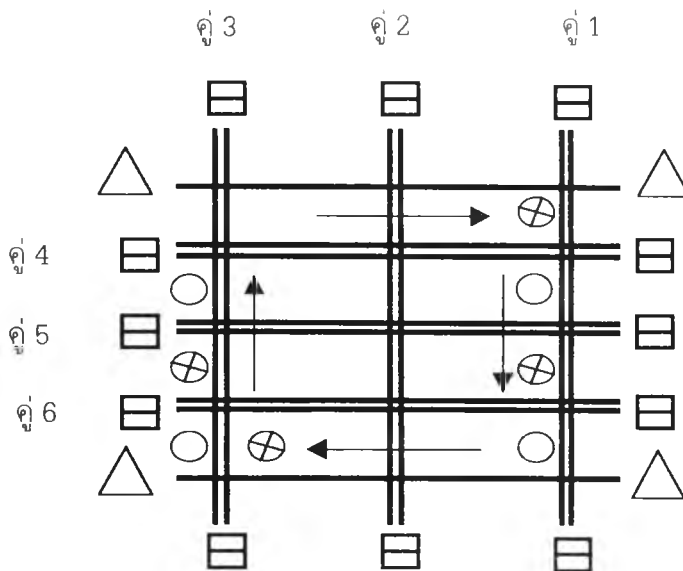
แผนผังที่ 3.5 รูปแบบแถวในทำเดินกลับตัวหยุดรอจังหวะในไม้ไม้

นักแสดงร่าออกมาตามผู้แสดงคนแรก ซึ่งเป็นผู้หญิง และนักแสดงผู้ชาย ร่าตามในลักษณะ
เช่นเดียวกัน หันหน้าตามเข็มนาฬิกาเป็นวง ดังแผนผังรูปแบบแถวดังนี้

นักดนตรี / นักร้อง

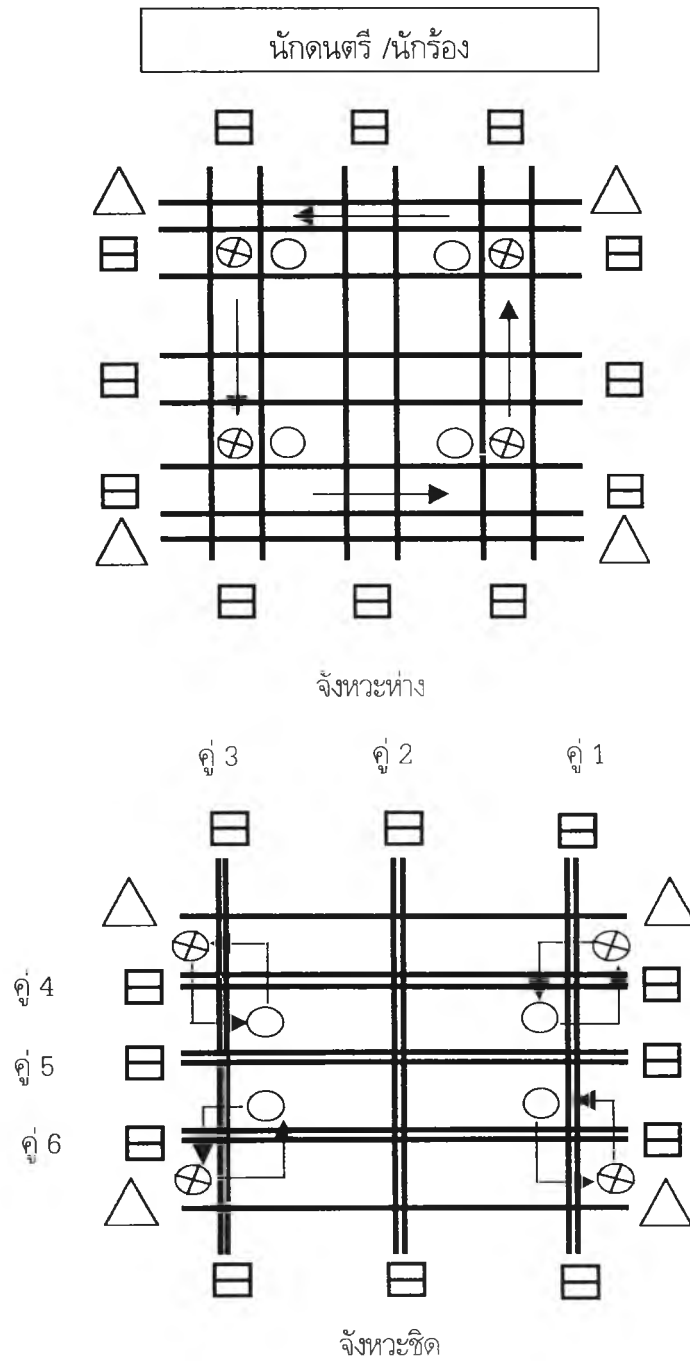
จังหวะห่าง

จังหวะชิด

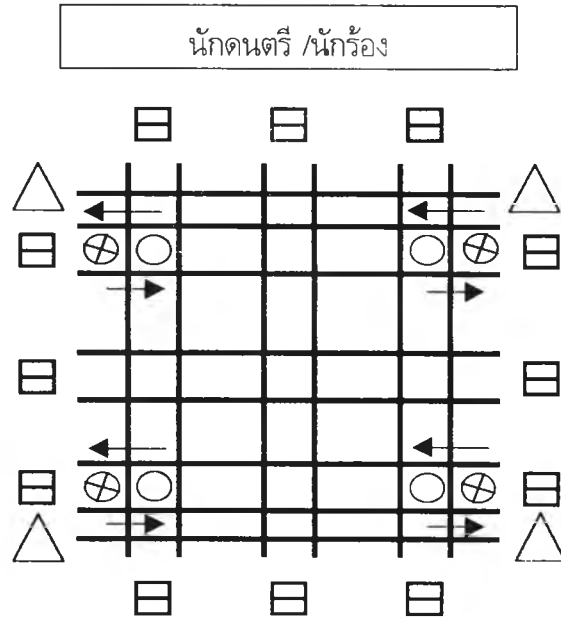
แผนผังที่ 3.6 : รูปแบบแถวการรำเพลงกระหับไผ่ไผ่ ในลักษณะเป็นวงกลมตามเข็มนาฬิกาตาม
จังหวะห่างและจังหวะชิด

2. ทำจับคู่ คือ เมื่อรำทำที่ 1 ในท่าออกเสร็จแล้ว ผู้แสดงทั้งฝ่ายหญิงและฝ่ายชายจะจับคู่กัน โดยผู้แสดงชายจับมือผู้แสดงหญิง ในลักษณะการก้าวเท้า การก้าวกระโดดเหมือนท่าที่ 1 เป็นวงทวนเข็มนาฬิกาผู้แสดงชายอยู่ด้านนอก ผู้แสดงหญิงอยู่ด้านใน โดยหันหน้าไปทางทิศเดียวกัน ในลักษณะวงกลม ดังแผนผัง ดังนี้

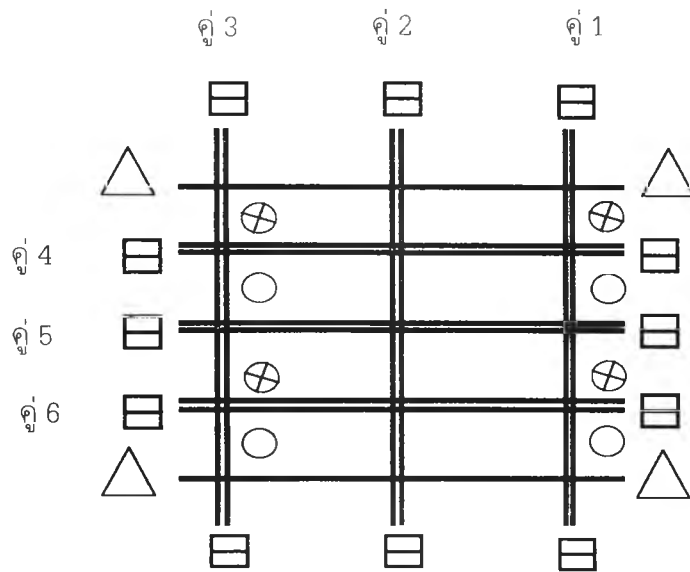

แผนผังที่ 3.7: รูปแบบแถวการรำทำจับคู่แบบทวนเข็มนาฬิกา ในจังหวะห่างและจังหวะชิด

ผู้แสดงชายและหญิงจับมือเป็นคู่ โดยผู้แสดงทั้งสองยืนอยู่ตรงมุมทั้ง 4 ด้านของไม้ไผ่ที่กระทบกันในจังหวะห่าง และจังหวะชิด โดยนักแสดงหันหน้าเข้าหากัน ดังแผนผัง รูปแบบดังนี้

จังหวะห่าง

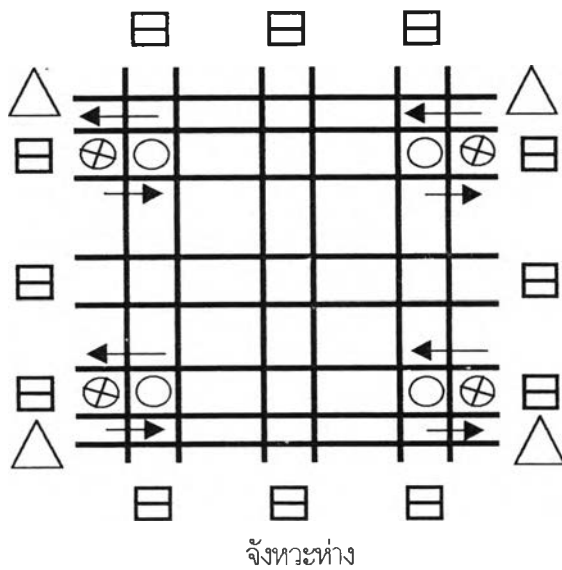

จังหวะชิด

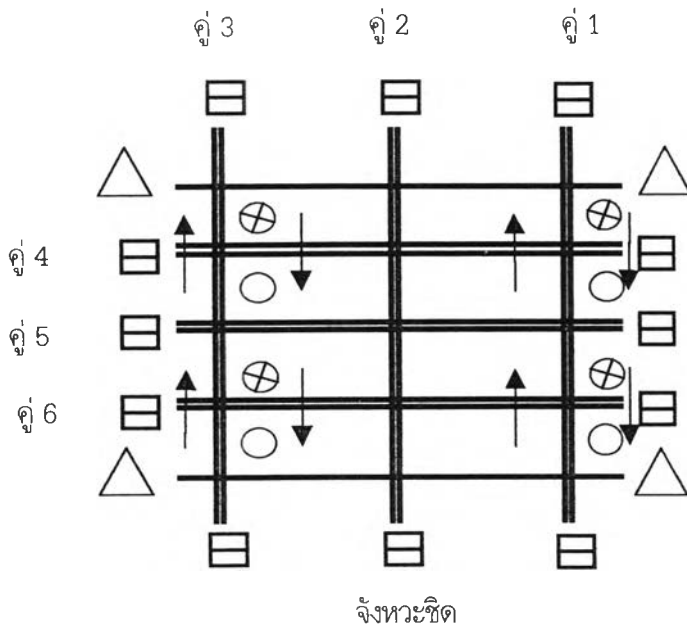
แผนผังที่ 3.8: รูปแบบแถวในการรำจับมือเป็นคู่ ชาย-หญิง ตรงมุมทั้ง 4 ด้าน ในจังหวะห่าง และจังหวะชิด

3. ทำจับคู่คล่องแขน คือการรำที่เป็นท่าต่อเนื่องในท่าจับคู่ ในเพลงเดียวกันและจังหวะเดียวกัน เพียงแต่เปลี่ยนมือจากจับมือมาเป็นคล้องแขนแทน ซึ่งการใช้เท้าจะเหมือนกันไม่ว่าจะเป็นการก้าวเท้า การกระโดดที่พร้อมเพรียงกันทั้งผู้แสดงชายและผู้แสดงหญิง ซึ่งรำเข้าไปในไม้ไผ่ที่กระทบกัน ในลักษณะรำตามกันเป็นคู่ โดยผู้แสดง ชาย-หญิงหันหน้าเข้าหากัน รำอยู่ตรงมุมทั้ง 4 ด้าน ของไม้ไผ่ทั้ง 6 คู่ ที่กระทบกันและเมื่อรำครบ จังหวะเพลง 1 รอบจึงสลับเปลี่ยนตำแหน่ง ระหว่างผู้แสดงชาย-หญิง โดยช่วงนี้ยังคงใช้จังหวะและทำนองเพลงเหมือนเดิม ดังแผนผังรูปแบบแถวดังนี้

นักดนตรี / นักร้อง

จังหวะห่าง

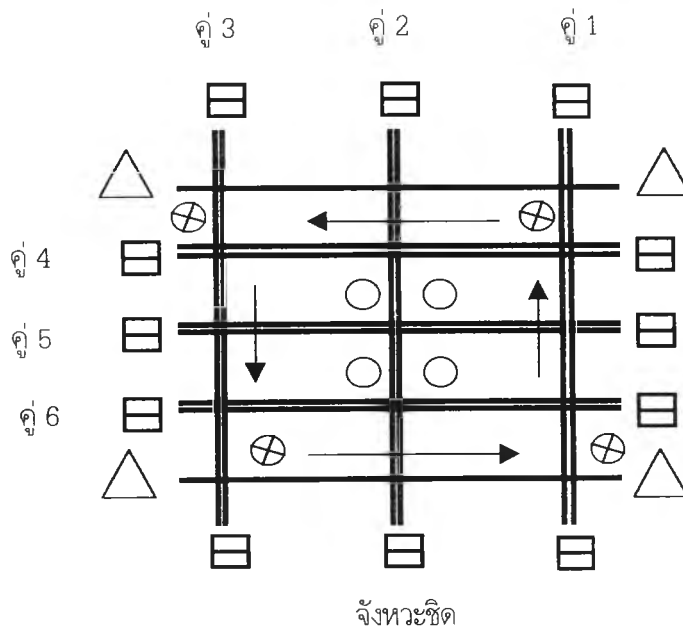
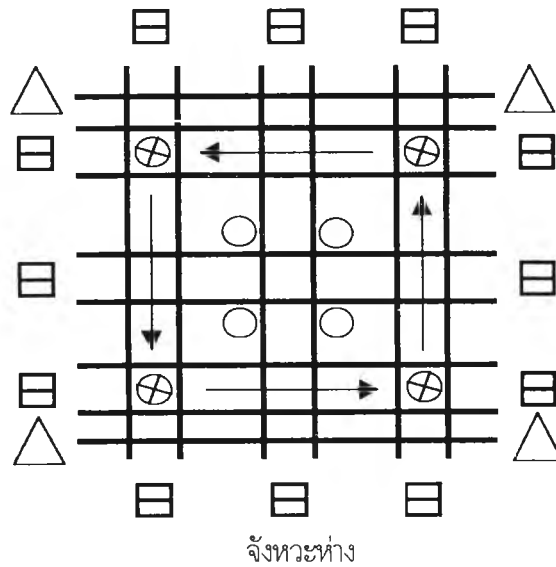

จังหวะชิด

แผนผังที่ 3.9: รูปแบบแถวการจับคู่คล่องแขน ชาย-หญิง ตรงมุมทั้ง 4 ด้าน ในจังหวะห่างและจังหวะชิด

4. ทำจับมือ คือ การรำที่ผู้หญิงจับมือกัน 4 คน แล้วยกมือให้สูงเหนือศีรษะ แต่ให้อยู่ตรงระหว่างกลางของผู้แสดงทั้ง 4 คน ซึ่งหมายถึงเท้าซ้ายของผู้แสดงหญิงแต่ละในไม่ใ้ที่จังหวะห่าง 2 ครั้ง แล้วยกเท้าขึ้น ส่วนเท้าขวายืนอยู่กับที่ ส่วนผู้แสดงชายก้าวเท้ากระโดดอยู่วงนอกมือขวา ยกมือสูงเหนือศีรษะ มือซ้ายเท้าสเอวพร้อมทั้งกระโดดเท้าขวาก่อนทุกครั้ง และจะรำในลักษณะเช่นนี้จนครบวงกลม 1 รอบ แบบทวนเข็มนาฬิกา ดังแผนผังรูปแบบแถว ดังนี้

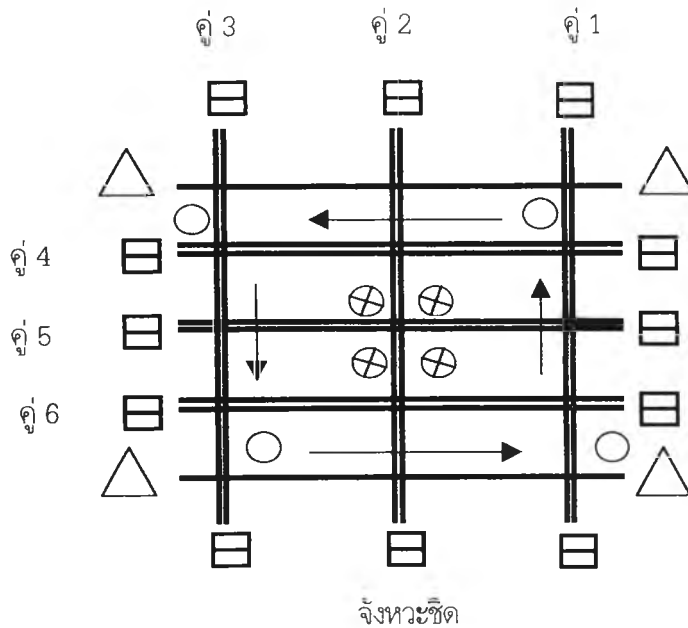
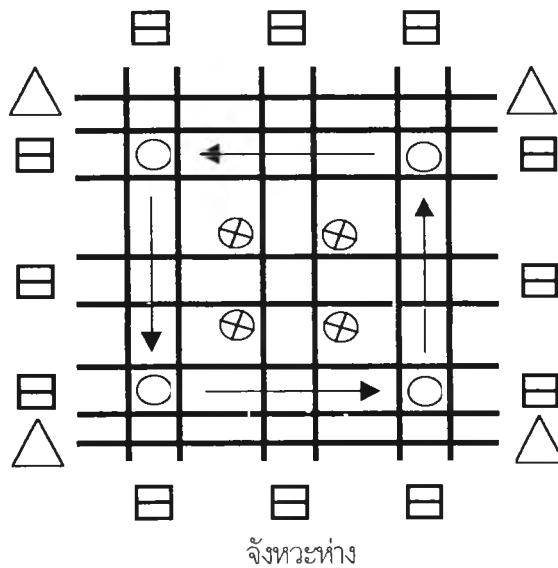
นักดนตรี / นักร้อง

แผนผังที่ 3.10: รูปแบบทำจับมือนอกสูงเหนือศีรษะผู้แสดงหญิงอยู่ในผู้แสดงชายอยู่วงนอก ทวนเข็มนาฬิกา ในจังหวะห่างและจังหวะชิด

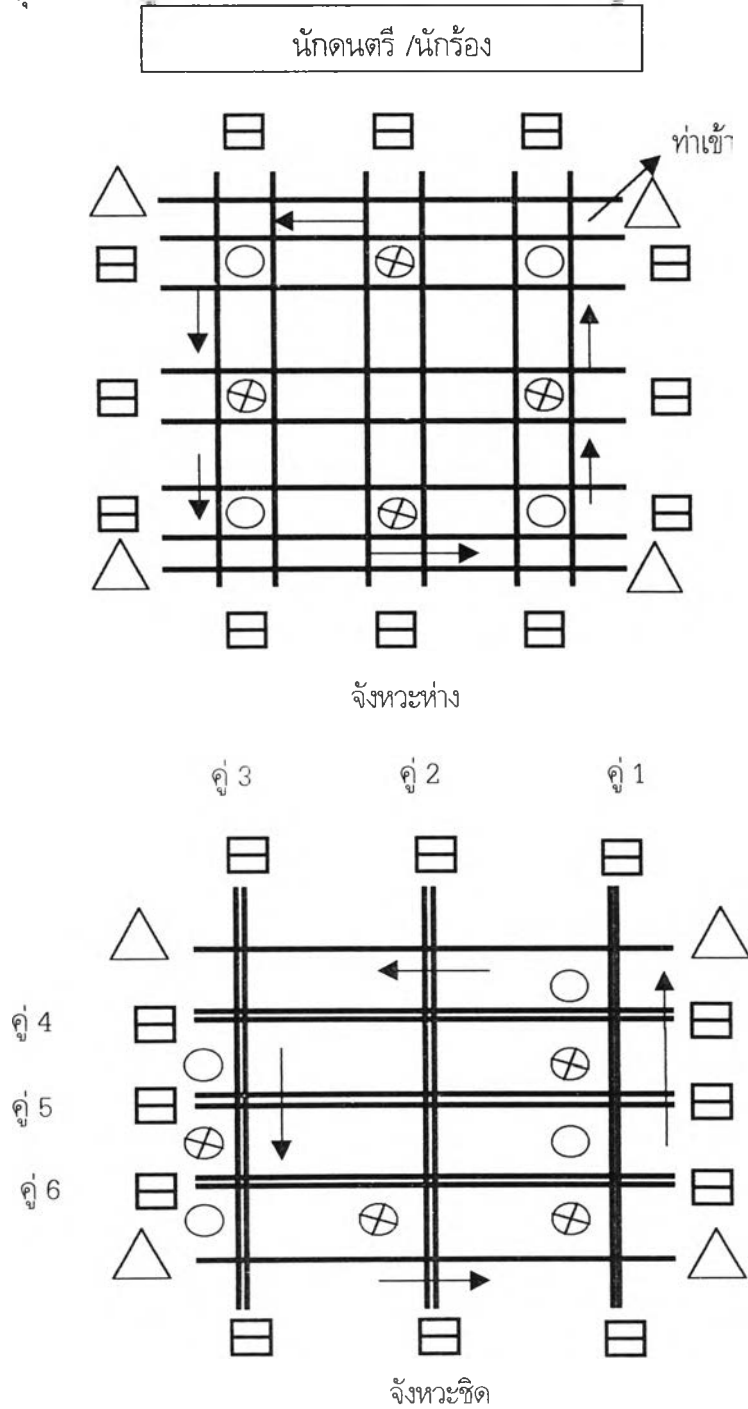
และเมื่อรำจนจบกระบวนการแล้ว ผู้แสดงชายจะเปลี่ยนตำแหน่งสลับกันกับผู้แสดงหญิง คือ ผู้แสดงชายจับมือกัน 4 คน แล้วยกมือให้สูงเหนือศีรษะอยู่ตรงกลางของผู้แสดงทั้ง 4 คน เท้าซ้ายของผู้แสดงชายแต่ละลงในจังหวะห่าง 2 ครั้ง แล้วยกเท้าขึ้นส่วนเท้าขวายืนอยู่กับที่ และผู้แสดงหญิง ก้าวเท้ากระโดดอยู่วงนอก มือขวายกมือสูงเหนือศีรษะ มือซ้ายเท้าสะเอวและก้าวเท้ากระโดดเท้าขวาก่อนทุกครั้งจะปฏิบัติเช่นนี้จนจบกระบวนการ ดังแผนผังรูปแบบแถว ดังนี้

นักดนตรี / นักร้อง

แผนผังที่ 3.11: รูปแบบท่าจับมือยกสูงเหนือศีรษะ ผู้แสดงชายอยู่วงใน ผู้แสดงหญิงอยู่วงนอก ทวนเข็มนาฬิกา ในจังหวะห่างและจังหวะชิด

5. ท่าเข้า คือ เป็นท่าสืบเนื่องจากท่าที่ 4 เมื่อจบกระบวนการท่าที่ 4 แล้วผู้แสดงชายหญิงจะก้าวกระโดดเท้าออกจากวงโดยก้าวข้ามไม้ไผ่ในจังหวะห่าง โดยให้ฝ่ายนักแสดงหญิงอยู่หน้าและสลับหญิง-ชายจนครบทุกคู่ เหมือนท่าที่ 1 คือท่าออก ผู้แสดงจะก้าวขาตรงจังหวะห่าง 3 จังหวะ โดยสลับกันหญิง-ชายและก้าวออกมา เพื่อที่จะก้าวเข้าไปในไม้ไผ่ซึ่งอยู่นอกสุดในจำนวนไม้ไผ่ 12 ลำ นักแสดงคู่หญิงชายต้องวิ่งออกจากไม้ไผ่ ซึ่งจัดเป็นท่าครั้งสุดท้าย ส่วนรูปแบบของแถวก็มีลักษณะเช่นเดิมดังแผนผังรูปแบบแถว ดังนี้

แผนผังที่ 3.12: รูปแบบท่ารำเข้า ซึ่งผู้แสดงจะเดินเป็นวงในลักษณะทวนเข็มนาฬิกา โดยสลับกันระหว่างหญิง-ชาย ในจังหวะห่างและจังหวะชิด

ลักษณะวิธีการแสดงของการรำกระบอบไม้ไผ่ เป็นการแสดงพื้นบ้านของกะเหรี่ยง โดยแบ่งเป็น ผู้เฒ่าไม้ไผ่ 12 คน โดยเป็นผู้แสดงชายและหญิง จำนวนเท่า ๆ กัน ฝ่ายละ 6 คน ถือเป็นการแสดงชุดหนึ่งที่มีการรำออกมาจากด้านข้าง และรำเป็นวงรอบไม้ไผ่ทวนเข็มนาฬิกา และมีการเปลี่ยนทิศทางเมื่อจบกระบวนท่า สลับเปลี่ยนเป็นวงรอบไม้ไผ่ตามเข็มนาฬิกา สลับกันระหว่างหญิง-ชายไปตามรูปแบบที่กำหนดไว้ทั้งหมด 5 ท่าด้วยกัน โดยมีจังหวะเดียวกันทั้งเพลงและเป็นเพลงที่มีจังหวะเร็ว ผู้แสดงจะต้องมีไหวพริบปฏิภาณที่ดีเลิศ ในการรำเข้าไปในไม้ไผ่แต่ละท่านั้นจะมีผู้รำ 4 คู่ โดยรำเป็นวงในจังหวะทำซึ่งผู้แสดงหญิงจะรำอยู่หน้าในแต่ ละคู่จนครบคู่ จนกระทั่งสิ้นสุดกระบวนท่าดังกล่าว จึงรำเข้าด้านข้างของบริเวณที่จัดแสดง คือ จะเข้าด้านเดียวกับที่ออกมา

ภาพที่ 3.32 : รูปแบบการแสดงรำกระบอบไม้ไผ่ ผู้แสดงอยู่ในจังหวะที่ 1 ซึ่งจะรำเข้าไม้ไผ่ในจังหวะห่างที่มา : ถ่ายภาพโดย บุชบา รอดอัน ณ บ้านเลขที่ 256 หมู่ 6 ตำบลป่าแดง อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี ในวันที่ 31 สิงหาคม 2545

3.2.8 การสืบทอดการแสดง

การสืบทอดการแสดงรำกระทบไม้ไผ่ที่แสดงในปัจจุบันนี้ เป็นการสืบทอดเพื่อใช้ในการแสดงและเพื่ออนุรักษ์ไว้ซึ่งการแสดงพื้นบ้านของกลุ่มชนชาวกะเหรี่ยงในจังหวัดเพชรบุรี ซึ่งสามารถแยกรายละเอียดได้ดังนี้

3.2.8.1 การสืบทอดจากบรรพบุรุษ ซึ่งการสืบทอดทำรำในลักษณะเช่นนี้เกิดขึ้นเพราะบรรพบุรุษคือบิดา-มารดา เป็นผู้ถ่ายทอดให้และแสดงสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งทำรำก็เป็นแบบธรรมชาติมีการก้าวเท้า การก้าวกระโดด ซึ่งมีเพียงจังหวะเดียวแต่มีหลายกรบวนท่า ดังได้กล่าวรายละเอียดได้ในหัวข้อ 3.2.7

3.2.8.2 การสืบทอดจากการแสดงจากกลุ่มนักแสดงด้วยกัน ซึ่งการสืบทอดทำรำในลักษณะนี้เกิดขึ้นเพราะชุมชน หรือกลุ่มองค์กรต่างๆ ต้องการให้มีการแสดงรำกระทบไม้ไผ่ โดยบุคคลในกลุ่มของตน จึงให้ผู้ที่มีความสามารถในการรำกระทบไม้ไผ่มาถ่ายทอดทำรำให้ซึ่งไม่มีทำรำที่อ่อนช้อย สวยงามแต่ประการใดอาจเป็นเพราะลีลาทำรำตลอดจนกรบวนท่าทำรำต่างๆ เกิดจากภูมิปัญญาของกลุ่มชนโดยมิได้มีผู้ใดขัดเกลาทำรำให้สวยงามก็เป็นได้ หรืออาจจะต้องการอนุรักษ์ทำรำเฉพาะกลุ่มชนไว้มิให้สูญหาย¹⁸ เช่น ในการแสดงงานอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงที่อำเภอแก่งกระจาน และงานอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงที่งานพระนครคีรี ในวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2545 เป็นต้น

จึงเห็นได้ว่าการแสดงรำกระทบไม้ไผ่ที่แสดงในปัจจุบันเป็นการรำที่ได้รับการถ่ายทอดจากที่กล่าวมาแล้วนั้นยังสามารถอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมเฉพาะกลุ่มชนชาวกะเหรี่ยงไว้ได้เป็นอย่างดี

3.3 รำดำข้าว หรือจี่กริ

3.3.1 ผู้แสดง

รำดำข้าวหรือรำซ้อมข้าวเป็นการรำที่ใช้ผู้แสดงทั้งชายและหญิงรำร่วมกัน ซึ่งผู้แสดงก็คือชาวกะเหรี่ยงในหมู่บ้านที่มีความสามารถในการรำและสามารถสละเวลาให้แก่ส่วนรวมได้

การคัดเลือกผู้แสดงนั้นไม่มีหลักเกณฑ์อะไรมากนัก คือ ครูผู้สอนรำในหมู่บ้านจะเป็นผู้คัดเลือกโดยคัดเลือกผู้หญิงและผู้ชายที่มีอายุระหว่าง 13-35 ปี ไม่จำกัดรูปร่าง ลักษณะเฉพาะกลุ่มชนชาวกะเหรี่ยงภายในหมู่บ้านไม่มีให้คัดเลือกมากนัก อีกประการหนึ่งคือกะเหรี่ยงเมื่อเริ่มเป็นสาวและมีอายุ 13 ปีขึ้นไปก็จะมีครอบครัว ทำให้ไม่มีเวลาฝึกซ้อมในการรำ ดังนั้นผู้ที่แสดงต้องมีใจรักมีเวลาพร้อมที่จะฝึกหัดและที่สำคัญต้องเป็นคนกล้าแสดงออก โดยไม่จำกัดจำนวนเมื่อคัดเลือกได้เรียบร้อยแล้ว ครูผู้สอนก็จะนำไปฝึกหัดก่อนที่จะมีการแสดงประมาณ 5-10 วัน โดยทำการฝึกหัดที่บริเวณลานบ้านใดบ้านหนึ่ง ผู้วิจัยได้มีโอกาสเข้าไปสังเกต

¹⁸สัมภาษณ์ คาอี ชูชาติ, ครูสอนรำกะเหรี่ยง หมู่บ้านป่าเต็ง จังหวัดเพชรบุรี, 23 สิงหาคม 2544.

การณ์ขณะที่มีการฝึกซ้อมซึ่งเป็นลานบ้านของนายฉ่ำทุ ชูชาติ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ 6 ตำบลเต็ญ ซึ่งใช้ช่วงเวลาประมาณ 19.00 นาฬิกา เป็นต้นไป หลังเสร็จจากภารกิจประจำวัน เมื่อฝึกหัดจนเกิดความชำนาญแล้ว กลุ่มผู้แสดงชาย-หญิงกลุ่มนี้ ก็จะทำหน้าที่เป็นผู้แสดงประจำหมู่บ้าน โดยจะฝึกหัดกันเป็นช่วงๆ ไปคือถ้าผู้หญิงคนใดแต่งงานไปมีครอบครัวหรือมีลูกแล้วมักจะไม่ค่อยมีเวลาให้กับส่วนรวม เพราะต้องทำหน้าที่แม่บ้านและดูแลครอบครัว ดังนั้นจึงมีการฝึกหัดเด็กอายุประมาณ 13-18 ปี เพื่อทำการสืบทอดการแสดงแทนต่อไปเรื่อยๆ¹⁹

กลุ่มผู้ชมกลุ่มผู้แสดงมักจะแยกกันเด็ดขาด ทั้งนี้เนื่องจากการรำดำข้าว เป็นการรำที่มีรูปแบบทำรำประกอบทางอากาศดำข้าวของชนชาวกะเหรี่ยง คือทำรำมิใช่ใช้ท่าทางอย่างไรก็ได้มาประกอบการรำ ดังนั้นจึงต้องมีการฝึกหัดมาอย่างชำนาญจึงจะสามารถรำได้ดี ด้วยเหตุนี้จึงไม่มีกลุ่มผู้ชมไม่มีประสบการณ์ในการรำเข้ามาร่วมแสดงด้วย เพราะกลุ่มผู้ชมกับกลุ่มผู้แสดงจะแยกกันโดยเด็ดขาด เพราะกลุ่มผู้ชมไม่ว่าจะเป็นบุคคลต่างๆ ไป หรือกลุ่มชนชาวกะเหรี่ยงที่ต้องการชมการแสดงเท่านั้น

ปัจจุบันผู้คัดเลือกผู้แสดงยังคงเป็นกลุ่มครูผู้สอนรำในหมู่บ้าน โดยจะปรึกษากันภายในครูผู้สอนและนักแสดงที่รำเป็นอยู่แล้ว พิจารณาจากลักษณะของงานและสถานที่แสดงแล้วจึงกำหนดจำนวนผู้แสดงและทำการคัดเลือกและฝึกหัด ซึ่งมักจะเลือกผู้รำที่มีใจรัก เสียสละเพื่อส่วนรวมอายุประมาณ 13-35 ปี และจะต้องคัดเลือกคนที่มีสุขภาพแข็งแรง และมีเวลาในการฝึกซ้อมเข้ามาเป็นผู้แสดง โดยจะมีการฝึกซ้อมก่อนที่จะมีงานหรือก่อนที่จะแสดงประมาณ 5-10 วัน ซึ่งงานแสดงแต่ละงานนั้นผู้แสดงของชาวกะเหรี่ยงจะไปรวมกันเป็นจำนวนมาก คือ 20-30 คน สาเหตุเป็นเพราะว่ากลุ่มชนกะเหรี่ยงต้องการที่แสดงออกให้เห็นถึงความสามัคคี กลมเกลียวกันในระหว่างกลุ่มชนชาวกะเหรี่ยงด้วยกัน

3.3.2 การแต่งกาย

การแต่งกายของการรำดำข้าวมี 2 แบบ คือ การแต่งกายแบบดั้งเดิมและการแต่งกายแบบปัจจุบัน ซึ่งแบ่งออกเป็นผู้ชาย-ผู้หญิงพอสรุปได้ดังนี้

การแต่งกายแบบดั้งเดิม

ผู้แสดงชาย

- สวมเสื้อที่มีรูปแบบพื้นฐานเหมือนเสื้อตัวเดียวของผู้หญิง แต่ตัวเสื้ออาจจะยาวคลุมถึงสะโพก ไม่จำกัดสี ซึ่งจะเป็นเสื้อที่ทอขึ้นเองภายในหมู่บ้าน และนุ่งผ้าพื้นเบะชาย ซึ่งมีความยาวประมาณข้อเท้าของแต่ละคน หรือนุ่งกางเกงขายาว ไม่จำกัดสี คือใครมีสีอะไรก็นำมาสวมใส่

¹⁹สัมภาษณ์ กวีทอ แก้วช่วยซุบ อายุ 54 ปี, ครูสอนรำกะเหรี่ยงหมู่บ้านป่าเต็ง, 23 พฤษภาคม

ศิระจะใช้ผ้าโพกศีรษะเป็นยอดแหลมต่างสี จากคำบอกเล่าของพ่อก็ พะและ ครูสอนรำภายในหมู่บ้านว่า "กะเหรี่ยงชอบไว้ผมยาวที่ไว้ผมยาวนั้น เพราะว่ากะเหรี่ยงไม่รู้จักตัดผมไม่มีอุปกรณ์ต่างๆ คืออยู่ในป่าแถบหุบเขา การดำรงชีพก็เป็นแบบชาวป่า เรียบๆ ง่ายๆ²⁰ มีผ้าโพกศีรษะต่างสียกเว้นสีดำ และจะนำมาขมวดไว้ด้านหลัง ซึ่งในปัจจุบันไม่นิยมแต่งกายแบบดั้งเดิม และจากการที่ผู้วิจัยได้เข้าไปสัมภาษณ์โดยมีส่วนร่วมในงานกิจกรรมของชนชาวกะเหรี่ยง เช่น งานอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงในวันที่ 6 ธันวาคม 2545 นั้น ทำให้ทราบว่าปัจจุบันนี้ผู้ชายชาวกะเหรี่ยงจะนิยมแต่งกายแบบดั้งเดิมก็เฉพาะเมื่อมีงาน โดยจะมีผู้ที่สูงอายุประมาณ 60-70 ปีที่ยังสวมใส่แบบดั้งเดิม ผ้าที่ผูกศีรษะจะเป็นสีอะไรก็ได้ ส่วนผ้าพื้นเมะชายนั้น ปัจจุบันไม่นิยมสวมใส่ อาจเป็นเพราะไม่มีอุปกรณ์ในการทำ จึงหันมาสวมใส่โจงกระเบนสีแดงแทน หรือบางครั้งใครมีสีอะไรก็นำมาสวมใส่เพราะชาวกะเหรี่ยงไม่ค่อยพิถีพิถันในเรื่องการแต่งกายมากนัก คือ ใครมีผ้าชนิดใดก็นำมาสวมใส่ อาจกล่าวได้ว่ากลุ่มชนชาวกะเหรี่ยงในหมู่บ้านป่าเต็งปัจจุบันในเรื่องการแต่งกายนั้น นิยมหันมาแต่งกายแบบสากลเป็นส่วนใหญ่

²⁰ สัมภาษณ์ พ่อก็ พะและ, ครูสอนรำกะเหรี่ยง หมู่บ้านป่าเต็ง, 24 พฤษภาคม 2545.

ภาพที่ 3.33 : การแต่งกายของผู้แสดงชาย - หญิงแบบดั้งเดิม ในการรำท่าข้าวสวมเสื้อเชิ้ตสีขาวแขนยาว สวมใส่ใจกระเบนสีแดง ผู้แสดงหญิงสวมใส่เสื้อกะหรี่ปรง นุ่งผ้าซิ่น โปกผ้าที่ศีรษะ ต่างสี

ที่มา : ถ่ายภาพโดย บุชบา รอดอัน ในงานการแสดงเทิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ตำบลป่าเต็ง อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี ในวันที่ 6 ธันวาคม 2545

ผู้แสดงหญิง

- มักนิยมสวมใส่ชุดกระโปรงยาวติดกันสีดำ ซึ่งมีความยาวถึงข้อเท้าหรือตาตุ่มของผู้แสดง ปักด้วยลูกเดือยที่หามาได้ภายในท้องถิ่น มีพู่ห้อยติดตรงอกเสื้อ แขน และไหล่ ลักษณะตัวเสื้อเป็นรูปคอวี แขนสั้นในตัวไม่มีการตัด และเป็นการทอสวมใส่กันเอง คือกลุ่มชนชาวกะเหรี่ยงมักนิยมทอผ้าเก็บไว้ภายในครัวเรือน

- ศีรษะของผู้แสดงจะนำผ้าต่างสียกเว้นสีดำ นำมาผูกศีรษะเป็นผ้าที่ทอขึ้นเองมีความยาวประมาณ 2 เมตร

สำหรับเครื่องประดับนั้นชาวกะเหรี่ยงไม่นิยมสวมใส่เครื่องประดับอะไรเลย เพราะสภาพความเป็นอยู่ตลอดจนวิถีการดำรงชีวิตของชาวกะเหรี่ยงนั้น ส่วนใหญ่จะอยู่แถบเชิงภูเขาตามป่าการแต่งกายก็ไม่พิถีพิถันอะไรมาก คือมีอะไรพอจะหยิบขึ้นมาสวมใส่ก็ใส่ไป²¹

ส่วนทรงผมนั้นในสมัยก่อนผู้หญิงกะเหรี่ยงจะไว้ผมยาว คือไม่มีการตัดเลยก็ว่าได้และมัดผมแสกกลาง มีผักผมผมคือการรวบผมไม่พิถีพิถันแต่อย่างใด บางครั้งก็นำเอาดอกไม้ที่ปลูกไว้เองนั้นมาเสียบไว้ที่หูและที่ผม เป็นต้น ต่อมาเมื่อแพ้ขนการแต่งกายแบบสากลนิยมเริ่มมีบทบาทมากขึ้น การไว้ผมยาวจึงมีน้อยลง เพราะผู้หญิงชาวกะเหรี่ยงหันมานิยมทรงผมตามสมัยนิยมมากกว่า แต่ก็ยังพบเห็นในกลุ่มผู้สูงอายุ

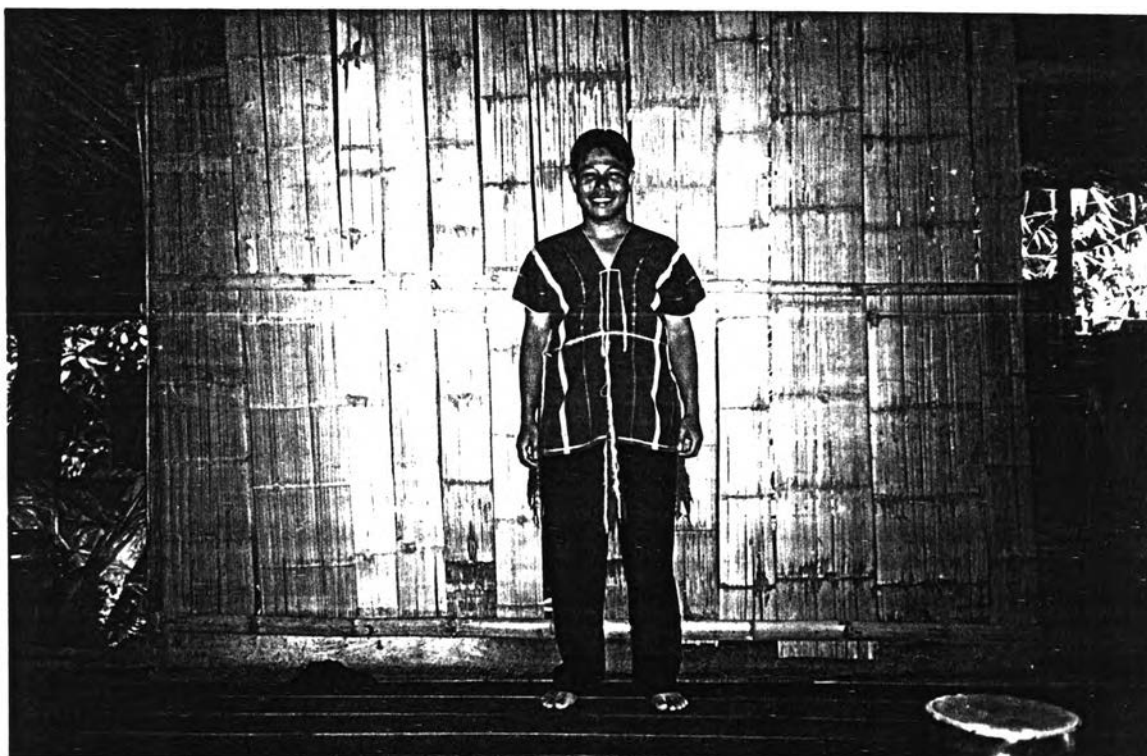
การแต่งกายแบบปัจจุบัน (แบบสากล)

ปัจจุบันการแต่งกายของร้านค้าข้าวได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมบ้าง เนื่องจาก นายพงษ์พันธ์ ชูชาติ ซึ่งเป็นผู้เล่นดนตรี และเป็นผู้นำทางด้านศาสนาคริสต์ และเป็นชาวกะเหรี่ยงในหมู่บ้านป่าแดงได้เสนอความคิดที่จะฟื้นฟูการแสดงรำดำข้าวของกลุ่มชนชาวกะเหรี่ยง โดยการนำเอาการรำดำข้าวมารำในงานประเพณีชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงที่ทางอำเภอแก่งกระจานจัดขึ้นในวันที่ 13 เมษายน พ.ศ.2539 และให้ผู้แสดงแต่งกายแบบชนพื้นเมือง เพื่อให้บุคคลภายนอกที่เข้ามาร่วมชมงานได้เห็นถึงวัฒนธรรมการแต่งกายและการรำของกลุ่มชนชาวกะเหรี่ยงซึ่งคณะกรรมการของหมู่บ้านลงความเห็นว่าสมควรที่ได้เสนอดังกล่าวดังนั้น ตั้งแต่ พ.ศ. 2539 เป็นต้นมาการแต่งกายของการรำดำข้าวก็เปลี่ยนมาแต่งแบบสมัยนิยม ปัจจุบันซึ่งจะเหมือนกับชาวกะเหรี่ยงทางภาคเหนือ แต่ก็ยังคงดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมของชาวกะเหรี่ยงที่บ้านป่าแดงอยู่ ซึ่งการแต่งกายของผู้แสดงชายผู้แสดงหญิง พอสรุปได้ดังนี้

²¹ สัมภาษณ์ กิริทอ แก้วช่วยชูบ. อายุ 54 ปี , ครูสอนรำกะเหรี่ยง หมู่บ้านป่าแดง, 23 พฤษภาคม

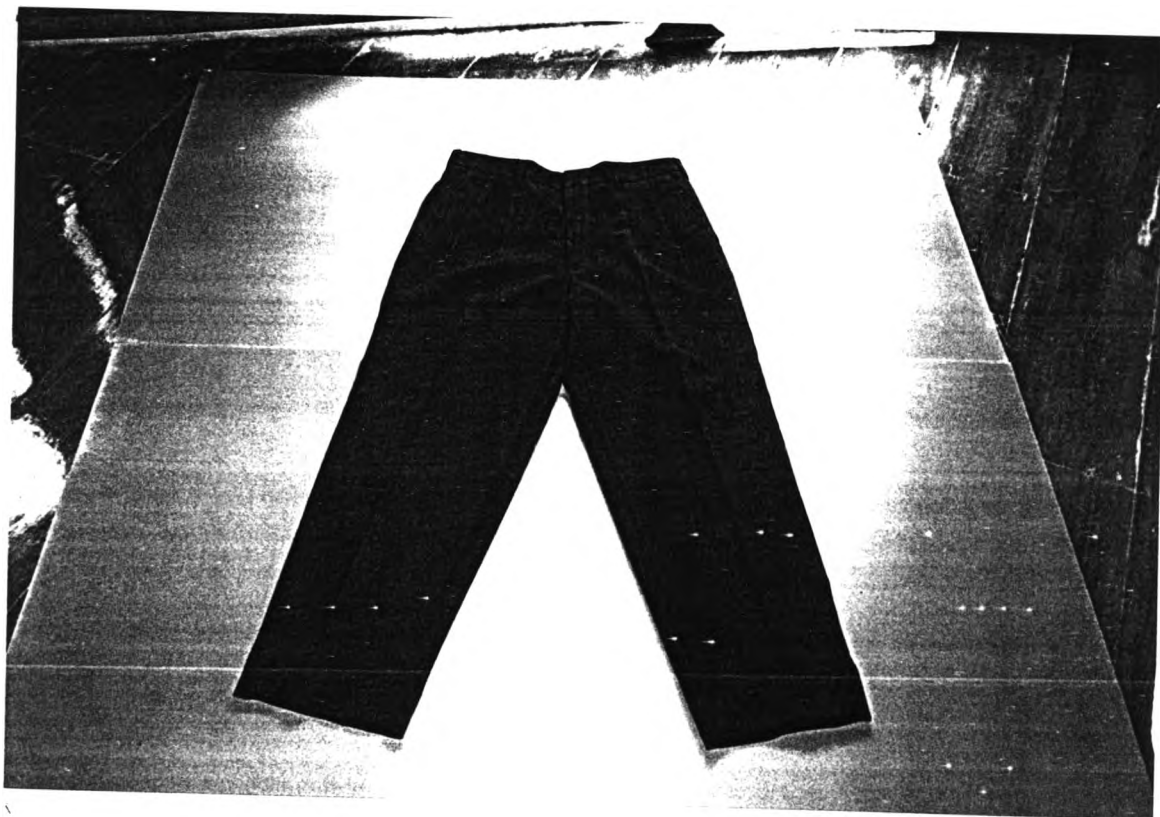
ผู้แสดงชาย

- สวมเสื้อคอวี แขนล้าในตั้ว ลำตัวยาวถึงสะโพกด้านข้างผ่าตั้งแต่ช่วงเอวลงมา ถึงสะโพก ทั้ง 2 ด้าน มีพู่ห้อยเล็กน้อยตรงชายเสื้อ นิยมใส่เสื้อผ้าสีสรรฉูดฉาด เช่น สีแดง สีเสด สีฟ้า เป็นต้น ปัจจุบันจะซื้อเสื้อผ้าสำเร็จรูปแทน เพราะจะเก็บรักษาได้ง่ายและราคาไม่แพง หาซื้อง่าย เพราะปัจจุบัน ชาวกะเหรี่ยง ทอผ้าเองน้อยหันมาประกอบอาชีพอื่น เช่น รับจ้างกันมากขึ้น
- สวมกางเกงขายาวต่างสีจะเป็นสีดำ สีน้ำเงิน หรือกางเกงยีนส์ ซึ่งหาซื้อได้ทั่วไปในบริเวณอำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี
- ผู้แสดงชายจะไม่สวมใส่ เครื่องประดับเลย

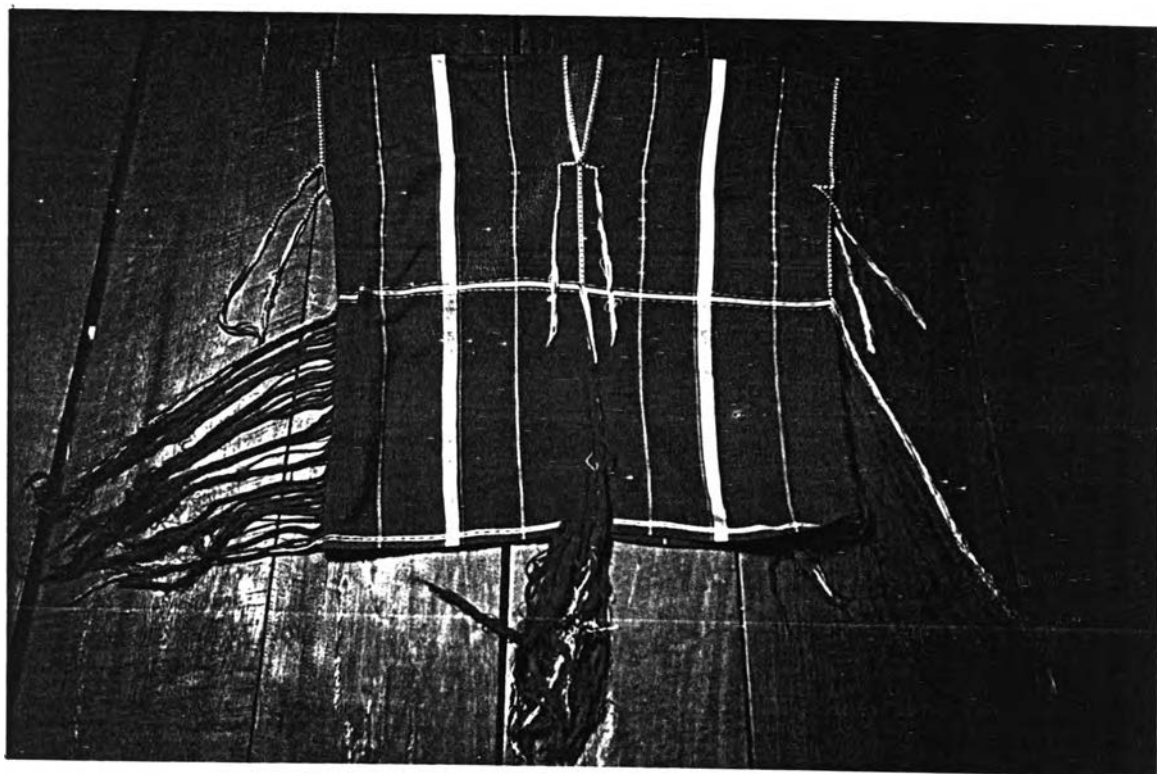

ภาพที่ 3.34 : การแต่งกายของผู้แสดงฝ่ายชายสวมเสื้อคอวี แขนล้าในตั้ว สวมกางเกงขายาวสีดำ แสดงแบบโดย นายเนาะหวี

ที่มา : ถ่ายภาพโดย บุษบา รอดอัน ณ บ้านเลขที่ 216 หมู่ 6 ตำบลป่าเต็ง อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี ในวันที่ 6 กรกฎาคม 2545

ภาพที่ 3.35 : กางเกงขายาวสีดำ ของผู้แสดงฝ่ายชาย
ที่มา : ถ่ายภาพโดย บุชบา รอดอัน ณ บ้านเลขที่ 81 หมู่ 6 ตำบลป่าเต็ง อำเภอแก่งกระจาน
จังหวัดเพชรบุรี ในวันที่ 5 ตุลาคม 2545

ภาพที่ 3.36 : เลื่อกะเหรี่ยงของผู้แสดงฝ่ายชาย มีลักษณะตัวเลื่อเหมือนกับผู้แสดงฝ่ายหญิง
ที่มา : ถ่ายภาพโดย บุษบา รอดอัน ณ บ้านเลขที่ 81 หมู่ 6 ตำบลป่าเต็ง อำเภอแก่งกระจาน
จังหวัดเพชรบุรี ในวันที่ 5 ตุลาคม 2545

ผู้แสดงหญิง

- สวมเสื้อคอวี แขนสั้นในตัว สีแดง สีขาว ลำตัวตรงยาวถึงสะโพกผ่าข้างลำตัว ตั้งแต่ช่วงเอวถึงสะโพกทั้ง 2 ข้าง

- นุ่งซิ่น ซึ่งเป็นผ้าซิ่นที่ทอในหมู่บ้านมีลวดลายต่างๆ เช่น ซิ่นปล้อง ซิ่นลาย ซิ่นน้ำไหล แต่ที่นิยมคือซิ่นปล้อง และปัจจุบันผู้แสดงฝ่ายหญิงหันมาซื้อผ้าสำเร็จรูปแทน เพราะเหตุว่ามีสีสันดูฉูดฉาด และนิยมสวมใส่ซิ่นสีแดง สีน้ำเงินซึ่งเป็นซิ่นปล้องเสียมากกว่า

- เครื่องประดับ ปัจจุบันผู้แสดงฝ่ายหญิงไม่นิยมสวมใส่เครื่องประดับใดๆ ทั้งสิ้น

สำหรับทรงผมนั้นครั้งโบราณจะไว้ผมยาวเพื่อรวบปลายผมแต่ปัจจุบันไว้ทรงผมตามสมัยนิยมซึ่งบางคนก็ยัดผมยาวอยู่บ้าง และยังมีผู้ผูกศีรษะอยู่เหมือนเดิมใช้ผ้าหลายหลากสีกเว้นสีดำ และที่นิยมก็คือสีแดง ผ้าที่นิยมนำมาผูกศีรษะคือผ้าที่ทำซื้อได้ง่ายตามท้องตลาดทั่วไป

การประยุกต์การแต่งกายของผู้แสดงทั้งผู้แสดงชายและผู้แสดงหญิงมิให้พบเห็นในแบบต่างๆ กัน ซึ่งเกิดจากการเลียนแบบจากกลุ่มชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงทางภาคเหนือซึ่งพวกเขาถือว่าเป็นพี่น้องกัน สืบสายโลหิตเดียวกัน²² ซึ่งการแต่งกายอาจจะดูสวยงามสีสันสดใสกว่า แปรลกตาแก่ผู้พบเห็นแต่ถ้าพิจารณาให้ดีแล้วการแต่งกายในแบบประยุกต์นี้ก็ไม่ได้ทำให้วัฒนธรรมการแต่งกายที่สืบทอดมาแต่ครั้งบรรพบุรุษบิดเบือนไปได้ เพราะเมื่อมีงานในวันสำคัญต่างๆ ภายในหมู่บ้าน เช่น งานประเพณีชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงซึ่งเป็นงานอนุรักษ์ของกลุ่มชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงก็ยังคงอนุรักษ์ประเพณีการแต่งกาย

ในการรำดำข้าวผู้แสดงฝ่ายชาย และผู้แสดงฝ่ายหญิงจะสวมรองเท้า ในขณะที่รำเป็นบางครั้ง เพราะกลุ่มชนชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงไม่ค่อยให้ความสำคัญกับการแต่งกายมากนัก คือสวมใส่รองเท้าแบบใตมา เมื่อถึงเวลารำทั้งที่ยังสวมใส่รองเท้าอยู่²³ จากการที่ผู้วิจัยได้สังเกตเห็นการรำดำข้าวของกลุ่มชนชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงในงานอนุรักษ์ศิลปะการแสดงของกลุ่มชนชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง ณ บริเวณงานพระนครคีรี ในวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2544 พบว่า บางคนสวมใส่รองเท้าและบางคนก็ไม่ได้สวมใส่รองเท้า และจากคำบอกเล่าของ นายสมบัติ วิโรจน์ประสิทธิ์ ครูสอนรำกะเหรี่ยงว่า “ในการรำดำข้าวนั้นผู้แสดงปัจจุบันจะเป็นวัยรุ่นหนุ่มสาวเสียเป็นส่วนใหญ่ และขณะรำนั้นจะมีการกระโดด การก้าวเท้า ในจังหวะที่รวดเร็วผู้แสดงกลัวว่าเท้าของตัวเองจะถูกสิ่งของตำเท้า ทำให้ได้รับบาดเจ็บ”²⁴

²² นันทกานต์ กราฟพิค, ชาวเขา. (เชียงใหม่: สำนักพิมพ์ข้างเผือก, 2542), หน้า 47.

²³ สัมภาษณ์ พอกี พะละ, ครูสอนรำกะเหรี่ยง หมู่บ้านป่าแดง, 24 พฤษภาคม 2545.

²⁴ สัมภาษณ์ สมบัติ วิโรจน์ประสิทธิ์, อายุ 72 ปี, ครูสอนรำกะเหรี่ยงหมู่บ้านป่าแดง,

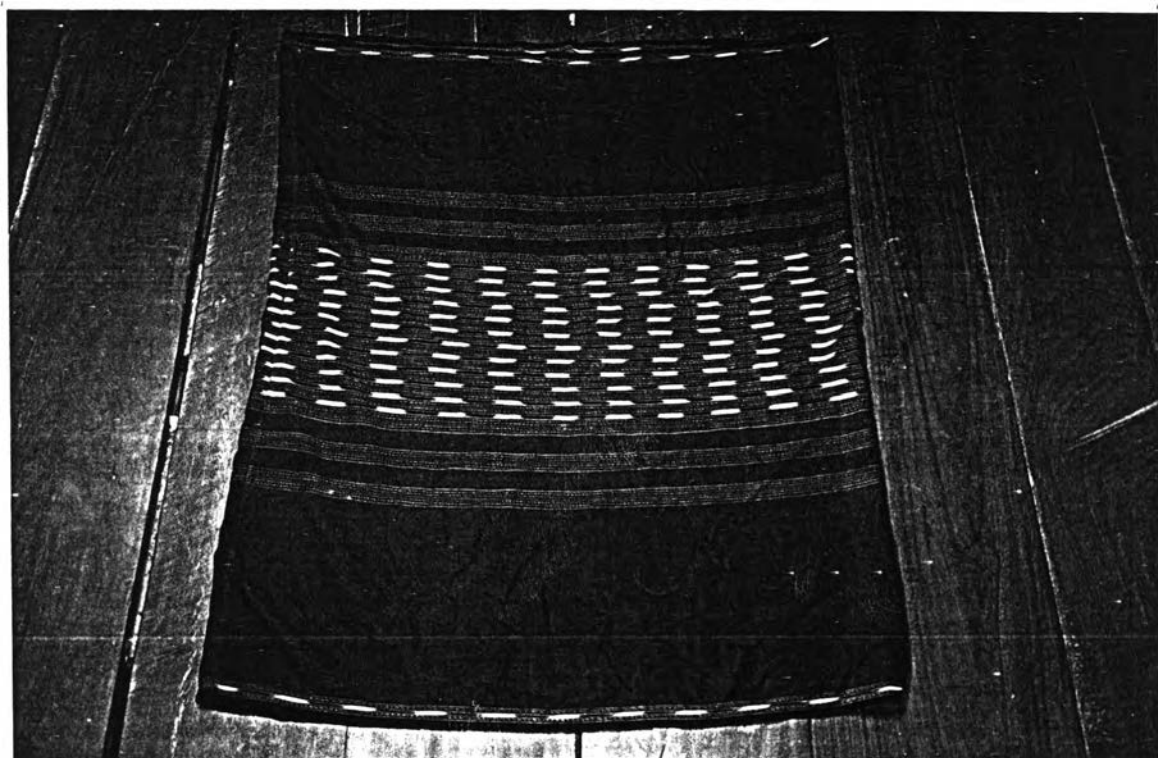

ภาพที่ 3.37 : การแต่งกายแบบสากลประยุกต์ของผู้แสดงฝ่ายชายและฝ่ายหญิงในการรำดำข้าว สวมเสื้อ
 สีขาวคอวี แขนสั้นในตัวทรงยาวระดับสะโพก นุ่งซิ่นปล้อง ไม่นิยมสวมเครื่องประดับ
 ที่มา : ถ่ายภาพโดย บุษบา รอดอัน ณ บ้านเลขที่ 216 หมู่ 6 ตำบลป่าเต็ง อำเภอแก่งกระจาน
 จังหวัดเพชรบุรี ในวันที่ 6 กรกฎาคม 2545

ภาพที่ 3.38 : เสื้อกะเหรี่ยงของผู้แสดงหญิงซึ่งมีลักษณะเป็นเสื้อตัวสั้น ระดับสะโพก ด้านข้าง และตรงหน้าอกจะมีพู่ห้อยเป็นลือที่ทอขึ้นเองภายในหมู่บ้าน

ที่มา : ถ่ายภาพโดย บุษบา รอดอัน ณ บ้านเลขที่ 81 หมู่ 6 ตำบลป่าเต็ง อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี ในวันที่ 5 ตุลาคม 2545

ภาพที่ 3.39 : ผ้าชิ้นปล้อง ของผู้แสดงฟ้ายหญิง เป็นผ้าที่ทอขึ้นเองภายในหมู่บ้าน
ที่มา : ถ่ายภาพโดย บุษบา รอดอัน ณ บ้านเลขที่ 81 หมู่ 6 ตำบลป่าแดง อำเภอแก่งกระจาน
จังหวัดเพชรบุรี ในวันที่ 5 ตุลาคม 2545

3.3.3 เครื่องดนตรีและเพลงที่ใช้บรรเลง

ในอดีตการรำดำข้าวมีเครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบการรำ ดังนี้

1. กลอง จัดเป็นเครื่องดนตรีประเภทตี ทำจากไม้เนื้อแข็ง หน้ากลองทั้ง 2 ด้านหุ้มด้วยหนังวัว ซึ่งโดยการใช้เชือกไถล่อน กลองใบนี้มีเส้นผ่าศูนย์กลางของหน้ากลอง 25 นิ้ว ความสูง 45 เซนติเมตร เส้นรอบกลองยาว 90 เซนติเมตร กลองใบนี้เป็นกลองที่ใช้ตีเมื่อมีการรำของกลุ่มชนชาวกะเหรี่ยง

เมื่อนำมาตีประกอบการรำดำข้าวจะใช้ไม้ไผ่ซึ่งมีขนาดยาว 30 เซนติเมตร โดยนำไม้ไผ่มาตัดแล้วผ่าเป็น 2 ซีก จำนวน 2 ลำ แทนการใช้มือเพื่อให้เกิดเสียงดังมากยิ่งขึ้น เนื่องจากกลองที่ใช้ตีประกอบการรำนี้มีขนาดเล็ก และมีน้ำหนักไม่มากนัก ดังนั้นผู้ตีจึงเป็นผู้ถือกลองด้วยตนเอง ซึ่งใช้มืออีกข้างที่ถือตีประกอบการรำและบางครั้งผู้ตีจะวางกลองและใช้มือตีแทน

ภาพที่ 3.40 : กลองใช้ตีประกอบการรำ เป็นกลองที่ชาวกะเหรี่ยงหมู่บ้านป่าแดงทำด้วยไม้เต็ง
ที่มา : ถ่ายภาพโดย บุษบา รอดอัน ณ โรงเรียนคึกษาผู้ใหญ่ชาวเขา ตำบลป่าแดง
อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี ในวันที่ 6 กรกฎาคม 2545

ต่อมาในปี พ.ศ. 2539 ได้มีการนำเครื่องดนตรีสากลเข้ามาบรรเลงร่วมกับเครื่องดนตรีเดิมคือ กลอง โดยนายพงษ์พันธ์ ชูชาติ ขณะนั้นดำรงตำแหน่งเป็นครูสอนศาสนาคริสต์ที่หมู่บ้านป่าเต็ง ได้นำเครื่องดนตรีสากลเข้ามาคือ กีตาร์ จากคำบอกเล่าของนายพงษ์พันธ์ ชูชาติ ซึ่งเป็นครูสอนรำกะเหรี่ยงภายในหมู่บ้านว่า “ตัวผมเองได้ไปศึกษาพระคัมภีร์ เรียนรู้ในทางศาสนาคริสต์ที่โบสถ์ยาระเด็น อำเภอสังขละ จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งผมได้เรียนด้านศาสนากับอาจารย์สุรศักดิ์ ดวงชัย ซึ่งเป็นชาวกะเหรี่ยงมีชื่อภาษากะเหรี่ยงว่า เกอ ยอ ตี และผมได้เรียนด้านการร้องเพลง เรียนดนตรีคือกีตาร์ซึ่งจะมีผู้นำศาสนาเป็นอาจารย์ฝรั่งผมจำไม่ได้ว่าชื่ออะไร พูดภาษาไทยได้ ฟังภาษากะเหรี่ยงได้สอนร้องเพลงทางศาสนาคริสต์และตีคกีตาร์ประกอบการร้องเพลง ผมสนใจและนำเอากีตาร์เข้ามาภายในหมู่บ้านป่าเต็ง และเริ่มเล่นกีตาร์เพื่อให้สัมพันธ์กับการร้องเพลงและการรำของกลุ่มชนชาวกะเหรี่ยง”²⁵

ดังนั้นนายพงษ์พันธ์ ชูชาติ จึงปรึกษาครูผู้สอนรำกะเหรี่ยงตลอดจนผู้แสดงการรำในขณะนั้น มีการสอนให้ผู้แสดงเล่นกีตาร์ แต่ในขณะนั้นกีตาร์มีเพียง 1 ตัวเท่านั้นเนื่องจากไม่มีเงินทุนในการจัดหาซื้อจึงมีกีตาร์บรรเลง 1 ตัว และกลอง 1 ใบสำหรับบรรเลงประกอบการรำเท่านั้น และเมื่อนักกีตาร์เข้ามาบรรเลงก็ไม่เป็นอุปสรรคในการรำแต่อย่างใด เพราะผู้แสดงคงฟังเสียงกลองเป็นจังหวะในการรำเช่นเดิม ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาจึงได้นำเอากีตาร์เข้ามาบรรเลงประกอบการรำ

²⁵ สัมภาษณ์ พงษ์พันธ์ ชูชาติ อายุ 47 ปี, ผู้เล่นดนตรีและร้องเพลงกะเหรี่ยงในหมู่บ้านป่าเต็ง,

2. กีตาร์โปร่ง หรือ ภาษากะเหรี่ยง เรียกว่า คะทา จัดเป็นเครื่องดนตรีประเภทดีดและนำมาเล่นประกอบการรำดำข้าว

ภาพที่ 3.41 : กีตาร์โปร่ง หรือคะทา

ที่มา : ถ่ายภาพโดย บุษบา รอดอัน ณ คริสตจักรป่าเต็ง ตำบลป่าเต็ง อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี ในวันที่ 6 กรกฎาคม 2545

ภาพที่ 3.42 : วิธีการตีกลอง สาทิตโดย นายสีโม อายุ 32 ปี ซึ่งผู้ตีจะยืนถือกลองมือหนึ่งอีกมือหนึ่ง จะตีกลองเพื่อบรรเลงประกอบการรำ

ที่มา : ถ่ายภาพโดย บุษบา รอดอัน ณ โรงเรียนศึกษาผู้ใหญ่ชาวเขา ตำบลป่าแดง อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี ในวันที่ 6 กรกฎาคม 2545

ภาพที่ 3.43 : วิธีการดีดกีตาร์เพื่อนำมาประกอบการบรรเลงในการรำท่าข้าว สาคิตโดย นายเก๋อยอติ อายุ 24 ปี

ที่มา : ถ่ายภาพโดย บุรณา รอดอัน ณ โรงเรียนศึกษาผู้ใหญ่ชาวเขา ตำบลป่าแดง อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี ในวันที่ 6 กรกฎาคม 2545

เนื้อร้อง ทำนองเพลงและจังหวะ

การร่ำดำข้าวเป็นการแสดงพื้นบ้านของกลุ่มชนชาวกะเหรี่ยง มีทั้งดนตรีประกอบและบทเพลง สำหรับร้องให้ทำนอง บทร้องเป็นภาษาพื้นบ้านของชาวกะเหรี่ยง ซึ่งทำนองเพลงมีมาแต่โบราณกาล

ทำนองและจังหวะเพลงที่ใช้ในการร่ำดำข้าวมีเพียงจังหวะเดียว แต่จะมีลีลาทำทางในการร่ำด้วย ก้นทั้งหมดรวม 5 กระบวนท่า

สำหรับเพลงที่ใช้ขับร้องประกอบการร่ำเป็นเพลงที่ใช้จังหวะที่เร็วเรียกว่าจังหวะจิกิริ ซึ่งมีจังหวะเดียวเท่านั้น โดยจะมีคำร้องประกอบการร่ำเนื้อเพลงมักเป็นการเปรียบเทียบตำนานความรักระหว่างหนุ่มสาว ซึ่งผู้วิจัยจะกล่าวถึงจังหวะเนื้อร้อง และทำนองเพลง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

จังหวะจิกิริใช้ทำนองเพลงจิกิริ เป็นการก้าวเท้าขวาพร้อมทั้งแตะเท้าขวาเพียงข้างเดียว 2 จังหวะ จัดเป็นจังหวะเร็ว ดังแผนภูมิจังหวะกระทบไม้ซ้อมข้าวดังนี้

ตารางที่ 3.2 จังหวะกระทบไม้ซ้อมข้าว และจังหวะเพลงจิกิริ

จังหวะไม้ซ้อมข้าว	กรู* กรู* กิ่ง**	กรู กรู กิ่ง	กรู กรู กิ่ง
ลักษณะไม้ซ้อมข้าว	ห่าง ห่าง ชิด	ห่าง ห่าง ชิด	ห่าง ห่าง ชิด

หมายเหตุ กรู* คือ ลักษณะไม้ซ้อมข้าว กระทบกับพื้นดิน

กิ่ง** คือ ลักษณะไม้ซ้อมข้าว 3 อันกระทบกัน

เพลงร่ำดำข้าว หรือจิกิริ

จอต๊ะคะฮือฮือ	โอ...เยอะจอต๊ะคะฮือฮือ
จอต๊ะคะฮือฮือ	โอเยอะจอต๊ะคะฮือฮือ
มีเนอะแอะแฉะยา	มีเนอะแอะแฉะยา
ดีจอทุก็ยอ	แฉะบาน่อไซ่มอ
มีเนอะแอะแฉะยาฮือฮา	มีเนอะแอะแฉะยาฮือฮา
ทุลยพิวเลอะเกอะจือคสิอ	ซามีอู ซามีอู
พิวเซอะเงือฮือฮือ	พิวเซอะเงือฮือฮือ พิวเซอะเงือฮือฮือ

เพลงรำดำข้าว คำแปลภาษาไทย โดย นายพงษ์พันธ์ ชูชาติ

นายผู้ชาย	โอ...นายผู้ชายของเรา
เธอจะรักเรา	เธอจะรักเราบ้างหรือเปล่า
อย่างนายนกแก้ว	รักนางโสมมอ
เธอจะรักเราบ้างหรือเปล่า	เธอจะรักเราบ้างหรือเปล่า
เธอจะรักเรา	เธอจะรักเราบ้างหรือเปล่า
นกเขาร้องที่บนหลังเขา	ถ้ามีใจ ถ้ามีใจ
ถ้ามีใจ	ร้องซันรับ ร้องซันรับ

เพลงรำดำข้าวทำนองเพลงจะเป็นจังหวะเดียว ซึ่งจัดว่า เป็นจังหวะเร็วไม่ซับซ้อนดำเนินทำนองเพลงไปเรื่อยๆ อย่างสม่ำเสมอมีอัตราจังหวะคงที่ฟังแล้วให้ความรู้สึกเข้าใจแบบเพลงกลอนยาวทางภาคกลาง²⁶

²⁶สัมภาษณ์ พงษ์พันธ์ ชูชาติ อายุ 47 ปี, ผู้เล่นดนตรีและร้องเพลงกะเหรี่ยงในหมู่บ้านป่าเต็ง,

ในการนำเครื่องดนตรีสากล คือกีตาร์มาบรรเลงในเพลงรำดำข้าวนั้น หน้าที่ของกีตาร์นั้นเมื่หน้าที่ดำเนินทำนอง ส่วนกลองนั้นทำหน้าที่กำกับจังหวะและกลองนั้นคอยควบคุมจังหวะต่าง ๆ ถึงแม้ว่าจะมีการนำดนตรีชนิดไหนแบบใดมาร่วมบรรเลงเป็นเพลงประกอบการรำ แต่ผู้แสดงก็มีได้ให้ความสำคัญกับเพลงที่ใช้บรรเลงเท่าไรนัก เพราะจากการเก็บข้อมูลทำให้ทราบว่าผู้แสดงจะจดจำเนื้อร้องของเพลงรำดำข้าว และจังหวะกระทบไม้ซ้อมข้าวเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นดนตรีที่นำมาประกอบการแสดงจึงเป็นเพียงสีสันทึที่เข้ามาปรุงแต่งการแสดงรำดำข้าวให้น่าดูและเร้าใจมากยิ่งขึ้นเท่านั้น

3.3.4 โอกาสและเวลาในการแสดง

ในอดีตโอกาสในการแสดงรำดำข้าวนี้จะแสดงกันในงานใหญ่ ๆ ดังนี้

3.3.4.1 การขออนุญาตก่อนที่จะลงมือทำมาหากิน สมัยก่อนนั้นก่อนที่จะพวกเขาจะลงมือปลูกพืชไร่ นั้น คือก่อนที่จะปลูกพืชผลต้องทำไร่ถางป่าและต้องทำพิธีขออนุญาตเจ้าป่าเจ้าเขา ผีสงนางไม้ต่างๆ เพื่อที่จะได้ไม่โกรธจะวอยพรให้พวกเขาจะเหยิงในการปลูกพืชไร่ได้ผลดีปีละหลายๆ²⁷

3.3.4.2 การขอบคุณ หลังจากชาวกะเหรี่ยงเก็บเกี่ยวพืชไร่ และได้พืชผลดีในปีนั้นๆ ทั้งที่ไม่เคยใส่ปุ๋ยและคอยดูแลปกป้องรักษาพวกเขาจะเหยิงไม่ให้เจ็บป่วย²⁸

ซึ่งการแสดงในอดีตนั้นจะแสดงหลังจากว่างวันเสร็จจากภารกิจการทำงานแล้วในช่วงบ่าย โดยมีหัวหน้าหมู่บ้านซึ่งกลุ่มชนชาวกะเหรี่ยงให้ความเคารพนับถือเป็นผู้นัดหมายให้มาชุมนุมกันภายในบริเวณลานบ้านใดบ้านหนึ่ง

ปัจจุบันโอกาสในการแสดงรำดำข้าว เริ่มเปลี่ยนแปลงไปบ้าง และนำมาแสดงในงานต่างๆ ภายในหมู่บ้าน ในอำเภอ และในจังหวัดใกล้เคียง เช่นงานอนุรักษ์วัฒนธรรมของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง งานเทิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว งานประเพณีสงกรานต์ที่ทางอำเภอแก่งกระจานจัดขึ้นเป็นประจำทุกปี ซึ่งกลุ่มชนชาวกะเหรี่ยงได้นำวัฒนธรรมการแสดงไปร่วมด้วย และนอกจากงานต่างๆ ที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น การแสดงชุดรำดำข้าวจะแสดงในงานต้อนรับแขกที่มาเยี่ยมเยือนที่เข้ามาศึกษาศิลปวัฒนธรรมชาวกะเหรี่ยงในหมู่บ้านให้เป็นที่รู้จัก²⁹ ซึ่งโอกาสการแสดงรำดำข้าวนี้เมื่ไม่บ่อยนัก เนื่องจากผู้แสดงฝ่ายชายและผู้แสดง

²⁷สัมภาษณ์ พงษ์พันธ์ ชูชาติ. อายุ 47 ปี, ผู้เล่นดนตรีและร้องเพลงกะเหรี่ยงในหมู่บ้านป่าเต็ง, 23 สิงหาคม 2544.

²⁸สัมภาษณ์ กิริทอ. แก้วช่วยชูบ อายุ 54 ปี, ครูสอนรำกะเหรี่ยงหมู่บ้านป่าเต็ง, 6 ธันวาคม 2544.

²⁹สัมภาษณ์ เอกราช ผ้าท้อ. อายุ 35 ปี, ครูสอนรำกะเหรี่ยงหมู่บ้านป่าเต็ง, 6 ธันวาคม 2544.

ฝ่ายหญิงต้องออกไปทำงานรับจ้าง ไม่ค่อยมีเวลาหรือกว่าจะตามมาครบทุกคนก็ต้องใช้เวลามาก เพราะการ
แสดงวัฒนธรรมของชนชาวกะเหรี่ยงไม่ว่าชุดใดก็ตามต้องใช้ผู้แสดงจำนวนมาก

สำหรับเวลาในการแสดงรำดำข้าวทั้งในอดีต และปัจจุบันนิยมแสดงในเวลาช่วงบ่าย หลังว่างเว้น
จากภารกิจการทำงาน ประมาณ 13.00 นาฬิกาเป็นต้นไป ระยะเวลาในการแสดงประมาณ 7-15 นาที อาจจะ
มากหรือน้อยกว่านี้ขึ้นอยู่กับว่าผู้แสดงแต่ละครั้งผู้แสดงอาจจะแสดงครบทุกกระบวนท่าหรือไม่ครบก็ขึ้นอยู่กับ
กับผู้แสดงเช่นเดียวกัน ว่ารู้สึกเหนื่อยและต้องการหยุดพักเมื่อไร

ภาพที่ 3.44 : การรำดำข้าวในงานคริสตมาสของกลุ่มชนชาวกะเหรี่ยง เป็นการแสดงทั้งผู้แสดงชาย และ
ผู้แสดงหญิง

ที่มา : ถ่ายภาพโดย บุษบา รอดอัน ณ โปสท์ป่าเต็ง อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี
ในวันที่ 27 ธันวาคม 2545

3.3.5 สถานที่แสดง

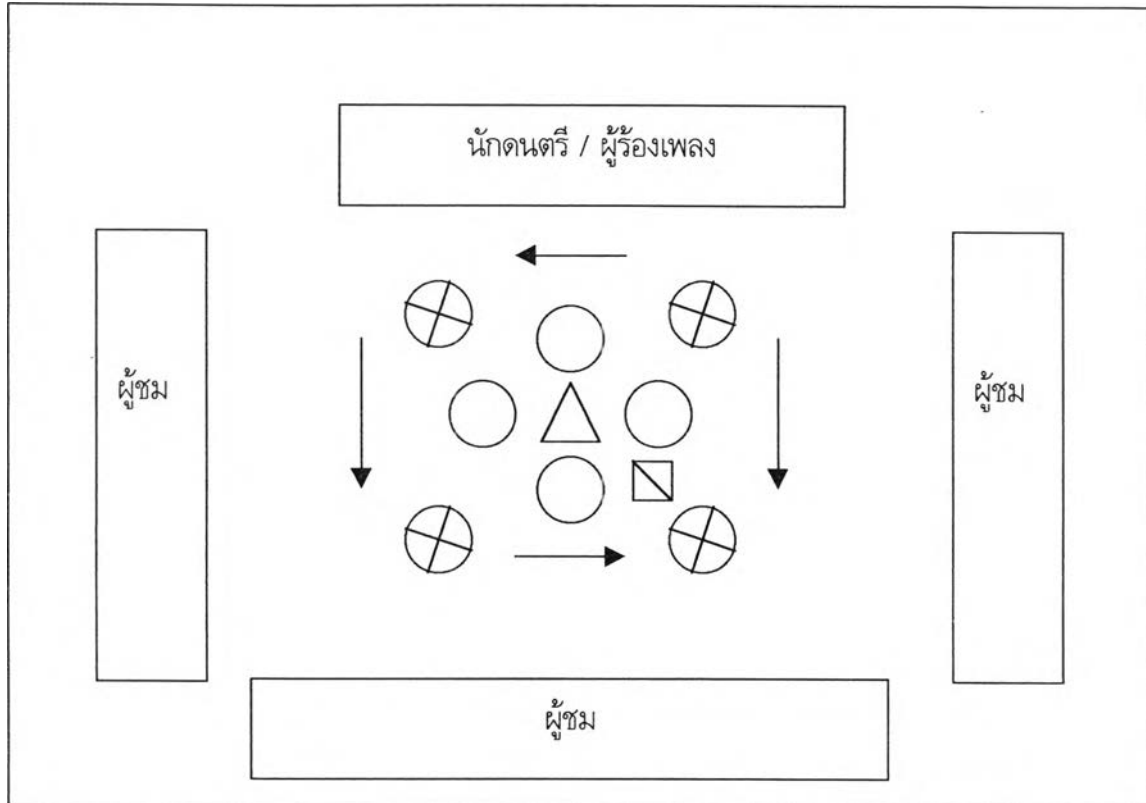
สถานที่สำหรับแสดงร่ำดำข้าวนั้นไม่จำกัดความกว้างยาวเท่าใด ไม่ต้องยกพื้นเวทีแต่ควรมีความกว้างยาวเหมาะสม และจะต้องเป็นพื้นราบเรียบไม่ขรุขระเพราะผู้แสดงฝ่ายชาย และผู้แสดงฝ่ายหญิงต้องถอดรองเท้าในขณะแสดงด้วย และที่สำคัญคือผู้แสดงฝ่ายหญิงในระหว่างการแสดงจะต้องก้าวกระโดด ก้าวแตะพื้นซึ่งเป็นจังหวะที่เร็ว ดังนั้นพื้นที่ในการแสดงจำเป็นต้องเป็นที่เรียบ และควรมีความกว้างยาวเหมาะสม เพื่อให้ผู้แสดงสามารถเคลื่อนไหวได้อย่างอิสระ

สำหรับสถานที่ที่นิยมใช้ในการแสดงร่ำดำข้าวในอดีต คือบริเวณลานบ้านใดบ้านหนึ่งที่มีขนาดกว้างเพียงพอสำหรับผู้แสดง ผู้ร้องเพลง นักดนตรี และผู้ชมก่อนที่จะแสดงครูผู้สอนว่าจะมีการนัดหมายเพื่อแจ้งให้ทราบก่อนล่วงหน้า

ปัจจุบันสถานที่ที่ใช้ในการแสดงนั้น คือคริสตจักรป่าเต็งซึ่งเป็นโบสถ์ทางศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก เพราะมีขนาดกว้างเพียงพอสำหรับผู้แสดง ไม่ว่าจะเป็นผู้ขับร้องเพลง นักดนตรี และผู้ชม อีกทั้งยังมีต้นไม้ใหญ่ให้ร่มเงา และอากาศเย็นสบายไม่อบอ้าว มีลำธารอยู่ด้านข้างและด้านหลังดูแล้วสบายตา ซึ่งนับว่าเป็นวัฒนธรรมของชาวเขาที่น่าประทับใจโบสถ์ป่าเต็งเป็นสถานที่ประกอบศาสนากิจแล้ว สำหรับกลุ่มชนชาวกะเหรี่ยงยังถือได้ว่าเป็นสถานที่ประกอบกิจกรรมต่างๆ ของหมู่บ้านอีกด้วย เช่น ต้อนรับแขกผู้มาเยี่ยมชม วัฒนธรรมประเพณีภายในกลุ่มชน ประชุมต่างๆ ของหมู่บ้านซึ่งกิจกรรมดังกล่าวมักจัดขึ้นที่โบสถ์ของศาสนาคริสต์ เพื่อแสดงให้เห็นว่ากลุ่มชนชาวกะเหรี่ยงมีความผูกพันและสามารถรวมกลุ่มกันเพื่อแสดงสามัคคีของกลุ่มชน โดยมีศาสนาเป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ เหมือนกับสังคมไทยที่มีศาสนาพุทธเป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยวจิตใจเช่นกัน

ผู้วิจัยได้เข้าไปมีส่วนร่วมแบบสังเกตการณ์พบว่า ในงานพระนครคีรีของทางจังหวัดเพชรบุรี เมื่อวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2545 ซึ่งกลุ่มชนชาวกะเหรี่ยงได้นำเอาวัฒนธรรมประเพณีการแสดงร่ำดำข้าว เพื่อต้องการที่จะอนุรักษ์การแสดงภายในกลุ่มชน โดยผู้แสดงจะแสดงบนเขาวัง ซึ่งเป็นสถานที่จัดงาน บริเวณงานเป็นพื้นปูนไม่ขรุขระ ผู้ชมมีทั้งคนไทยและชาวต่างชาติเข้ามาชมงาน ซึ่งยืนบ้างนั่งบ้างรายรอบบริเวณลานที่มีการแสดงร่ำดำข้าว

ตำแหน่งที่ตั้งของดนตรีนั้นไม่มีเพราะมีเครื่องดนตรีน้อยชิ้น คือมีเพียงกลองและกีตาร์ ซึ่งผู้เล่นจะถือเอง ส่วนผู้ขับร้องเพลงยืนทางด้านหลังของผู้แสดง ดังแผนผังแสดงดังนี้

แผนผังที่ 3.13: สถานที่ในการแสดงรำดำข้าว

- หมายเหตุ
- ⊗ คือ ผู้แสดงหญิง
 - คือ ผู้แสดงชาย
 - คือ จังหวะไม้ดำข้าวซึ่งลงจังหวะ กรู
 - △ คือ จังหวะไม้ดำข้าวซึ่งลงจังหวะ กิ่ง

ดังนั้นจึงพอสรุปได้ว่า สถานที่สำหรับการแสดงรำดำข้าวนั้นต้องมีขนาดกว้างพอเหมาะ เพื่อสะดวกในการแสดงลีลาท่าทางต่างๆ ในการแสดงได้อย่างคล่องแคล่ว และที่สำคัญต้องมีพื้นที่เรียบไม่มีสิ่งกีดขวางจึงจะทำให้การแสดงรำดำข้าวดำเนินไปด้วยดี

3.3.6 อุปกรณ์ในการแสดง

การแสดงรำดำข้าวที่แสดงในปัจจุบันนี้ อุปกรณ์ที่ใช้ประกอบการแสดงก็คือไม้ไผ่แทนไม้ซ้อมข้าว จำนวน 3 ลำ แล้วแต่จำนวนของผู้แสดง มีความยาว 2 เมตร เส้นผ่าศูนย์กลาง 5 เซนติเมตร ใช้เป็นไม้ซ้อมข้าวสำหรับการแสดงโดยเฉพาะ ซึ่งในปัจจุบันไม้ซ้อมข้าวและครกจริงๆ นั้นหาได้ยาก และอีกประการหนึ่งในการเคลื่อนย้ายอุปกรณ์ดังกล่าวไม่ค่อยสะดวก ดังนั้นกลุ่มชนชาวกะเหรี่ยงจึงใช้ไม้ไผ่แทนไม้ซ้อมข้าวและพื้นดินที่เรียบเป็นครกแทน

ขนาดของไม้ไผ่ที่นำมาแทนไม้ซ้อมข้าวนั้นจะมีขนาดเท่ากัน 3 ลำ ซึ่งก็แล้วแต่จำนวนของผู้แสดงจะมากน้อยแค่ไหน ยาวประมาณ 2 เมตร ซึ่งเป็นไม้ไผ่ขนาดเท่ากันทั้งด้านบนและด้านล่าง

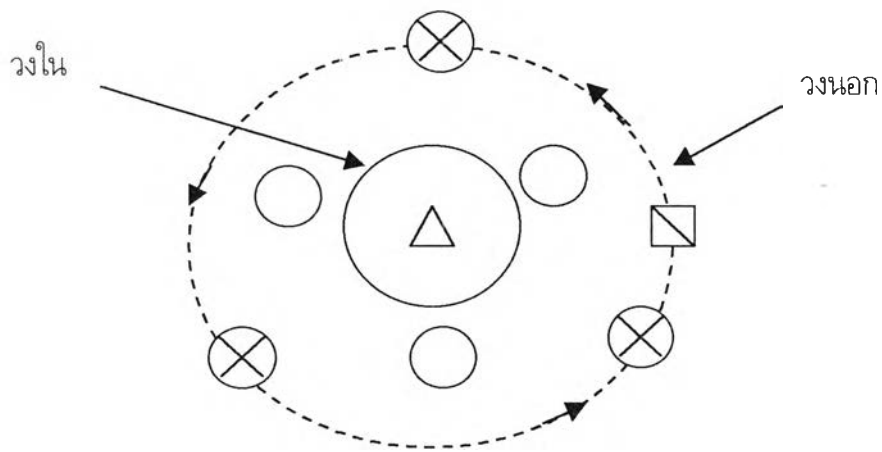

ภาพที่ 3.45 : ไม้ไผ่ที่ใช้ประกอบการแสดงรำดำข้าว
ที่มา : ถ่ายภาพโดย บุษบา รอดอัน ณ โบสถ์คริสต์จักรป่าเต็ง อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี ในวันที่ 7 กรกฎาคม 2545

3.3.7 ลักษณะการรำดำข้าว

ลำดับขั้นตอนในการดำข้าวของกลุ่มชนชาวกะเหรี่ยงในหมู่บ้านป่าเต็งจะเป็นการแสดงออกถึงวิถีการดำรงชีวิตภายในครอบครัว คือกลุ่มชนชาวกะเหรี่ยงต้องดำข้าวเองเพื่อนำมาใช้ในครอบครัวทุกหลังคาเรือนก็ว่าได้ ดังนั้นในการแสดงรำดำข้าวของกลุ่มชนชาวกะเหรี่ยงนั้นเป็นการแสดงที่แสดงเล่นกัน เพื่อความสนุกสนานผ่อนคลายความเครียดหลังจากฤดูกาลเก็บเกี่ยวเป็นการเลียนแบบวิธีการดำข้าว เพื่อให้ผู้ชมเกิดจินตนาการในการแสดงรำดำข้าว ซึ่งมีลำดับขั้นตอนและการจัดแถวรูปแบบต่างๆ ที่แตกต่างกันออกไปตามจังหวัดรายละเอียดคือ

1. ทำออกคือ ผู้แสดงชายยืนถือไม้ไผ่ (ใช้แทนไม้ซ้อมข้าวมีขนาดยาว 2 เมตรเท่ากันทั้งด้านบนและด้านล่าง) คนละ 1 ลำ จำนวน 3 คน หันหน้าเข้าหากันเป็นวง โดยสมมติว่าสถานที่ตรงกลางที่ผู้แสดงยืนเป็นครกดำข้าว แล้วใช้ไม้ไผ่ตำลงไปตามจังหวะ กู กู กิ่ง พร้อมทั้งดนตรีก็เริ่มบรรเลง โดยตีกลองก่อนซึ่งเสียงกลองจะลงจังหวะ กู กู กิ่ง พร้อมกัน ซึ่งนักดนตรีตีดกิดาร์คลอไปพร้อมกับเพลงที่มีผู้ร้องเป็นภาษากะเหรี่ยง ซึ่งจะดูเหมือนว่าผู้แสดงจะฟังจังหวะไม้ไผ่ที่ซ้อมข้าวเสียเป็นส่วนใหญ่ ผู้แสดงชายจะยืนอยู่กับที่จับไม้ไผ่ทั้งสองมือ มือขวาอยู่บนมือซ้ายอยู่ล่าง ลักษณะการจับไม้ไผ่ระหว่างมือขวากับมือซ้าย ห่างกันประมาณ 1 ฟุต และในการรำดำข้าวผู้แสดงจะถือไม้ไผ่ขนาดยาว 2 เมตรคนละ 1 ลำ เพื่อที่จะดำข้าว(ใช้แทนไม้ซ้อมข้าว) ในการแสดงรำดำข้าวจะใช้จังหวะดำข้าว 3 จังหวะ คือ กู* กู กิ่ง** ผู้วิจัยได้จัดแบ่งจังหวะโดยมีสัญลักษณ์เพื่อให้จดจำได้ง่ายขึ้นดังนี้

สัญลักษณ์ในการรำดำข้าว

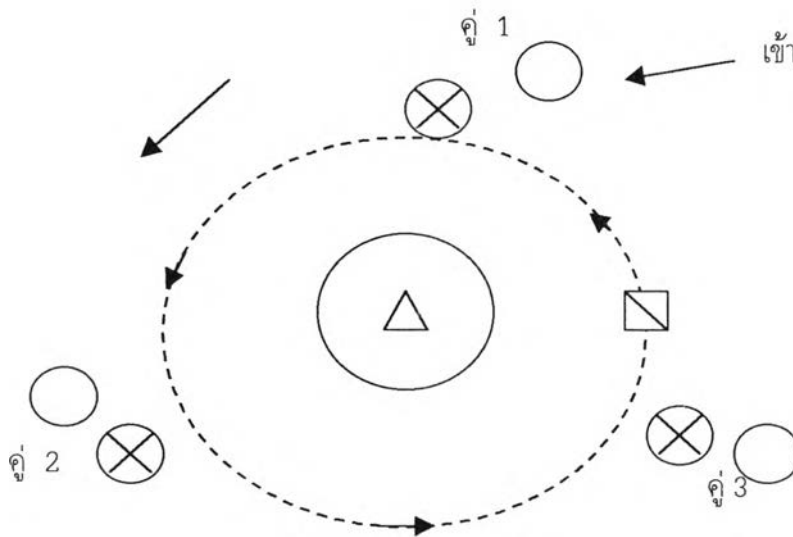
- ⊗ หมายถึง ผู้แสดงหญิง
- หมายถึง ผู้แสดงชาย
- △ หมายถึง พื้นดินที่สมมติให้เป็นครกตำข้าว จังหวะกรู
- ◻ หมายถึง จังหวะของไม้ไผ่ที่ยกลอยลงพื้นดิน จังหวะกึ่ง

กรู* หมายถึง จังหวะของไม้ไผ่ที่ตำอยู่วงใน 2 จังหวะ

กึ่ง** หมายถึง จังหวะของไม้ไผ่ที่ตำอยู่วงนอก 1 จังหวะ

แผนผังที่ 3.14: รูปแบบแถวท่าออกของผู้แสดงฝ่ายชาย - หญิง

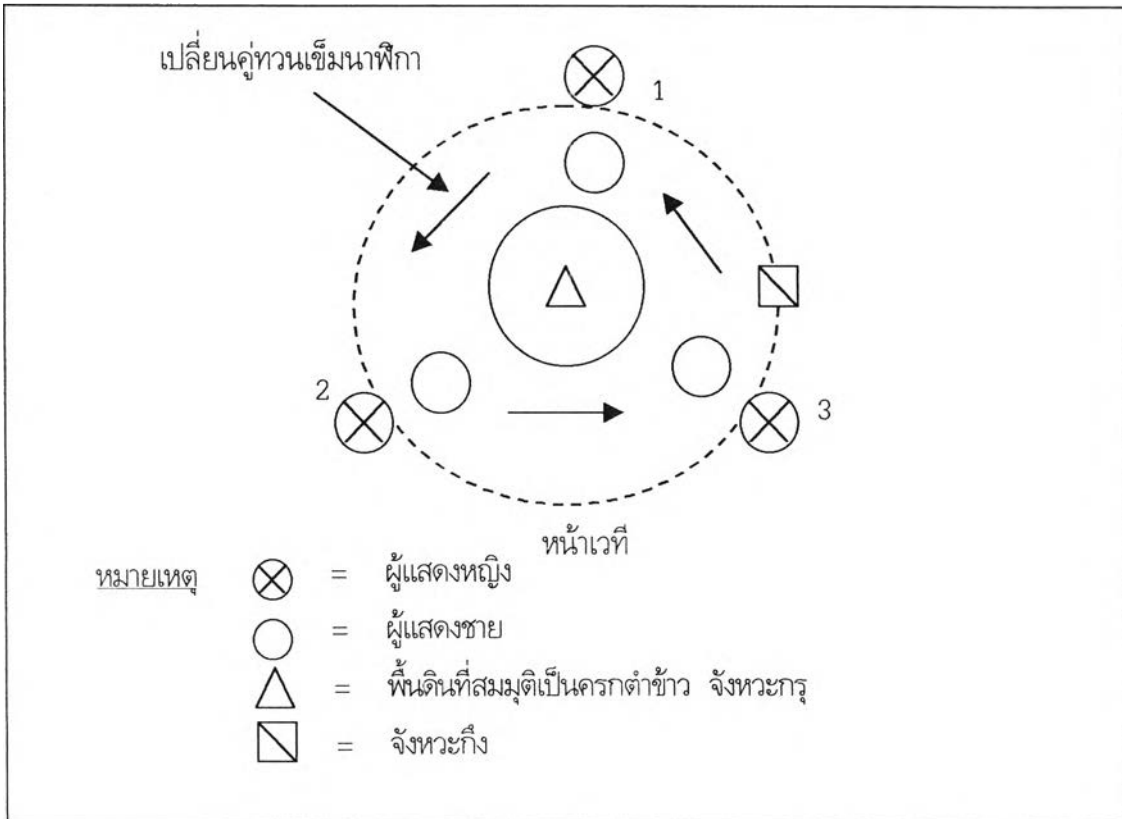
จากนั้นผู้แสดงฝ่ายหญิงก็จะก้าวเท้าตามจังหวะไม้ไฟในจังหวะกรู มือทั้งสองเท้าสะเอว ก้าวเท้าตามจังหวะ คือก้าวเท้าขวา ก้าวเท้าซ้าย ตะเท้าขวา ในลักษณะทวนเข็มนาฬิกาอยู่ด้านหลังผู้แสดงฝ่ายชายตามคู่ของตน ดังแผนผังรูปแบบแถวดังนี้

แผนผังที่ 3.15: รูปแบบแถวทำออกของผู้แสดงฝ่ายหญิง

นักแสดงฝ่ายหญิงจะรำออกมาตามจังหวะกรู กรู กิ่ง ตามผู้แสดงคนแรก หลังจากนั้นจะหยุดตรงหลังผู้แสดงฝ่ายชายตามคู่ของตน พร้อมทั้งก้าวเท้าขวาก้าวเท้าซ้าย ตะเท้าขวา และกระโดดก้าวเข้ามาในวงนอก

2. ทำเปลี่ยนคู่ คือผู้แสดงฝ่ายหญิงจะก้าวกระโดดเท้าเพื่อเปลี่ยนคู่ โดยสลับกันเองด้านหน้า ผู้แสดงฝ่ายชาย เช่น คู่ที่ 1 จะสับเปลี่ยนไปคู่ที่ 2 คู่ที่ 2 จะสับเปลี่ยนไปคู่ที่ 3 และคู่ที่ 3 จะสับเปลี่ยนไปคู่ที่ 1 โดยที่ผู้แสดงฝ่ายชายยังยืนอยู่กับที่ ผู้แสดงฝ่ายหญิงจะรำไปจนกระทั่งถึงคู่ของตน แล้วจึงเปลี่ยนทำต่อไป ดังแผนผังรูปแบบดังนี้

แผนผังที่ 3.16: รูปแบบทำเปลี่ยนคู่ของผู้แสดงฝ่ายหญิง ลักษณะทวนเข็มนาฬิกา

3. ทำคู่มือข้างเดียว คือผู้แสดงฝ่ายหญิงคู่มือข้างขวา มือซ้ายทำสะเอวในลักษณะสะบัดมือตามจังหวะ 3 ครั้ง แล้วเปลี่ยนมาทำสะเอว และคู่มือขวาอีกครั้งปฏิบัติเช่นนี้จนจบกระบวนการ ส่วนเท้าจะก้าวเท้าขวาแต่ไม่ด้านหน้าหันหลังที่ปลายเท้าให้ลงจังหวะกรู 2 ครั้ง แล้วจึงชักเท้าขวามายืนเต็มเท้า เท้าซ้ายยืนอยู่กับที่ หลังจากนั้นก้าวเท้าขวาแต่ไม่ด้านหน้าให้ลงจังหวะกรู 2 ครั้ง ปฏิบัติเหมือนเดิมจนครบทำที่ 3 ดังรายละเอียดตามตาราง

ตารางที่ 3.3: จังหวะในท่าที่ 3 ที่แสดงจังหวะไม้และท่ารำของมือและเท้า

จังหวะไม้	กรู	กรู	กึ่ง
ท่ารำมือ	ชูมือขวา มือซ้ายเท้าสะเอว	ชูมือขวา มือซ้ายเท้าสะเอว	มือขวาเท้าสะเอว มือซ้ายเท้าสะเอว
ท่ารำเท้า	แตะเท้าขวา (ใช้ปลายเท้า)	แตะเท้าขวา (ใช้ปลายเท้า)	ชักเท้าขวายืนชิดเท้าซ้าย โดยให้น้ำหนักลงที่ปลาย เท้า

4. ท่าจับมือสูง คือผู้แสดงฝ่ายหญิงจับมือกันทั้ง 3 คน มือขวายกขึ้นสูงระดับศีรษะ มือซ้ายเท้าสะเอว ก้าวเท้าขวาแตะลงข้างหน้าตรงจังหวะกรู 2 ครั้ง แล้วยกเท้าขวาชูขึ้นวางชิดเท้าซ้ายน้ำหนักลงปลายเท้า ปฏิบัติเช่นนี้จนจบกระบวนท่าแล้วเริ่มเปลี่ยนท่าใหม่โดยเดินสลับคู่กัน เดินด้านหลังของผู้แสดงชายในลักษณะทวนเข็มนาฬิกา ซึ่งผู้แสดงชายยืนอยู่กับที่ แต่เมื่อจับไม้ไผ่ทั้งสองมือดำข้าวในจังหวะ กรู กรู กึ่ง

3.3.8 การสืบทอดการแสดง

การสืบทอดการแสดงรำดำข้าว ที่แสดงในปัจจุบันนี้ เป็นการสืบทอดเพื่อการอนุรักษ์สามารถแยกรายละเอียดได้ดังต่อไปนี้

1. การสืบทอดการแสดงจากผู้แสดงอาวุโส ซึ่งเป็นผู้เคยแสดงรำดำข้าวมาก่อนต่อมาเมื่ออายุมากแล้วก็ไม่ได้แสดง แต่จะถ่ายทอดให้กับคนรุ่นหนุ่มสาวชาวกะเหรี่ยงสืบต่อมาจนกระทั่งปัจจุบัน
2. การสืบทอดการแสดงจากกลุ่มนักแสดงด้วยกันซึ่งการสืบทอดท่ารำในลักษณะเช่นนี้เกิดขึ้นเพราะชุมชน หรือกลุ่มองค์กรต่างๆ ต้องการให้มีการแสดงของกลุ่มชน คือการรำดำข้าว จึงให้ผู้ที่มีความสามารถในการรำดำข้าวเป็นผู้ถ่ายทอดท่ารำให้ซึ่งการรำเป็นท่าที่เลียนแบบการดำข้าว เพื่อให้ผู้ชมเกิดจินตนาการ ในการเห็นภาพได้เองขณะที่แสดง

ดังนั้นจึงเห็นได้ว่า การรำดำข้าวที่แสดงกันในปัจจุบันนี้เป็นท่ารำที่ได้รับการถ่ายทอดสืบทอดกันมาจากผู้แสดงอาวุโสที่เลิกแสดงไปแล้วและจากกลุ่มผู้แสดงด้วยกัน ซึ่งนับว่ากลุ่มชนชาวกะเหรี่ยงในหมู่บ้านป่าเต็งนั้น ยังคงรักษารูปแบบวัฒนธรรมด้านการแสดงของเผ่าพันธุ์ไว้เป็นอย่างดี

3.4 การแสดงเพลงกล่อมลูก หรือท้วมิโพล

การแสดงเพลงกล่อมลูก เป็นการแสดงของกลุ่มชนชาวกะเหรี่ยงชูดหนึ่ง ซึ่งลักษณะการแสดงเพลงกล่อมลูกเป็นการแสดงที่พ่อ-แม่ แสดงความรักและเล่นกับลูกเมื่อเสร็จจากภาระการทำงานนอกบ้าน ระหว่างพ่อ-แม่-ลูกอย่างน่าชื่นชม ดังรายละเอียด กล่าวคือ

3.4.1 ผู้แสดง

การแสดงเพลงกล่อมลูกเป็นการแสดงที่ไม่เน้นท่าหรือไม่มีท่าทางที่แสดงว่าร้องอยู่ในเพลงกล่อมลูกเลยก็ว่าได้ โดยใช้ผู้แสดงจะเป็นผู้หญิง 1 คนแสดงเป็นแม่และผู้ชาย 1 คน แสดงเป็นพ่อทำกริยาท่าทางซึ่งแสดงออกมาให้เห็นถึงความรักและความผูกพันที่มีต่อลูก เช่น การอุ้มลูก, การเล่นกับลูก, การอุ้มลูกเดินไปเดินมา การนำลูกเข้าอนในเปล และการไกวเปล แสดงออกให้เห็นถึงความห่วงใยที่มีต่อลูก ในขณะที่ลูกนอนหลับ

การคัดเลือกผู้แสดงไม่มีหลักเกณฑ์อะไรมากนักเพียงแต่มีผู้แสดงหญิง 1 คน ผู้แสดงชาย 1 คน ที่มีอายุประมาณ 30 ปีขึ้นไป³⁰ และที่สำคัญต้องสามารถร้องเพลงกล่อมลูกซึ่งเป็นเพลงเก่าแก่ของกะเหรี่ยงได้ ไม่ต้องการฝึกซ้อมมากนักเพียงแต่ฝึกซ้อมการร้องเพลงกล่อมลูกให้ชำนาญ ส่วนลีลาท่าทางในการอุ้มลูกนั้นลูกแสดงหญิงที่แสดงเป็นแม่จะปฏิบัติเอง ซึ่งพบเห็นอยู่เป็นประจำในทุกครัวเรือนตั้งแต่เด็กจนถึงปัจจุบัน เพราะจัดเป็นวิถีการดำเนินชีวิตภายในกลุ่มชน เมื่อคัดเลือกได้เรียบร้อยแล้ว จะมีผู้สูงอายุที่เคยแสดงเพลงกล่อมลูกมาสอนร้องและแนะนำการร้อง การทำท่าทางต่างๆ ในการอุ้มลูกให้ผู้กับผู้แสดงหญิงและผู้แสดงชาย ช่วงเวลา 19.00 น. โดยทำการฝึกหัดที่บ้านใดบ้านหนึ่ง³¹ ผู้วิจัยได้สอบถามผู้ที่เคยแสดงเพลงกล่อมลูกซึ่งปัจจุบันอายุ 75 ปี³² ทำให้ทราบว่า “การแสดงเพลงกล่อมลูกไม่ค่อยนิยมนำออกมาแสดง เพราะผู้ชมไม่ค่อยให้ความสนใจมากนักจะนำมาแสดงในงานประเพณีของหมู่บ้านเท่านั้น ซึ่งก็ไม่น่าจะได้แสดงบ่อยนัก”

กลุ่มผู้ชมกับกลุ่มผู้แสดงมักแยกกันโดยเด็ดขาด ทั้งนี้เนื่องจากการแสดงเพลงกล่อมลูกต้องการฝึกหัดการร้องเพลงที่ถูกต้องและถูกวิธีตามเนื้อร้องของเพลงภาษากะเหรี่ยง ดังนั้นจึงต้องมีการฝึกหัดมาอย่างชำนาญจึงจะสามารถแสดงและร้องเพลงกล่อมลูกได้ดี ด้วยเหตุนี้จึงไม่ค่อยมีกลุ่มผู้ชมที่ไม่มีประสบการณ์ในการร้องเพลงกล่อมลูกมาร่วมร้องเพลงด้วย ทำให้การแสดงเพลงกล่อมลูกไม่มีสิ่งดึงดูดความสนใจเพื่อที่จะให้ผู้ชมเกิดความสนใจเท่าที่ควร จึงเป็นเหตุให้การแสดงชุดเพลงกล่อมลูกในปัจจุบันไม่นำออกมาแสดง

³⁰ สัมภาษณ์ กิริทอ แก้วช่วยชูบ, ครูสอนรำกะเหรี่ยง หมู่บ้านป่าแดง, 6 กรกฎาคม 2545.

³¹ สัมภาษณ์ พ่อเกี พะละ, ครูสอนรำกะเหรี่ยง หมู่บ้านป่าแดง, 6 กรกฎาคม 2545.

³² สัมภาษณ์ สมบัติ วิโรจน์ประสิทธิ์, ครูสอนรำกะเหรี่ยง หมู่บ้านป่าแดง, 6 กรกฎาคม 2545.

3.4.2 การแต่งกาย

การแต่งกายของการแสดงเพลงกล่อมลูกซึ่งแบ่งออกเป็นผู้ชายผู้หญิงพอสรุปได้ดังนี้
ผู้แสดงหญิง

- สวมกระโปรงทรงสอบยาวสีดำ , สีแดง เป็นต้น คอวี แขนสั้นในตั้ว และโพกผ้าสีแดง ใครมีสี
อะไรก็นำมาใช้ไม่จำกัดการแต่งกายมากนัก แต่ยังคงดำรงการแต่งกายของกลุ่มชนชาวกระเหรี่ยงไว้³³
- ทรงผมจะหวีผมแฉกกลาง มัดผมและรวมไว้ด้านหลัง นำผ้าสีแดงมาผูกศีรษะ

ภาพที่ 3.46 : การแต่งกายของผู้แสดงหญิง แสดงแบบโดยหน่อแอแอะ
ที่มา : ถ่ายภาพโดย บุษบา รอดอัน ณ บ้านเลขที่ 214 หมู่ 6 ตำบลป่าเต็ง อำเภอกำแพงกระเจาน
จังหวัดเพชรบุรี ในวันที่ 6 กรกฎาคม 2545

³³สัมภาษณ์ กาญจนา พะละ, ผู้แสดงเพลงกล่อมลูก หมู่บ้านป่าเต็ง, 6 กรกฎาคม 2545.

ภาพที่ 3.47 : เสื้อกะเหรี่ยงของผู้แสดงฝายหญิง มีลักษณะเป็นเสื้อตัวยาวสีดำ ด้านข้างและตรงหน้าอก
จะมีพู่ห้อย และปักด้วยเลื่อม ลูกปัดสวยงาม

ที่มา : ถ่ายภาพโดย นุชบา รอดอัน ณ บ้านเลขที่ 81 หมู่ 6 ตำบลป่าเต็ง อำเภอแก่งกระจาน
จังหวัดเพชรบุรี ในวันที่ 5 ตุลาคม 2545

ภาพที่ 3.48 : ผ้าโพกศีรษะของผู้แสดงฟายหญิงเป็นผ้าต่างสีมีลักษณะเป็นรูปสามเหลี่ยม
กว้าง 1.50 เมตร ยาว 2 เมตร

ที่มา : ถ่ายภาพโดยบุษบา รอดอัน ณ บ้านเลขที่ 47 หมู่ 6 ตำบลป่าแดง อำเภอแก่งกระจาน
จังหวัดเพชรบุรี ในวันที่ 6 กรกฎาคม 2545

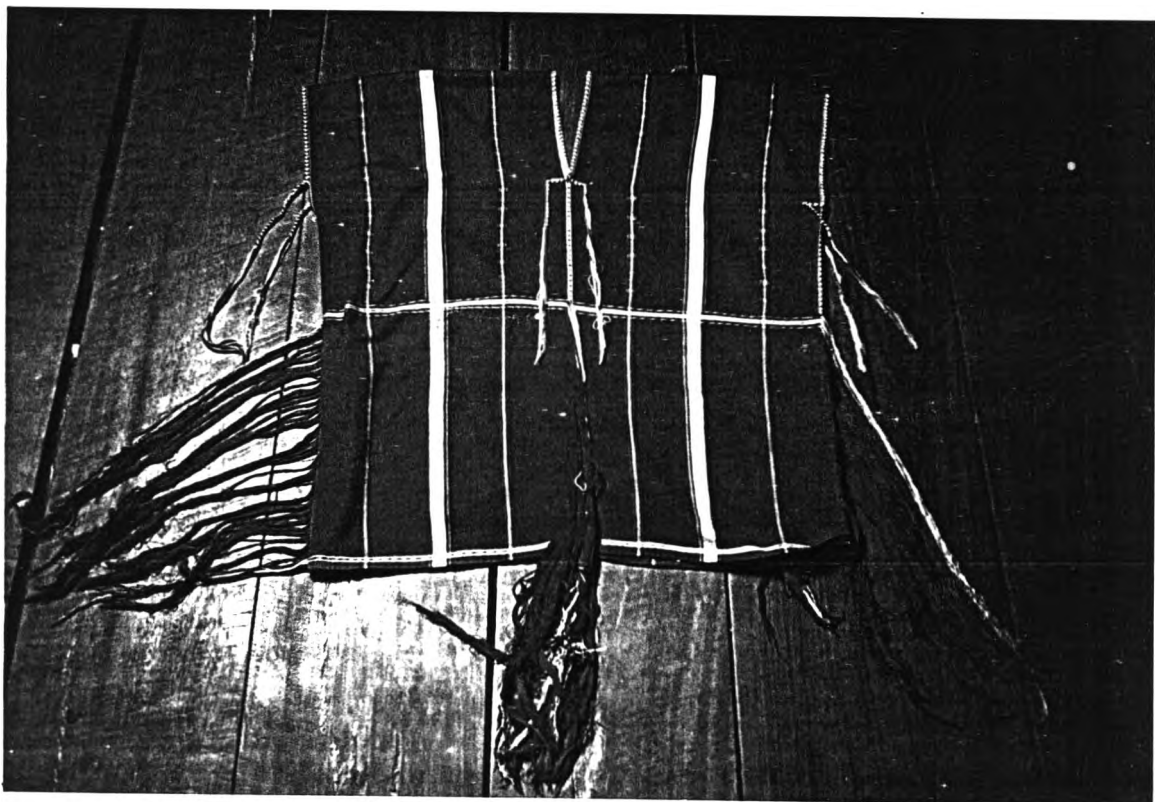
ผู้แสดงชาย

- สวมเสื้อที่มีรูปแบบพื้นฐานเหมือนเสื้อของผู้หญิง แต่ตัวเสื้ออาจจะยาวคลุมถึงสะโพก ไม่จำกัดสี ซึ่งจะเป็นเสื้อที่ทอขึ้นเองในหมู่บ้าน และนุ่งโสร่งไม่จำกัดสี และการแต่งกายมากนัก การแต่งกายก็คือ แต่งแบบชาวบ้านกะเหรี่ยง

ภาพที่ 3.49 : การแต่งกายของผู้แสดงฝ่ายชาย สวมเสื้อกะเหรี่ยงยาวคลุมสะโพก นุ่งโสร่งยาวระดับข้อเท้าของผู้สวมใส่ แสดงแบบโดยนาย จอฟู่ยอ

ที่มา : ถ่ายภาพโดย บุษบา รอดอัน ณ บ้านเลขที่ 81 หมู่ 6 ตำบลป่าแดง อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี ในวันที่ 7 กรกฎาคม 2545

ภาพที่ 3.50 : ฆ้องวงเครื่องของผู้แสดงฝ่ายชาย มีลักษณะเป็นลือตัวสั้น คอวี คลุมสะโพก เป็นลือที่ทอขึ้นเองภายในหมู่บ้าน

ที่มา : ถ่ายภาพโดย บุษบา รอดอัน ณ บ้านเลขที่ 81 หมู่ 6 ตำบลป่าเต็ง อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี ในวันที่ 5 ตุลาคม 2545

ภาพที่ 3.51 : โสร่งของผู้แสดงฝ่ายชาย เป็นผ้าที่ทอขึ้นเองภายในหมู่บ้าน
ที่มา : ถ่ายภาพโดย บุชบา รอดอัน ณ บ้านเลขที่ 81 หมู่ 6 ตำบลป่าแดง อำเภอแก่งกระจาน
จังหวัดเพชรบุรี ในวันที่ 5 ตุลาคม 2545

3.4.3 เพลงที่ใช้ร้อง

เพลงกล่อมลูก เป็นการแสดงพื้นบ้านของกลุ่มชาวกะเหรี่ยงไม่มีเครื่องดนตรีให้ทำนอง บทร้องจะเป็นบทร้องกล่อมลูกภาษาพื้นบ้านของชาวกะเหรี่ยงเป็นภาษากะเหรี่ยง ทำนองเพลงเป็นการขับร้องที่มีมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ

เพลงทัวมิโพล

ฟีลึกุฮา	ฟีลึกุฮา
มูลุกายจืออาพูชาวีอาพู	โมเตอะพาอุเลอะฮึเลอะคอบ
ชาวีอาพูคูอวีดีอึ	ชากลึกลูเตอะกอลุดู
ชากลึกลูเตอะกอลุดู	คาวตาโต คาวตาโต
ชาพูเนะนอพูเจ	ชาพูเนะนอพูเจคอบ แกละ
โมแอะเวเวโมแอะเว	ฟี ฟี กอนอมีมอฟีคอกอกอากฮือ
เซอเกอะต่อป่าลีเลอะ	มีอบเกอะหุ
มีพูมีนอโมเตอะมีเลอะอูอูอยู่	มีโมโมเกอะหุวายา
มีเลอะจืออูอูอ่าปู	จืออูอูอ่าปสิมีหุ
มีเลอะจืออูอูอ่าปู	จืออูอูอ่าปสิมีจี

คำแปลภาษาไทย โดยนายพงษ์พันธ์ ชูชาติ

แม่เล่นกับลูกร้องเพลงให้ลูกฟัง	
ผู้เป็นแม่ทุกคนอยู่ที่บ้าน	
ร้องเพลงให้ลูกแล้วเล่านิทานให้ฟัง	
ดาวตาโต ดาวตัวเล็ก ดาวตัวเล็ก	
แม่รักลูก แม่รักลูก ปูฝืน ฝืนเห็นยักษ์	
ถึงเวลาใกล้เที่ยงแล้ว	นอนเถอะลูกนอน
แม่ให้นอนในเปล	นอนแม่จะกล่อมลูกนอน
นอนในเปล	เชือกเปลเป็นทอง
นอนในเปล	เชือกเปลเป็นเงิน

การร้องเพลงกล่อมลูกจะมีด้วยกัน 2-3 เพลง ซึ่งในการวิจัยฉบับนี้นำมาเพียง 1 เพลงเท่านั้น เพราะเหตุว่าเพลงอื่นๆ ไม่นิยมนำมาแสดง ซึ่งเพลงดังกล่าว มีลีลาทำท่วงในการแสดงด้วยกันทั้งหมด รวม 9 ท้า ดังนี้

- ทำอุ้มลูก
- ทำอุ้มลูกไว้ระดับอก
- ทำผู้แสดงชายจับแขนผู้แสดงหญิง
- ทำเดินไปทางซ้าย ทั้ง 2 คน
- ทำหยุดอยู่กับที่มองดูลูก ทั้ง 2 คน
- ทำจัดเปลนอน
- ทำอุ้มลูกนอนเปล
- ทำกล่อมลูกในเปล
- ทำไกวเปล

3.4.4 โอกาสและเวลาในการแสดง

การแสดงเพลงกล่อมลูกจะแสดงในงานประเพณีของหมู่บ้าน เช่น การแสดงในงานรื่นเริงต่างๆ หลังจากฤดูกาลเก็บเกี่ยว หลังจากว่างเว้นเสร็จจากภารกิจการทำงานเพื่อเป็นการมุ่งเน้นและสอนให้คนรุ่นหลังได้รู้จักความรักและความห่วงใย มีความรับผิดชอบต่อครอบครัวมากขึ้น หรืออาจจะสอนให้ผู้ชายช่วยกันดูแลลูกไม่ใช่ปล่อยให้ผู้หญิงดูแลรับภาระเลี้ยงดูลูกแต่ฝ่ายเดียว

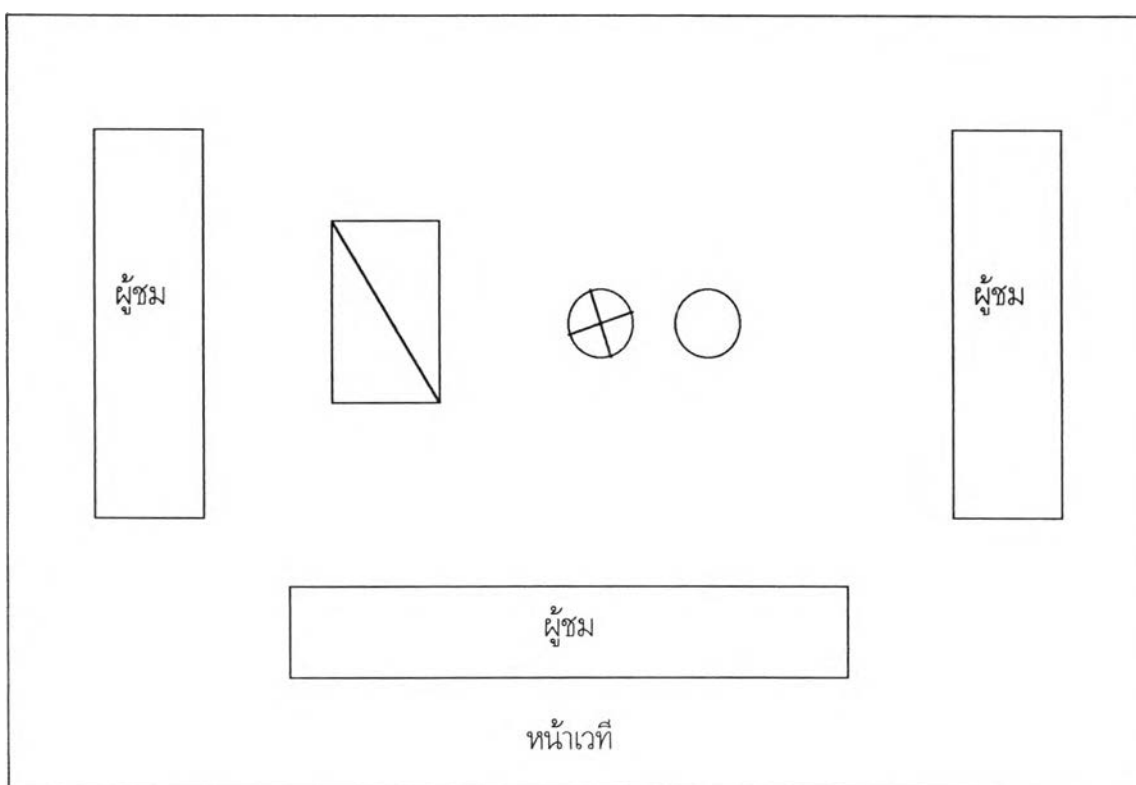
ในการแสดงเพลงกล่อมลูกนั้นจะมีหัวหน้าหมู่บ้านซึ่งภายในกลุ่มชนชาวกะเหรี่ยงให้ความเคารพนับถือจะเป็นผู้นัดหมายให้มาชุมนุมกันภายในบริเวณบ้านใดบ้านหนึ่ง เป็นการแสดงชุดหนึ่งที่นำออกมาแสดงให้ชาวบ้านได้ชม เพื่อผ่อนคลายความตึงเครียดในการทำงาน และเป็นการพบปะสังสรรค์กันเองภายในกลุ่มชนชาวกะเหรี่ยงด้วยกัน หลังจากนั้นผู้แสดงทั้งหญิงและชายเริ่มแสดงเพลงกล่อมลูกซึ่งได้ทำการนัดหมายกันมาก่อนที่จะทำการแสดง

สำหรับเวลาในการแสดงเพลงกล่อมลูกนิยมแสดงในเวลาตอนกลางคืนตั้งแต่เวลา 19.00 น. เป็นต้นไป โดยอาศัยแสงสว่างจากพระจันทร์ และจุดไฟเพื่อให้มีแสงประมาณ 5-10 นาที อาจจะมากหรือน้อยกว่าขึ้นอยู่กับว่าผู้แสดงจะนำเพลงกล่อมลูกมาร้องกี่เพลง³⁴ และส่วนมากผู้แสดงจะร้องเพลงกล่อมลูก 1-2 เพลง ซึ่งจะร้องซ้ำไปซ้ำมาคือเมื่อร้องจบ 1 เที้ยวแล้วก็เริ่มขึ้นต้นร้องใหม่ จะปฏิบัติเช่นนี้ไปเรื่อยๆ จนกว่าผู้แสดงจะเริ่มรู้สึกเหนื่อย

³⁴ สัมภาษณ์ สมบัติ วิโรจน์ประสิทธิ์, ผู้ที่เคยแสดงเพลงกล่อมลูก หมู่บ้านป่าเต็ง ตำบลป่าเต็ง อำเภอกำแพงกระเจาน จังหวัดเพชรบุรี, 6 กรกฎาคม 2545.

3.4.5 สถานที่แสดง

สถานที่สำหรับแสดงเพลงกล่อมลูกนั้นไม่จำกัดความกว้าง ยาวเท่าใด ไม่ต้องยกพื้นเวที ทำการแสดงตรงบริเวณลานบ้าน ซึ่งแต่เดิมจะใช้บ้านของนายฉ่ำทุ ชูชาติ ซึ่งเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ 6 ตำบลป่าเต็ง อำเภอกำแพงกระเจาน จังหวัดเพชรบุรี เป็นที่นัดหมายของกลุ่มชนชาวกะเหรี่ยงในขณะนั้น และที่สำคัญจะต้องมีที่สำหรับเขวนเปลไว้สำหรับให้ลูกนอน เช่น ต้นไม้ ใต้ถุนบ้าน เป็นต้น เพื่อใช้ในขณะที่ทำการแสดงเพลงกล่อมลูก

แผนที่ 3.17 : สถานที่ในการแสดงเพลงกล่อมลูก

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการแสดงเพลงกล่อมลูก

:

ผู้แสดงหญิง

ผู้แสดงชาย

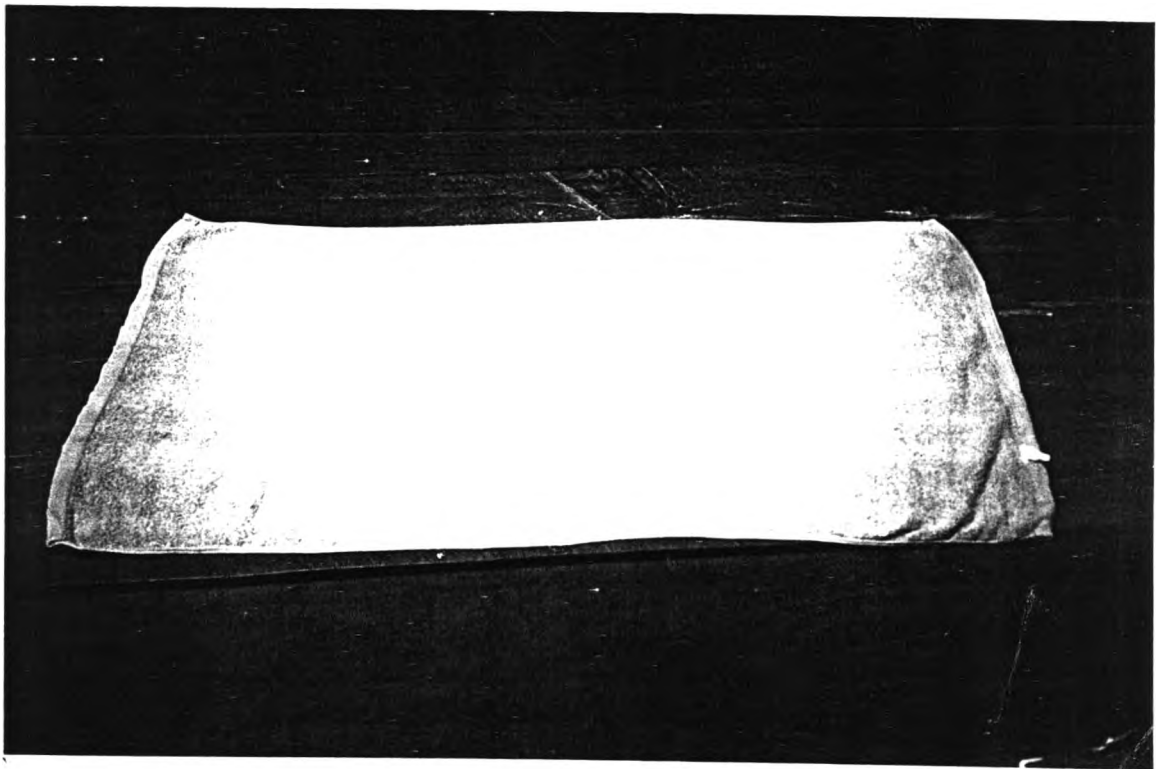
เปลที่ใช้ให้ลูกนอน

ดังนั้นจึงพอสรุปได้ว่า สถานที่สำหรับที่ใช้การแสดงเพลงกล่อมลูกนั้นต้องมีขนาดกว้างยาวพอสมควร เพื่อความสะดวกในการแสดงกริยาท่าทางต่างๆ ในการแสดงเพลงกล่อมลูกได้อย่างคล่องแคล่ว และที่สำคัญต้องมีสถานที่สำหรับแขวนเปลให้ลูกนอน จึงจะเป็นสถานที่ที่ดูเหมาะสมกับการแสดงเพลงกล่อมลูก ซึ่งสถานที่ที่ใช้แสดงก็น่าจะเป็นสถานที่เดียวกันกับการแสดงรำชุดรำตง รำกระทบไม้ไผ่ รำตำข้าว คือแสดงบริเวณที่ลานกว้าง ๆ บนสนามหญ้าหรือบนดิน

3.4.6 อุปกรณ์ในการแสดง

การแสดงเพลงกล่อมลูก อุปกรณ์ที่ใช้ประกอบการแสดงที่สำคัญมีดังนี้คือ

3.4.6.1 ผ้าขนาดยาวประมาณ 90 เซนติเมตร กว้าง 50 เซนติเมตร จำนวน 1 ผืน หลังจากนั้นนำมาพับเพื่อสมมุติให้เป็นตัวเด็ก

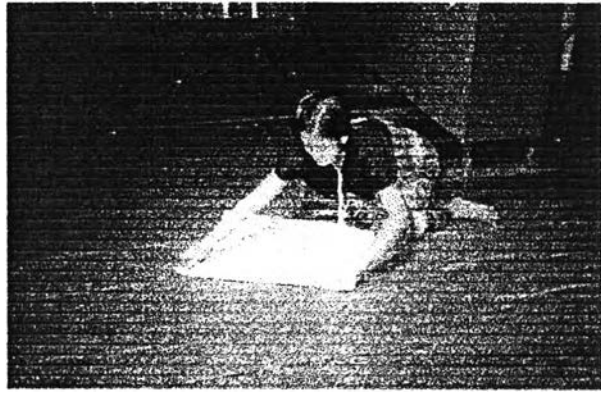
ภาพที่ 52 : ขนาดของผ้ายาว 90 เซนติเมตร กว้าง 50 เซนติเมตร
ที่มา : ถ่ายภาพโดย บุษบา รอดอัน ณ บ้านเลขที่ 211 หมู่ 6 ตำบลป่าแดง อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี ในวันที่ 7 กรกฎาคม 2545

วิธีการพับผ้าเป็นตุ๊กตาหรือตัวเด็กที่ผู้วิจัยนำเสนอในงานวิจัยฉบับนี้ เป็นภาพการสาธิตของ นางคำอี ชูชาติ ซึ่งเป็นบุตรสาวของผู้ที่เคยร่วมการแสดงเพลงกล่อมลูก โดยมีวิธีการและขั้นตอนจากคำบอกเล่าของคจวิจัย ผู้เป็นมารดา ตามลำดับภาพดังนี้

- ขั้นตอนที่ 1 นำผ้าที่จัดเตรียมไว้โดยพับม้วนผ้าด้านริมเข้าทางตรงข้ามกับด้านริมอีกข้างหนึ่ง จำนวน 3 รอบ
- ขั้นตอนที่ 2 พับผ้าม้วนผ้าด้านริมอีกข้างหนึ่ง จำนวน 3 รอบ และให้ชนกับด้านริมอีกข้างหนึ่งที่พับม้วนไว้แล้วในขั้นตอนที่ 1
- ขั้นตอนที่ 3 พับผ้าด้านริมด้านบนพับหักลงมาประมาณ 6 นิ้ว สมมุติเป็นศีรษะเด็กและส่วนที่เหลือสมมุติเป็นแขนและขา
- ขั้นตอนที่ 4 พับผ้าโดยการจัดตกแต่งให้เป็นรูปตัวเด็กดังภาพ

ชั้นที่ 1

ชั้นที่ 2

ชั้นที่ 3

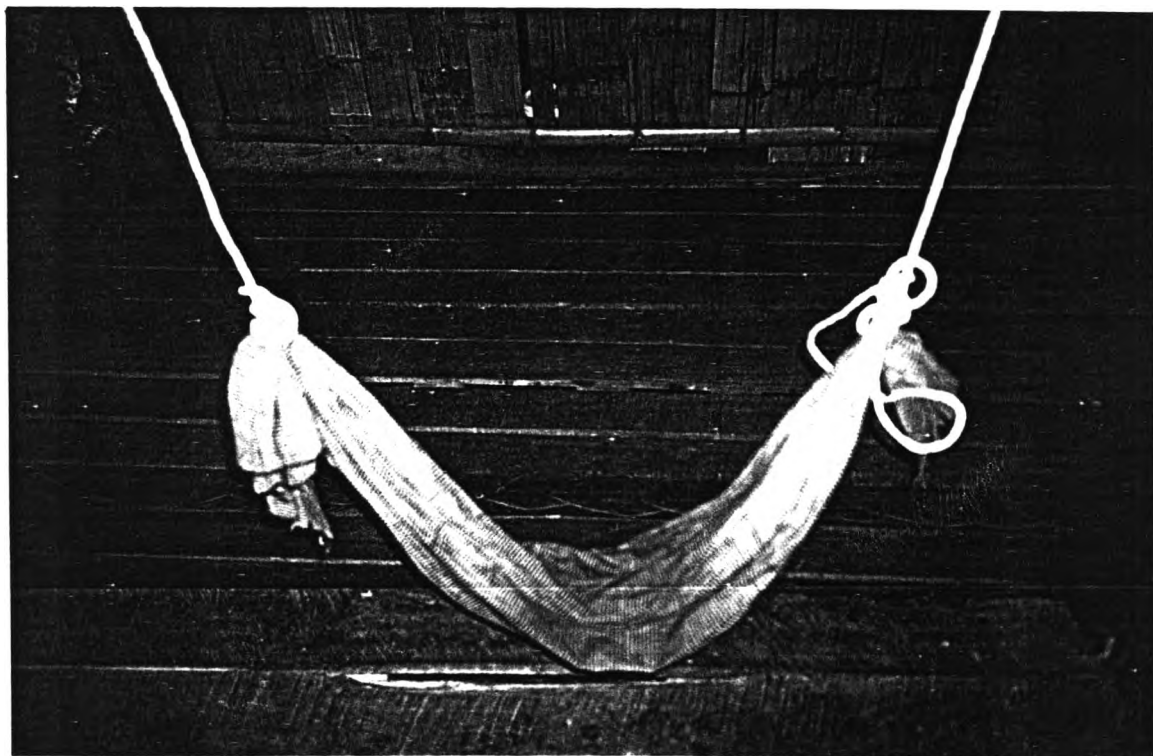
ชั้นที่ 4

ภาพที่ 3.53 : วิธีพับผ้าเพื่อใช้แทนตัวเด็ก ในการแสดงเพลงกล่อมลูก สานิตโดยนางคำอ้อ ชูชาติ
 ที่มา : ถ่ายภาพโดย บุรุษบา รอดอัน ณ บ้านเลขที่ 211 หมู่ 6 ตำบลป่าเต็ง อำเภอแก่งกระจาน
 จังหวัดเพชรบุรี ในวันที่ 7 กรกฎาคม 2545

3.4.6.2. ผ้าขนาดยาวประมาณ 2 เมตร กว้าง 1.50 เมตร ใช้สำหรับผูกเป็นเปลเพื่อให้ลูกนอน โดยใช้เชือกป่านนำมาผูกทั้งด้านบนและด้านล่างดังรายละเอียดรูปภาพ ดังนี้

- ภาพที่ 3.54 : วิธีการสานิตผูกเปลสำหรับให้ลูกนอนของชาวกะเหรี่ยง โดยใช้เชือกผูกเข้ากับไม้ไผ่ซึ่งเป็น
ชื่อของบ้าน
- ที่มา : ถ่ายภาพโดย บุษบา รอดอัน ณ บ้านเลขที่ 211 หมู่ 6 ตำบลป่าเต็ง อำเภอแก่งกระจาน
จังหวัดเพชรบุรี ในวันที่ 7 กรกฎาคม 2545

ภาพที่ 3.55 : ปลาที่ผูกเสร็จแล้ว
ที่มา : ถ่ายภาพโดยนงนา รอดอัน ณ บ้านเลขที่ 214 หมู่ 6 ตำบลป่าแดง อำเภอแก่งกระจาน
จังหวัดเพชรบุรี ในวันที่ 6 กรกฎาคม 2545

3.4.7 ลักษณะการแสดงเพลงกล่อมลูก

ลำดับขั้นตอนในการแสดงเพลงกล่อมลูกของกลุ่มชนชาวกะเหรี่ยงในหมู่บ้านป่าแดง ซึ่งเป็นการแสดงออกให้เห็นถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวกะเหรี่ยงซึ่งผู้หญิงที่มีครอบครัวแล้วเมื่อมีลูกต้องคอยเลี้ยงลูกและทำงานบ้าน ซึ่งในการเลี้ยงลูกนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องให้ลูกนอนหลับก่อนจึงจะทำงานบ้านต่อไปได้ และแน่นอนนั่นหมายถึงว่าต้องทำทุกวิถีทางเพื่อให้ลูกหลับ เช่น ร้องเพลงกล่อมลูก อุ้มลูกไว้ที่อก อุ้มลูกเดินไปเดินมา นำลูกนอนในเปลและไกวเปลเพื่อให้ลูกหลับ นอกจากนี้การแสดงเพลงกล่อมลูก ยังแสดงให้เห็นถึงความรัก ความสัมพันธ์ของผู้ที่เป็นพ่อเมื่อกลับจากการทำงานนอกบ้านแล้วยังช่วยลูกเลลูก ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตสภาพของครอบครัวชาวกะเหรี่ยงโดยแท้จริง ซึ่งลักษณะการแสดงไม่มีลีลาท่าว่าแต่ประการใด โดยมีลักษณะและลำดับขั้นตอนการแสดงดังรายละเอียดดังนี้

ท่าออก ผู้ที่แสดงเป็นแม่ร้องเพลงกล่อมลูก เดินออกมาทางด้านซ้ายมือของผู้แสดงประมาณ 4 ก้าว อุ้มลูกไว้ระดับอก เดินมาทางด้านหน้าและเดินถอยหลัง 4 ก้าวไปทางด้านหลัง หลังจากนั้นผู้ที่แสดงเป็นพ่อเดินออกมาทางด้านขวามือของผู้แสดงเดินมาจับข้อศอกของผู้ที่แสดงเป็นแม่ เดินมาด้านหน้า และเดินไปทางด้านซ้ายมือของผู้แสดงขณะเดินไปก็ก้มลงมองหน้าลูกด้วยกริยาท่าทางต่างๆ เพื่อแสดงให้เห็นถึงความรักของพ่อแม่ที่มีต่อลูก ซึ่งไม่จำกัดว่าจะแสดงลักษณะอย่างไร ผู้แสดงต้องทำท่าทางเอาเองมิได้วางรูปแบบท่าทางแต่ประการใด การอุ้มลูกของผู้เป็นแม่จะอุ้มลูกโย้ตัวไปทางด้านขวา ด้านซ้ายสลับไปมา ตามทำนองบทร้องของเพลงกล่อมลูก ผู้ที่แสดงเป็นพ่อก็ใช้วิธีการหลอกล่อ เพื่อที่จะให้ลูกนอนหลับ เมื่อลูกหลับแล้วผู้เป็นแม่เดินมาทางด้านที่มีเปล ซึ่งได้จัดเตรียมไว้แล้ว นำลูกนอนในเปลอย่างระมัดระวังเพื่อไม่ให้ลูกตื่น ผู้ที่แสดงเป็นพ่อจับเปล แล้วก้มมองดูลูก หลังจากนั้นผู้แสดงทั้งหญิงและชายก็จะช่วยกันไกวเปลจนกระทั่งเห็นว่าลูกหลับสนิทและร้องเพลงกล่อมลูกตามไปด้วย และแยกย้ายกันไปตามที่นัดหมายกันไว้ โดยจะมุ่งเน้นลีลาท่าทางที่แสดงออกถึงความรัก ความห่วงใย ของผู้เป็นพ่อ แม่ ที่มีต่อลูกและบทเพลงที่ใช้กล่อมลูก มิได้มีลีลาท่าว่าแต่ประการใดซึ่งจะได้กล่าวในรายละเอียดต่อไป

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นทำให้สามารถสรุปได้ว่า การแสดงเพลงกล่อมลูกนั้นเป็นการแสดงที่มุ่งเน้นให้เห็นถึงความรัก ความห่วงใยของผู้เป็นพ่อและแม่ที่มีต่อลูกในกริยาท่าทางต่างๆ ที่ผู้แสดงออกมาไม่ว่าจะเป็นการอุ้มลูก ทำเดินไปมามองหน้าลูก ทำอุ้มลูกนอนในเปลและทำไกวเปล เป็นต้น ลักษณะการแสดงเหมือนลีลาการเดินการเลี้ยงลูกของชาวกะเหรี่ยงโดยทั่วไป เมื่อผู้ชมได้ชมก็จะเกิดความตระหนักถึงภาวะความรับผิดชอบที่มีต่อครอบครัวมากยิ่งขึ้น

สรุป

1. **รำตง** หรือรำอวยพรเป็นการรำหมู่ของผู้ชาย-หญิงชาวกะเหรี่ยงที่นิยมรำตั้งแต่ 12-16 คนขึ้นไป และผู้แสดงส่วนมากจะเป็นวัยหนุ่ม-สาว ผู้แสดงแต่งกายแบบชาวกะเหรี่ยงคือผู้ชายสวมเสื้อกะเหรี่ยงคอวีสีแดง นุ่งกางเกงขายาวสีดำ ส่วนผู้แสดงฝ่ายหญิงสวมเสื้อกะเหรี่ยงคอวีสีขาว นุ่งซิ่นปล้องสีแดง ผูกศีรษะด้วยผ้ากะเหรี่ยงสีขาวยาว 2 เมตร กว้าง 2 นิ้ว โดยผู้แสดงชายและหญิงรำไปตามจังหวะของเพลงและเสียงดนตรี ได้แก่ กลอง ฉิ่ง ฉาบ ตง ซ้อง นิยมรำในงานประเพณีของหมู่บ้าน ได้แก่ งานพบปะสังสรรค์ภายในหมู่บ้านหลังฤดูการเก็บเกี่ยว ซึ่งจัดขึ้นในเดือนพฤษภาคม-มิถุนายน งานอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง ในเดือนธันวาคมของทุกปี โดยผู้แสดงจะยืนเป็นแถวตอนคู่ เรียง 4 โดยให้ผู้แสดงที่มีความสามารถและมีประสบการณ์ในการรำอยู่ด้านหน้า เพื่อเป็นแบบในการรำให้แก่ผู้แสดงด้านหลัง สำหรับการเริ่มปฏิบัตินั้นผู้แสดงจะฟังเสียงเครื่องดนตรี และเสียงร้องเพลง หลังจากนั้นผู้แสดงที่อยู่ด้านหน้าจะเริ่มรำและนัดแนะก่อนว่าจะเริ่มปฏิบัติทำรำด้านใดก่อน โดยที่ผู้แสดงด้านหลังคอยดูและรำตามไปพร้อมๆ กัน เพื่อให้ดูพร้อมเพรียง โดยผู้แสดงจะรำสลับซ้ายไปมาทั้งด้านขวาและด้านซ้าย ซึ่งกลุ่มผู้ชมที่จะเข้ามาชมการแสดงได้นั้นต้องเป็นผู้ที่เคยรำตงมาก่อน ก็คือกลุ่มผู้อาวุโสที่เคยรำตงมาแล้วนั่นเอง และเมื่อรำจบเพลงแล้วก็สามารถรำซ้ำไปเรื่อยๆ จนกระทั่งผู้แสดงจะนัดแนะกันว่าจะรำกี่เที่ยว หรือรำจนกว่าผู้แสดงจะเมื่อยล้า หลังจากนั้นผู้แสดงและนักดนตรี ผู้ร้องเพลงก็จะแยกย้ายกันไปตามอัธยาศัย

2. **รำกระทงไม้ไผ่** เป็นการรำหมู่ของผู้ชาย-หญิง ซึ่งนิยมใช้ผู้แสดงที่มีอายุประมาณ 13-35 ปี ประมาณ 20 คน โดยแบ่งเป็นผู้เคาะไม้ไผ่จำนวน 12 คน ผู้แสดงชาย 4 คน ผู้แสดงหญิง 4 คน ลักษณะการแต่งกายของการรำกระทงไม้ไผ่ซึ่งผู้แสดงชายสวมเสื้อกะเหรี่ยงคอวีสีแดง นุ่งกางเกงขายาวสีดำ ส่วนผู้แสดงหญิงสวมชุดกะเหรี่ยงสีขาวยาวขนาดเท่าข้อเท้า ผูกผ้าสีขาวขนาดยาว 2 เมตร กว้าง 2 นิ้ว ที่ศีรษะและสะเอวมัดผมปล่อยาวไว้ด้านหลัง ไม้ไผ่สวมใส่เครื่องประดับ และไม่มีการแต่งหน้า, ทาปากแต่อย่างใด รำกระทงไม้ไผ่นิยมแสดงในงานประเพณีของหมู่บ้าน ได้แก่ งานพบปะสังสรรค์ภายในหมู่บ้านหลังฤดูการเก็บเกี่ยว ซึ่งจัดขึ้นในเดือนพฤษภาคม-มิถุนายน งานอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง ในเดือนธันวาคมของทุกปี ซึ่งปัจจุบันใช้แสดงเพื่อต้อนรับบุคคลที่เข้ามาเยือนเยือนภายในหมู่บ้าน ส่วนสถานที่ในการแสดงนั้นมักจะใช้บริเวณที่มีลักษณะกว้าง-ยาวเหมาะสม เพราะการแสดงชุดรำกระทงไม้ไผ่นั้นมีอุปกรณ์ซึ่งใช้ไม้ไผ่ขนาดยาว 4 เมตร เส้นผ่าศูนย์กลาง 5 เซนติเมตร จำนวน 14 ลำ วางเรียงกัน โดยจัดระยะของไม้ไผ่ เป็นตารางสี่เหลี่ยมซึ่งจะมีทั้งจังหวะห่างและจังหวะชิด โดยส่วนมากจะใช้ลานดิน ลานปูน เป็นเวทีการแสดง ซึ่งสถานที่ดังกล่าว มีความยาวเหมาะสมกับจำนวนผู้แสดง นักดนตรีผู้ร้องเพลง และผู้ชม ในการรำกระทงไม้ไผ่นั้นผู้แสดงหญิงจะเป็นฝ่ายกระโดดข้ามไม้ไผ่ก่อน หลังจากนั้นผู้แสดงชายกระโดดข้ามไม้ไผ่ในจังหวะห่างและจังหวะชิดตามที่ได้นัดแนะกันไว้ก่อนที่จะเริ่มการแสดง และเมื่อจะเปลี่ยนทำรำลำดับต่อไปผู้แสดงต้องฟังเสียงเพลงแต่ละท่อน คือเมื่อร้องจบเพลง 1 เที่ยวแล้วจึงเปลี่ยนท่า จะปฏิบัติเช่นนี้จนจบครบจนทำรำ

กระทบไม้ไผ่ ซึ่งผู้แสดงทั้งชาย-หญิง ส่วนมากจะมีการฝึกซ้อมกันมาโดยชำนาญ เพราะเมื่อปฏิบัติรำนั้นทุกคนจะรำได้ดีและพร้อมเพรียงกันทุกคน

3. รำดำข้าวหรือรำซ้อมข้าว เป็นการรำหมู่ของหนุ่ม-สาวชาวกะเหรี่ยง โดยผู้แสดงจะเป็นคนรุ่นหนุ่ม-สาว เช่นเดียวกับการรำตง และการรำกระทบไม้ไผ่ ลักษณะการแต่งกายของการรำดำข้าว คือผู้แสดงชายสวมเสื้อกะเหรี่ยงคอวี แขนสั้นคลุมสะโพกสีแดง นุ่งกางเกงขายาวสีดำ ผู้แสดงหญิงสวมเสื้อกะเหรี่ยงคอวี แขนสั้น คลุมสะโพก นุ่งซิ่นปล้อง สีน้ำเงินหรือสีดำ ำไปตามจังหวะดนตรีที่บรรเลง ได้แก่ กลอง ฉิ่ง ฉาบ กีตาร์ และเสียงกระทบกันของไม้ไผ่ที่สมมติให้เป็นไม้ซ้อมข้าว โดยที่ผู้แสดงจะฟังเสียงร้องของผู้ร้องเพลงด้วยเช่นกัน แต่ท่าทางการรำไม่ได้สอดคล้องกับเนื้อร้องแต่อย่างใด จังหวะดนตรีและการร้องเพลงนั้นมีความเร็วใจ สนุกสนานและสอดคล้องกับลักษณะการรำที่ดูคล่องแคล่วรวดเร็ว การรำดำข้าวนิยมรำในงานประเพณีของหมู่บ้านหลังฤดูการเก็บเกี่ยวในเดือนพฤษภาคม-มิถุนายน งานอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง ในเดือนธันวาคมของทุกปี ซึ่งในปัจจุบันชนชาวกะเหรี่ยงเริ่มเป็นที่รู้จักของบุคคลภายนอก ดังนั้นการรำดำข้าวจึงนิยมแสดงในงานต้อนรับบุคคลที่เข้ามาเยี่ยมเยียนภายในหมู่บ้าน ส่วนสถานที่ในการแสดงนั้นมักจะเป็นบริเวณลานที่มีความยาวเหมาะสมและมีพื้นที่เรียบ กว้าง ซึ่งจะเป็นพื้นดิน พื้นปูน และสนามหญ้า ไม่มีการยกเวทีส่วนมากจะรำกับพื้นเพราะต้องใช้บริเวณในการรำ ซึ่งในการรำดำข้าวนั้นจะใช้ไม้ไผ่ซึ่งมีขนาดยาว 2 เมตร กว้าง 2.5 เซนติเมตร จำนวน 3 ลำ เป็นอุปกรณ์ในการดำข้าวและสมมติพื้นดินตรงลานแสดงเป็นครกดำข้าว ซึ่งผู้แสดงจะกำหนดไว้ก่อนล่วงหน้าก่อนการแสดงทุกครั้งโดยที่ผู้แสดงชายจะเป็นฝ่ายดำข้าวและผู้แสดงหญิงจะเป็นฝ่ายรำรอบผู้แสดงชายตามจังหวะเสียงดนตรี และเนื้อเพลง โดยรำไปตามวงกลมทวนเข็มนาฬิกาและตามเข็มนาฬิกา ซึ่งในการรำนั้น ผู้แสดงจะรำไปตามเสียงเพลงแต่ละท่อน คือ เมื่อร้องจบเพลง 1 ท่อนแล้วจึงเปลี่ยนท่าใหม่จะปฏิบัติเช่นนั้นจนจบครบจนท่ารำดำข้าว หลังจากนั้นจึงมีการสลับเปลี่ยนกันโดยผู้แสดงชายเป็นฝ่ายรำ และผู้แสดงหญิงเป็นฝ่ายดำข้าวบ้าง ซึ่งลีลาท่ารำและท่าดำข้าวนั้นจะเหมือนกัน

4. การแสดงเพลงกล่อมลูก เป็นการแสดงที่ไม่มีแบบแผนแน่นอนตายตัว สำหรับการแสดงเพลงกล่อมลูก จากการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุชาวกะเหรี่ยงทำให้ผู้วิจัยได้ทำการอนุมานลักษณะท่าทางโดยการบันทึกภาพถ่าย และมีองค์ประกอบโดยรวมดังนี้ คือ เป็นการแสดงโดยใช้ผู้แสดงชาย-หญิง 2 คน แสดงเป็นแม่ 1 คน และแสดงเป็นพ่อ 1 คน ซึ่งใช้ผ้าขนาดยาว 90 เซนติเมตร กว้าง 50 เซนติเมตร นำมาพับเพื่อสมมติให้เป็นตัวเด็ก และใช้ผ้ากะเหรี่ยงขนาดยาว 2 เมตร กว้าง 1.50 เมตร นำมาผูกโดยใช้เชือกผูกกับชื่อของบ้าน ซึ่งลักษณะการแต่งกาย แต่งด้วยเสื้อผ้าที่สวมใส่ในชีวิตประจำวันคือ ผู้แสดงชายจะสวมเสื้อกะเหรี่ยงคอวี แขนสั้นคลุมสะโพก สีแดงหรือสีบานเย็น นุ่งโจรงสีขาวหรือสีแดง ผู้แสดงหญิงสวมเสื้อกะเหรี่ยงคอวี แขนสั้นคลุมสะโพกสีดำหรือสีบานเย็น นุ่งซิ่นปล้องสีแดงหรือสีดำ โดยเป็นการแสดงท่าทางต่างๆ ในการร้องเพลงกล่อมลูกทำเดินอุ้มลูกและท่าไกวเปล ซึ่งจากการสันนิษฐานแล้วน่าจะเป็นลักษณะท่าทางการแสดงของผู้เป็นพ่อ-แม่แสดงความรักและความห่วงใยที่มีต่อลูก โดยเดินไปเดินมาตามเสียงร้องของเพลงกล่อมลูก โดยไม่มีเครื่องดนตรีบรรเลงแต่อย่างใด ด้วยท่าทางต่างๆ ตามอิสระตามความพึงพอใจของผู้แสดง

หลังจากนั้นจึงนำลูกนอนแปลดังกล่าว ซึ่งปัจจุบัน การแสดงเพลงกล่อมลูกไม่มีการจัดแสดงให้เห็นแล้วเนื่องจากขาดผู้สืบทอดและชนชาวกะเหรี่ยงไม่นิยมนำออกแสดงอาจเป็นเพราะว่าการแสดงไม่เป็นที่เข้าใจและขาดความสนุกสนานก็เป็นได้ ปัจจุบันมีแต่เพียงผู้สูงอายุที่เคยแสดงเพลงกล่อมลูกมาแล้วเท่านั้น

สิ่งที่กล่าวมาทั้งหมดนี้เป็นข้อมูลในเรื่องขององค์ประกอบในการรำหิ้ง 3 ชุด คือ รำตง รำกระทบไม้ไผ่และรำดำข้าว ซึ่งผู้วิจัยได้มาจากการรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์ โดยเข้าไปมีส่วนร่วมสังเกตการณ์ในการแสดงงานเทิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 เมื่อวันที่ 6 ธันวาคม 2544 ณ หมู่บ้านป่าเต็ง อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี และงานอนุรักษ์ศิลปะวัฒนธรรมชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง ในวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2545 ณ บริเวณเขาวัง จังหวัดเพชรบุรี ซึ่งจากการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์นั้นล้วนเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของการรำหิ้ง 3 ชุด ส่วนการแสดงเพลงกล่อมลูกนั้น จากการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุชาวกะเหรี่ยงทำให้ผู้วิจัยได้ทำการอนุมานถึงลักษณะท่าทางโดยมีองค์ประกอบและลีลาการแสดง ซึ่งการรำตง การรำกระทบไม้ไผ่ การรำดำข้าว และการแสดงเพลงกล่อมลูกซึ่งผู้วิจัยจะกล่าวถึงในบทที่ 4 ต่อไป